EGESKOV

Ejerlav: Egeskov

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

Navn:	Navnetype:
Egeskov	-skov.

Bemærkninger:

Egeskov er nævnt første gang 1405 i formen Egeskow. Forleddet det er træ-navnet eg, efterleddet er skov, glda. skogh.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikinge-tid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Egeskov marked omtales allerede i 1702, og det antages at være af middelalderlig oprindelse, muligvis et gammelt kildemarked. Oprindeligt blev det holdt på en af bøndernes fællesmarker, som lå i græs. Efter udskifningen 1805 henlagdes det til en af Egeskovs marker og i 1901 udlagde Julius greve Ahlefeldt-Laurvig-Bille en fast markedsplads ved Rubbeshus.

Ejerlav: Egeskov

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger i tre grupper ved et meget kompliceret vejnet. Den største gruppe ligger ved grænsen til Egeskov, sammen med en del huse. Henholdsvis sydvest og syd for den store gruppe ligger to grupper med hver 3 gårde. Møllen ligger i den vestlige del af ejerlavet.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby ☒ agerorientering ☒ skovorientering ☐ åorientering

☒ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

Randby-placeringen er en følge af hovedgårdens udparcellering. Tidligere har landsbyen haft centralplacering.

c. Udskiftning

år: 1805 figur: Blokudskiftning.

d. Udflytning

☒ ved udskiftningen 11 gårde.

☒ efter udskiftningen 3 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3+1 sås årligt.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Centralfyn/Snarup. Ejerlavet gennemskæres af to tunneldale. Enkelte hatformede bakker og terrænskrænter.

jordbund: Moræneler med større forekomst af ferskvandssand mod S.

naturlig afgrænsning: Grænsen mod Egeskov hovedgård er unaturlig flere steder.

☐ overvejende

☐ overvejende med større indhold af

☒ blandingsøkonomi med ager, eng og skov.

Ejerlav: Egeskov

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☐ delvis bevaret ☒ opløst ☐ opløst og nybebygget

Samtlige gårde er flyttet ud sammen med enkelte huse. Det meste af det gamle vejforløb er væk. Samtlige gårdtomter er frilagt.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

Enkelte udskiftningshegn bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større overdrevsareal ☒ større skovareal ☒ størsteparten opdyrket ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

Større skovareal bevaret mod sydvest og sydøst.

Ejerlav: Egeskov

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					16	16		
1844					14	14		
1903	2	8			8	7		

Udviklingsbeskrivelse:

Egeskov by takseredes i 1684 til 82 tdr.htk., og byen havde da trevangsbrug. I forhold hertil er landgildehartkornet fra 1664 påfaldende højt, hvilket formentlig skyldes tilstedeværelsen af en senmiddelalderlig hovedgård og dennes gradvise ekspansion - evt. uden ledsagende landgildenedsættelse. Egeskov hovedgård omtales fra 1405. Inden 1650 lagdes 4 af landsbyens gårde til hovedgården, der samtidig udskiftede sin jord fra fællesskabet med bønderne. Inden 1740 blev yderligere 3 gårde i Egeskov by foruden 1 gård i Kværndrup lagt under hovedgården og i forbindelse med udskiftningen foretoges yderligere indhug, ligesom landsbyens gårde udflyttedes totalt fra hovedgårdens nærhed.

Egeskov blokudskiftedes i 1805 og siden er samtlige gårde flyttet ud.

I 1474 erhvervede Mariager kloster 2 gårde i Egeskov. I 1497 havde Glorup 2 gårde. I 1518 var Egeskov gård et beskedent gods med 1 mølle og 5 gårdsæder (småbrug) i byen. Omkring 1550-60 opkøbtes de fleste gårde i byen - samtidig med Egeskov Slots bygning. Endnu i 1660 ejede hovedgården ikke 2 gårde i byen, der derfor som skattepligtige opføres i mandtallet fra 1610. I 1664 ejede hovedgården hele byen med 16 egaliserede gårde a 11,6 tdr.htk, 4 små "ugedagsbol", der ikke gav landgilde men kun hoveri, og 12 huse.

Endnu i 1844 holdt godset landsbyen samlet og i 1903 var overgangen til selveje stadig langt fra afsluttet.

I forbindelse med hovedgårdens ekspansion daler gårdtallet i landsbyen i flere spring fra 21 i 1572 til 10 i 1903, ligesom hus- og befolkningsekspansionen i det 19. årh. udebliver som følge af den sene overgang til selveje. Allerede i 1600- tallet var hustallet højt som følge af hovedgårdens hoveribehov.

Gårdene var i 1684 forholdsvis små. Byen var allerede egaliseret i 1664.

Inden 1778 egaliseredes byen på ny. Den bestod da af 10 hele gårde a 5-0-3$\frac{4}{7}$ tdr. htk. og 3 halve gårde foruden husene. Det i nutiden kendte Egeskov marked har muligvis middelalderlig oprindelse og er et gl. kildemarked.

Ejerlav: Egeskov

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:		Stor interesse:	x	Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: Særlig interesse.

1) Anlægstype.

Den store adelby af navnetypen - skov har oprindelig været centralplaceret i sit ejerlav med ager/skovorientering, men denne placering er senere sløret som følge af landsbyhovedgårdens udparcellering og gradvise ekspansion. Byformen er den almindelige forekommende slynget vejby-type.

2) Udviklingstype.

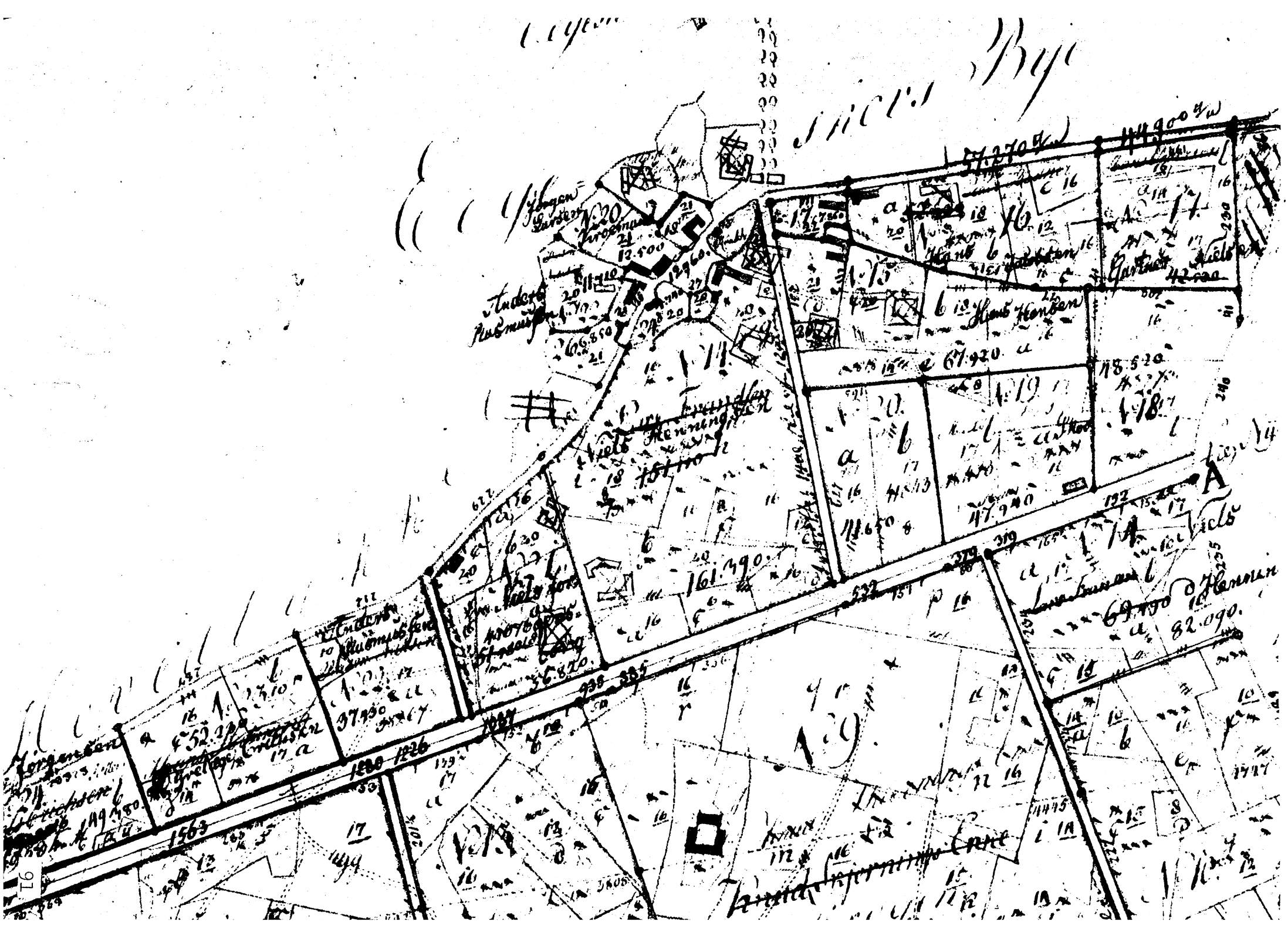
Byen samledes i løbet af 1500-1600-tallet under landsbyhovedgården Egeskov, der udskiftede sine jorder og nedlagde halvdelen af byens gårde i flere etaper. Byen havde allerede i 1600-tallet mange huse som følge af hovedgårdens hoveribehov. Byen egaliseredes allerede inden 1664 og en ny egalisering fulgte inden 1778. I forbindelse med udskiftningen udflyttedes de resterende af landsbyens gårde. En sen overgang til selveje indebar en stagnerende udvikling i det 19. årh.

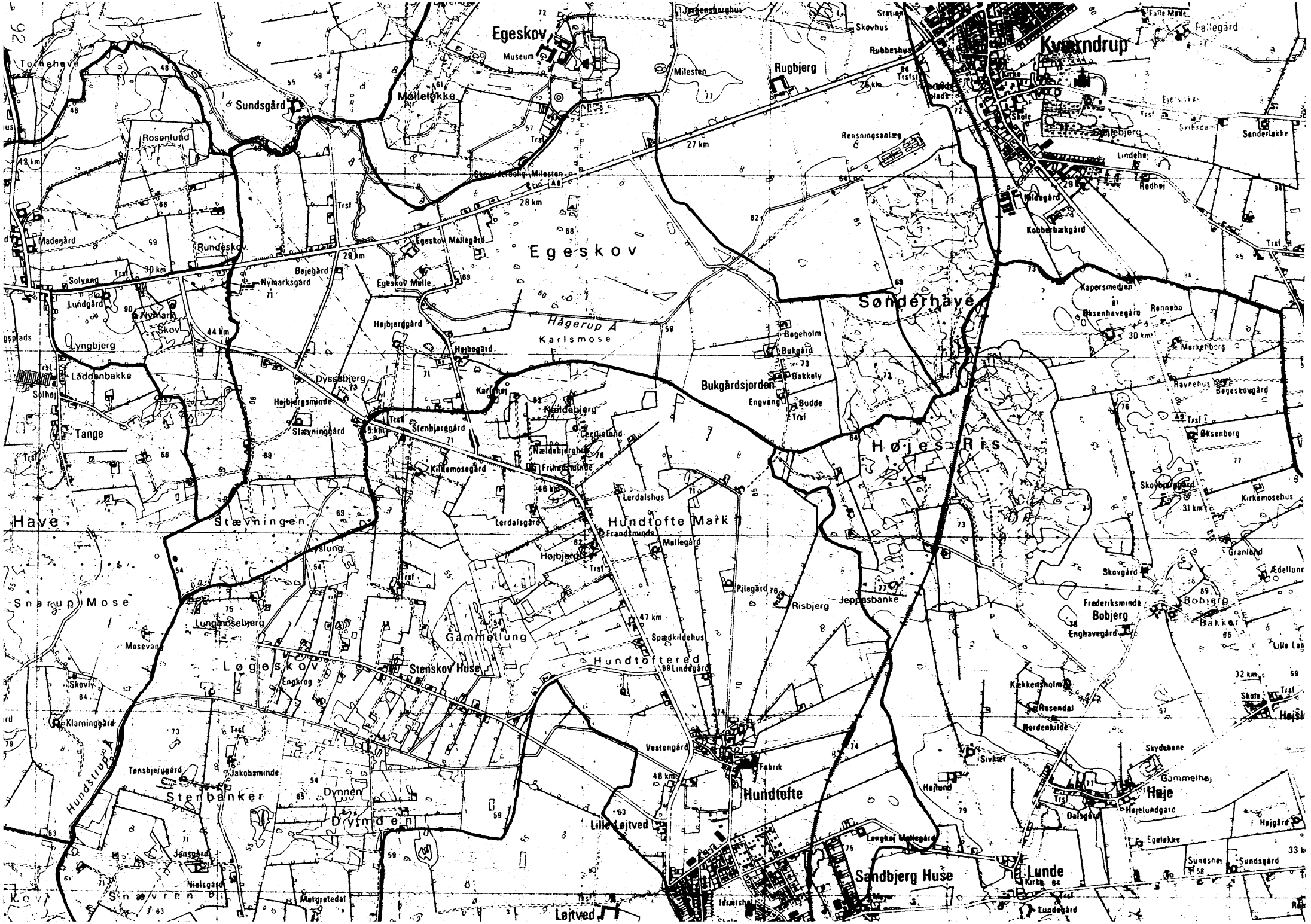
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig forholdsvis typeren anlægstype med en udvikling, der er afgørende præget af hovedgårdsdriftens behov.

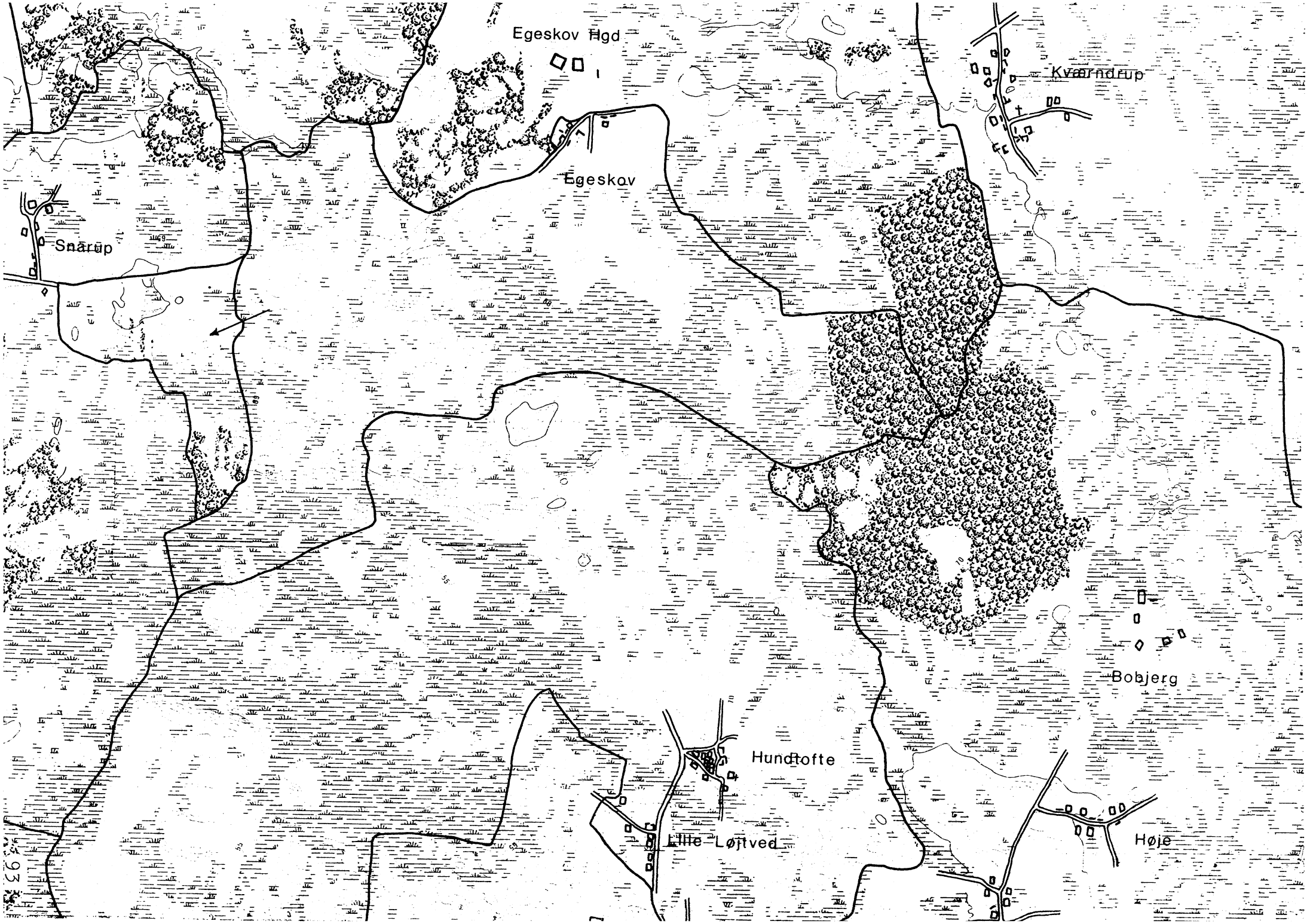
Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er totalt opløst.
2. Kulturlandskabet har bevaret enkelte hegn samt større skovarealer.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: en næsten totalt frilagt landsbytomt.

Museum
Skovriderboligen
Milestone

Egeskov
Kvændrup
Sundsgård
Møllebakke
Rugbjerg
Rosenlund
Egeskov Mølle
Egeskov Mellegård
Rundeskov
Nymarksgård
Højbjerggård
Højbogård
Hågerup Å
Karlsmose
Bøgeholm
Bukgård
Bakkely
Bukgårdsjorden
Engvang
Budde
Sønderhave
Kapersmeden
Rennebo
Merkenborg
Ravnehus
Bøgeskovgård
Oksenborg
Højes Ris
Kirkemosebus
Skovbrogård
Granlund
Ædellund
Skovgård
Frederiksminde
Bobjerg
Enghavegård
Lille Løjtved
Kakkenshøj
Rosendal
Nordenkilde
Skydebane
Gammelhøj
Højelundgård
Højgård
Egelykke
Sundsgård
Sandbjerg Huse
Lunde
Lundegård
Hundtofte
Hundtoftered
Hundtofte Mark
Lerdalshus
Lerdalsgård
Frandsminde
Mellegård
Pilegård
Risbjerg
Jeppesbanke
Spædkildehus
Lindegård
Vestengård
Fabrik
Gammellung
Stenskov Huse
Løgeskov
Engkrog
Skovly
Klarninggård
Tønsbjerggård
Jakobsminde
Stenbanker
Dynnen
Hundstrup Å
Snarup Mose
Lungmosebjerg
Mosevang
Lyslung
Stævningen
Have
Tange
Lyngbjerg
Læddanbakke
Solhøj
Skovhus
Rubbershus
Milesten
Skovsherborg
Stenbjerggård
Stævninggård
Kirkemosegård
Nældebjerghus
Frihedshuse
Kjeldebjerg
Karlhøj
Dysestjerg
Højbjergsminde
Nyvang
Lundgård
Solvang
Madegård
Bøjegård
Sandersbjerg
Sandersbakke
Lindehøj
Rødhøj
Kobberbækgård
Rensningsanlæg
Museum
Jernbanehus
Station
Fallegård
Kirke
Skole
Trsf
Løjtved
Snavren
Nielsgård
Jensgård
Mølgretedal
Idrætshal
Højlund
Dalbygård
Langhøj Mellegård
Sivkær
Vestengård
Kirke

Egeskov Hgd
Egeskov
Kværndrup
Snårup
Bobjerg
Hundtofte
Lille Løjtved
Høje

FJELLERUP

Ejerlav: Fjellerup

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

Navn:	Navnetype:
Fjellerup	-torp.

Bemærkninger:

Fjellerup er nævnt første gang 1492 i formen Fieldrop, Fiellerop. Forleddet er en form af navneordet glda. (-)fial, som betyder fjæl, bræt. Efterleddet er torp, glda. thorp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Torp	Middelalder.

Bemærkninger:

En torp er en middelalderlig udflytterbebyggelse der er anlagt ved udflytning fra en adelby (her: Gislev).

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Fjellerup

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred: Gudme	Kommune: Ryslinge	Sogn: Gislev

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Byens 8 gårde ligger uregelmæssigt langs den slyngede øst-vest gående vej gennem byen. De er placeret i udkanten, sådan at bymidten er bebyggelsestom.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1786 figur: Stjerneudskiftning (!), regelmæssig stjerne der stråler ud fra byen (undtagen i periferien).

d. Udflytning 6 gårde.

☒ ved udskiftningen 1 gård.

☒ efter udskiftningen 5 gårde.

Flyttet ud i alle retninger fra byen.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Centralfyn. Tunneldal, gruslængdebakker og hedeslette i den nordlige del.

jordbund: Glacialt moræneler med ferskvands- og smeltevandssand.

naturlig afgrænsning: Til alle sider.

☒ overvejende ager.

☐ overvejende med større indhold af

☐ blandingsøkonomi med

Små engområder i ejerlavets periferi.

Ejerlav: Fjellerup

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☒ opløst

☐ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

Kun 2 ud af 8 gårde tilbage i byen. Ingen nybyggeri af betydning. Den øst-vest gående vej gennem byen har fået langt større trafikal betydning. Toftesystemet er stort set opløst.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

Enkelte af udskiftningshegnene, men ingen stjernefigur.

c. Ressourceområde

☒ større engareal ☒ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☐ størsteparten opdyrket

Eng øst for byen, skov i det nordvestlige hjørne.

Ejerlav: Fjellerup

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

STATISTIK

Areal: 268 ha, heraf opdyrket i 1688: 47%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	62	38	31	

Bebyggelsesenheder:

	o. 1450	1600-10	1664	1688	1774	1844 [1]	1903
Gårde:	7	6	8	7	7	8	7
Huse:		3	2		6		
Huse m/ jord:				2			3
Huse u/ jord:				1		1	1
I alt:	7	9	10	10	13	9	11

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
5%	1664	1	3	4	7,8
100%	1688		7		5,4
88%	1844	7	1		3,6
71%	1903	6	1		3,4

Folketal:

	1787	1845 [1]	1901
Voksne:	31	36	62
Børn:	31	20	23
I alt:	62	56	85

1. Incl. Sandholts hus.

Ejerlav: Fjellerup

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					7	2	1	
1844					8	1		
1903	7	4						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 268 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 47%, hvilket er forholdsvis meget i betragtning af det urolige terræn og den dårlige jordbund i ejerlavets nordlige del. Denne del af ejerlavet rummede en del skov, der endnu i 1664 takseredes til 40 svins olden, men som omkring 1800 var forsvunden. Byen havde i 1682 trevangsbrug og takseredes i 1684 ret højt til 38 tdr.htk. mod 31 tdr.htk. i 1844. I forhold hertil er 1664 landgildehartkornet ret højt. Fjellerup synes udflyttet og udparcelleret fra Gislev. Byen stjerneudskiftedes i 1786 og siden er 6 gårde flyttet ud. I midten af 1400-tallet hørte hele byen (7 gårde) under Lykkesholm, men kort tid herefter splittedes godset og selve hovedgården ophørte med at fungere som sådan, indtil den genoprettedes omkring 1580. Endnu i 1557 ejede Hesselagergård 3 gårde i byen. I skattemandtallet 1610 bemærkes om 4 af gårdene og de 3 huse, at de nu er ugedagstjenere til Lykkesholm. I 1664 ejede Lykkesholm hele byen på nær en gård, der tilhøre Krumstrup. Inden 1682 egaliserede Lykkesholm sine gårde, hvis antal samtidig svandt fra 7 til 6. Omkring 1687 blev de 6 gårde imidlertid afbrudt, da de 6 bønder var ganske udarmede og jorden lå udyrket hen. I stedet indrettedes en ladegård, der imidlertid kun fik kort levetid. Ind i 1700-tallet var de 6 egaliserede gårde genoprettede og inden 1768 var Lykkesholm tillige kommet i besiddelse af den 7. gård. Endnu i 1844 var hele byen i Lykkesholms besiddelse, men inden 1903 var overgangen til selveje tilendebragt. Gårdtallet er stort set stabilt fra 1450 til 1903, ligesom hustallet forbliver særdeles beskedent. Befolkningen er da også nærmest stagnerende i det 19. årh. Byens gårde var i 1684 gennemsnitlig ret små. Byen egaliseredes, som nævnt, flere gange og beholdt i hovedsagen sin struktur endnu i 1903.

Ejerlav: Fjellerup

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	x	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: Særlige interesse.

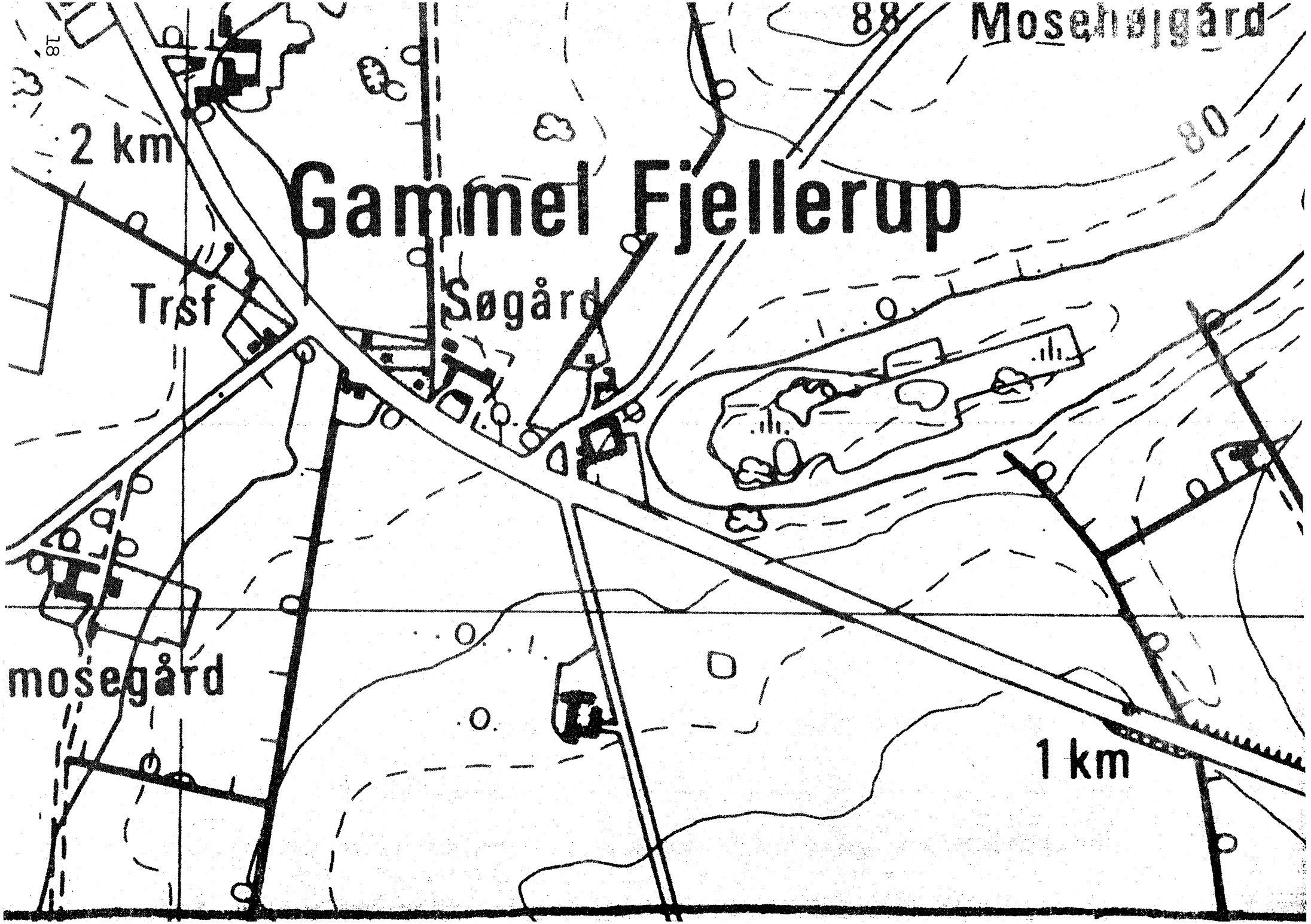
1. Anlægstype. Den lille udflytterby af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er den almindelige slynget-vejby type.

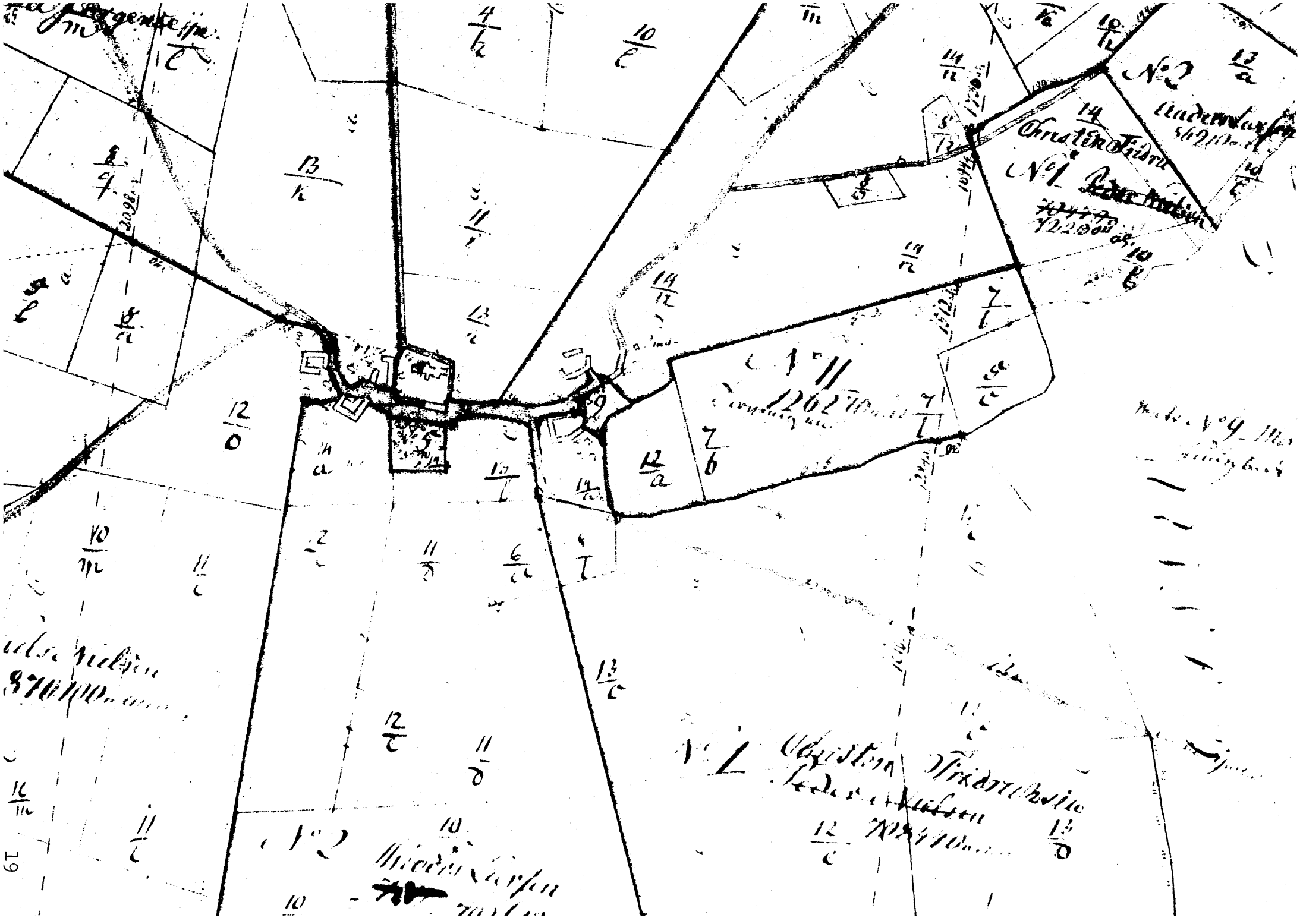
2. Udviklingstype. Byen tilhørte i 1400-tallet Lykkesholm gods. Efter en godsopløsningsperiode samledes byen atter under hovedgården i løbet af 1600-tallet, og udviklingen blev præget heraf. Inden 1682 egaliseredes byen og omkring 1687 erstattedes den af en ladegård, der imidlertid hurtig veg pladsen for en ny egaliseret by. En sen overgang til selveje betød, at byen i 1903 havde bevaret sin oprindelige struktur stort set intakt.

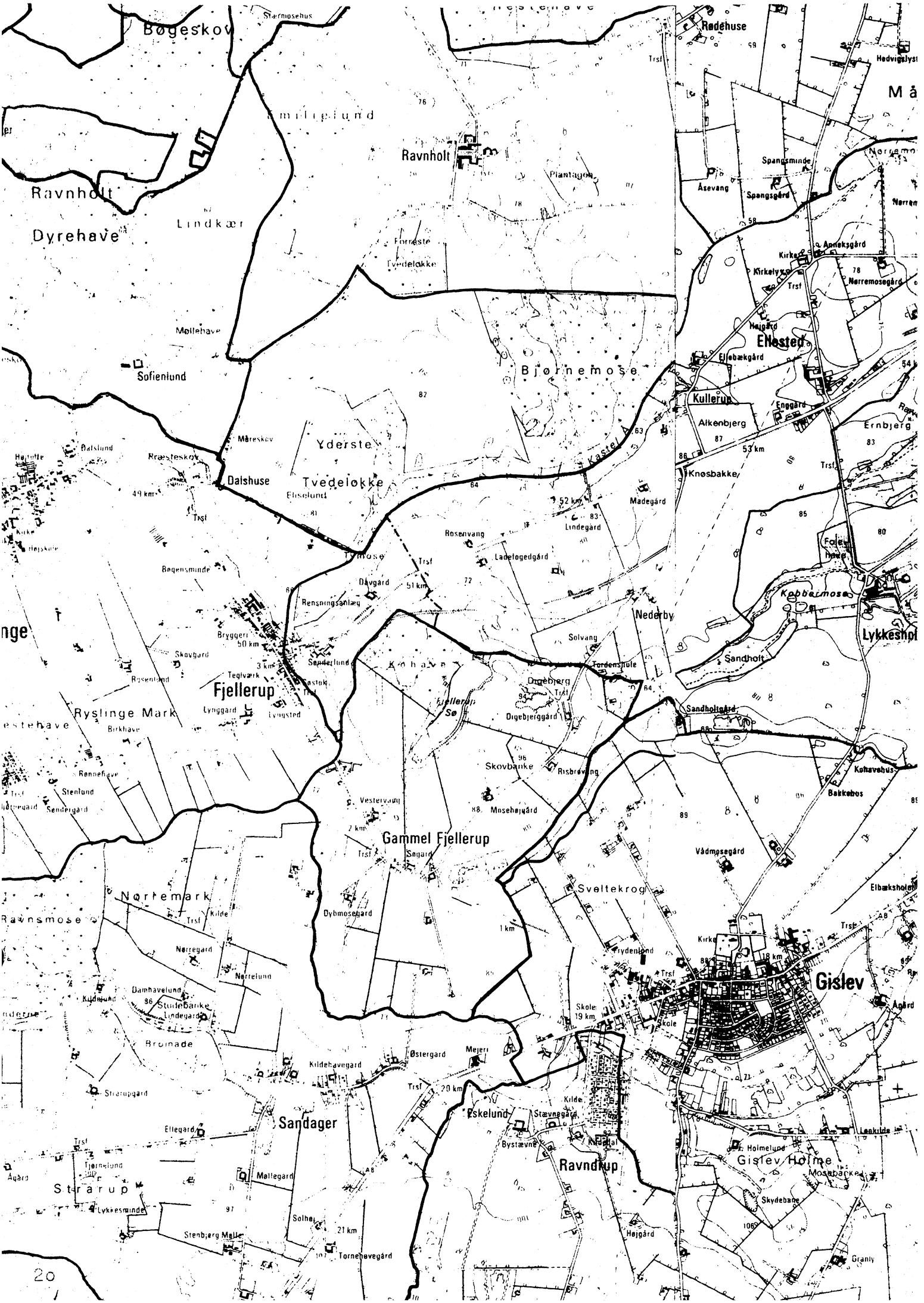
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig, forholdsvis typeren anlægstype, med mange særlige udviklingsmæssige karakteristika.

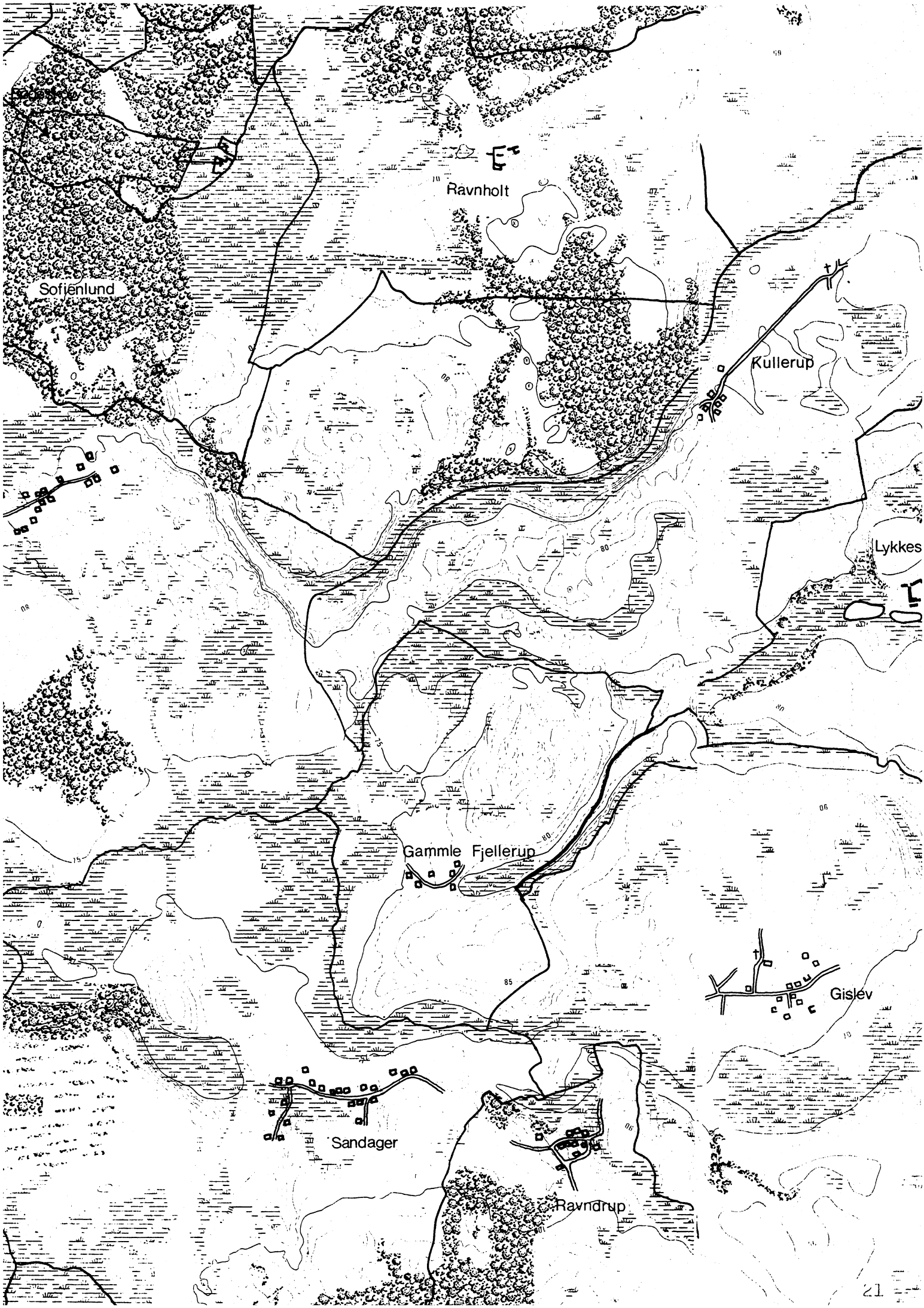
Relikt-vurdering: Mindre interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har ikke bevaret hegn af betydning, men større eng- og skovarealer.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: en enkelt frilagt gårdtomt.

Gammel Fjellerup
2 km
Trsf
Søgård
88
Mosehøjgård
80
mosegård
1 km

Bøgeskov
Ravnholt
Dyrehave
Lindkær
Møllehave
Sofienlund
Ravnholt
Plantage
Bjørnemose
Yderste Tvedelokke
Dalshuse
Måreskov
Ræsteskov
Dalslund
Elselund
Rosenvang
Ladelogedgård
Madegård
Lindegård
Dåvgård
Rensningsanlæg
Bøgensmunde
Bryggeri
Skovgård
Tegltværk
Rosenlund
Fjellerup
Lyngård
Lyngsted
Ryslinge Mark
Birkhave
Rønnehave
Stenlund
Sandergård
Sønderlund
Fjellerup Sø
Digebjerg
Digebjerggård
Skovbanke
Risbrøndvang
Mosehøjgård
Gammel Fjellerup
Sagård
Dybmosegård
Nørremark
Ravnsmose
Kilde
Nørregård
Nørrelund
Damhavelund
Studebanke
Lindegård
Bromade
Kildehavegård
Østergård
Mejeri
Strårupgård
Ellegård
Sandager
Strårup
Møllegård
Lykkesminde
Stenbjerg Mølle
Solhøj
Tornehavegård
Eskelund
Stævnegård
Bystævne
Ravndrup
Højgård
Rødehuse
Hedvigslyst
Spangsmunde
Åsevang
Spangsgård
Annekegård
Kirkelyst
Nørremosegård
Helgård
Ellebækgård
Ellested
Kullerup
Enggård
Alkenbjerg
Knøsbakke
Ernbjerg
Kastel
Nederby
Kobbermose
Lykkeshøj
Sandholt
Sandholtgård
Kohavehus
Bakkebos
Vådmosegård
Svæltekrog
Elbæksholm
Gislev
Skole
Agård
Gislev Holme
Mosebacke
Skydebane
Granly
Holmelund
Lænkilde
Trsf
Kirke
20

Ravnholt
Sofienlund
Kullerup
Lykkes
Gammle Fjellerup
Gislev
Sandager
Ravndrup

GISLEV

Ejerlav: Gislev

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

Navn:	Navnetype:
Gislev	Gislev

Bemærkninger:

Gislev er nævnt første gang 1231 i formen Gysæl. Navnet er sandsynligvis en form af navneordet, glda. gisæl, som betyder brugt i betydningen fremspring, odde, hvilket kunne hentyde til Gislevs beliggenhed på randen af en højderyg, der skyder sig ind i lavt terræn.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, der modsat de middelalderlige udflytterbebyggelser ikke er anlagt ved udflytning. Gislev er kirkeby.

Historiske tildragelser:

Sydvest for kirken skal der have ligget et kapel, hvorved der var en hellig kilde. I Gislev sogn fødtes 1849 landmanden Rasmus Pedersen, 1860 politikeren J. C. Døcker, 1880 højskolemanden Hjalmar Gammelgaard.

Ejerlav: Gislev

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Byens gårde ligger uregelmæssigt langs den øst-vest gående slyngede vej. Nogle ligger helt op til vejen, andre tilbagetrukket for enden af en sidevej. Kirken ligger i byens udkant i det nordvestlige hjørne sammen med præstegården. I den østlige del en stor åben plads som en vejudvidelse. Husene ligger spredt langs bygaden med koncentration i den østlige del. Mod sydvest en glidende overgang til Holme.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby
- ☐ randby
- ☒ agerorientering
- ☐ engorientering
- ☐ skovorientering
- ☐ kystorientering
- ☐ åorientering

c. Udskiftning

år: 1789

Mellem lodsej. } Lykkesholm 1803, Krumstrup 1795

figur: Blokudskiftning, uregelmæssige blokke - det nordsyd gående skel i hele ejerlavets udstrækning øst for byerne opstået af den lodsejervise udskiftning (?).

d. Udflytning 15 gårde.

- ☐ ved udskiftningen
- ☒ efter udskiftningen Flyttet ud i hele ejerlavet.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3 + 1 vænge Dyrkningsfællesskab med Holme - vangelag med Ravndrup.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G/K Centralfyn. Ekstramarginal smeltevandsdal syd for byerne Terrænskrænter nord for byerne.

jordbund: Glacialt moræneler med ferskvandssand og -dynd.

naturlig afgrænsning: Ja, bortset fra skellet i øst mod Lamdrup.

- ☐ overvejende
- ☒ overvejende ager med større indhold af eng og skov.
- ☐ blandingsøkonomi med

Engarealer i området syd og øst for byen, samt midt i ejerlavets sydlige del - skov i den sydlige del af ejerlavet.

Ejerlav: Gislev

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☐ opløst

☐ delvis bevaret ☒ opløst og nybebygget

Alle gårde på nær 2 er flyttet ud. I stedet er der sket et omfattende nybyggeri både på de gamle gårdtomter, imellem disse og i området lige syd for byen. Vejnettet er stort set uforandret i den gamle bydel, men stærkt udbygget i det nye boligområde. Den gamle toftestruktur næsten helt opløst.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En del af udskiftningshegnene.

c. Ressourceområde

☒ større engareal ☒ større skovareal ☒ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☐ størsteparten opdyrket

Eng- og moseområde syd for byen. Skov i den sydlige del af ejerlavet.

Ejerlav: Gislev

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

STATISTIK

Areal:[1] 1.629 ha, heraf opdyrket i 1688: 39%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844[1]	1903
	143	122	266	

Bebyggelsesenheder:

		1600-10	1664	1688	1774	1844[1]	1903[1]
Gårde:		17 *	17 *	18	17	48 (17)	46 (28)
Huse:		9	6		23	(34)	(62)
Huse m/ jord:				1		78	105
Huse u/ jord:				7		9	67
I alt:		26	23	26	40	135 (51)	218 (90)

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
69%	1664	1	6	9	8,9
50%	1688	3	11	4	6,7
(48%)	1844[1]	24	21	3	4,9
(46%)	1903[1]	26	16	4	4,8

Folketal:

	1787	1845[2]	1901
Voksne:	177	214 + 18	365
Børn:	66	90 + 14	159
I alt:	243	304 + 32	524

1. Omfatter både Gislev og Holme - i () bebyggelsestallene fra de resp. folketællinger. 2. Incl. Herbek huse.

Ejerlav: Gislev

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	41		1	3	9	3	3	
1844	29	53					19	34
1903	38	139					8	33

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 1.629 ha store ejerlav, der rummer dobbeltbyen Gislev, Gislev-Holme, var i 1682 opdyrket 39%. De to byer havde da trevangsbrug og dyrkningsfællesskab. Gislev vurderedes i 1684 til 122 tdr.htk. Ejerlavet rummer en god del skov og Gislevs andel takseredes i 1664 til 47 svins olden. I 1551 slog et tingsvidne fast, at præsten i Gislev havde ret til lige så meget græsning som den bedste fæstegård i Gislev og Holme på alfælleden udi Kongehaven og Hestehaven. Dobbeltbyen er koblingsplaceret over et engforløb. Af det oprindeligt meget store ejerlav er senere udskilt torpbebyggelserne Fjellerup, Ravndrup (?), Lamdrup, Derup og Ammendrup. Heraf nedlagdes Derup atter i senmiddelalderen, medens Ammendrup i 1600-tallet lagdes under Lykkesholm.

Byen blokudskiftedes fra 1789 og siden er 15 gårde flyttet ud.

Byen domineredes i senmiddelalderen af selvejergårde, hvoraf der i 1537 fandtes 12-14. Adelsbesiddelserne var som følge heraf små. Ved det store Løgismose skifte i 1475 fordeltes 2 gårde og 3 småbol i Gislev. Lykkesholm havde omkring 1450 en enkelt gård i byen. I 1664 var kronens andel svunden, medens Lykkesholm nu var i besiddelse af 9 gårde og 3 huse. I 1768 havde Lykkesholm 7 egaliserede gårde samt 15 huse i byen, medens Krumstrup ligeledes havde 7 egaliserede gårde samt 3 huse. Endelig havde Broholm i 1791 3 gårde i byen. Overgangen til selveje skete etapevis og var endnu langt fra afsluttet i 1903.

Antallet af gårde er stabilt fra 1600-tal let til 1844, men stiger herefter kraftigt i forbindelse med overgangen til selveje. Hustallet var allerede højt i 1700-tallet som følge af nabohovedgårdens hoveribehov. I det 19. årh. er hus- og befolkningsvækst særdeles markant og Gislev udvikler sig som bymæssig bebyggelse.

Gårdene var i 1684 gennemsnitlig af normalstørrelse. Byen egaliseredes aldrig i sin helhed, men der er dog tale om markante lodsejervise egaliseringer. På Kapelagre sydvest for kirken skal have slået et kapel, hvorved der var en hellig kilde.

Ejerlav: Gislev

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	x	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: Interesse.

1. Anlægstype. Den store kirke-adelby er koblingsplaceret ned til et engdrag med en glidende bytomtsovergang til Holme. De to byer havde dyrkningsfællesskab og fælles ejerlav. Af det oprindelige meget store ejerlav er udskilt en række torpbebyggelser, hvoraf 2 (Derup og Ammendrup) atter er nedlagt. Byformen er den almindelige forekommende slynget-vejby type.

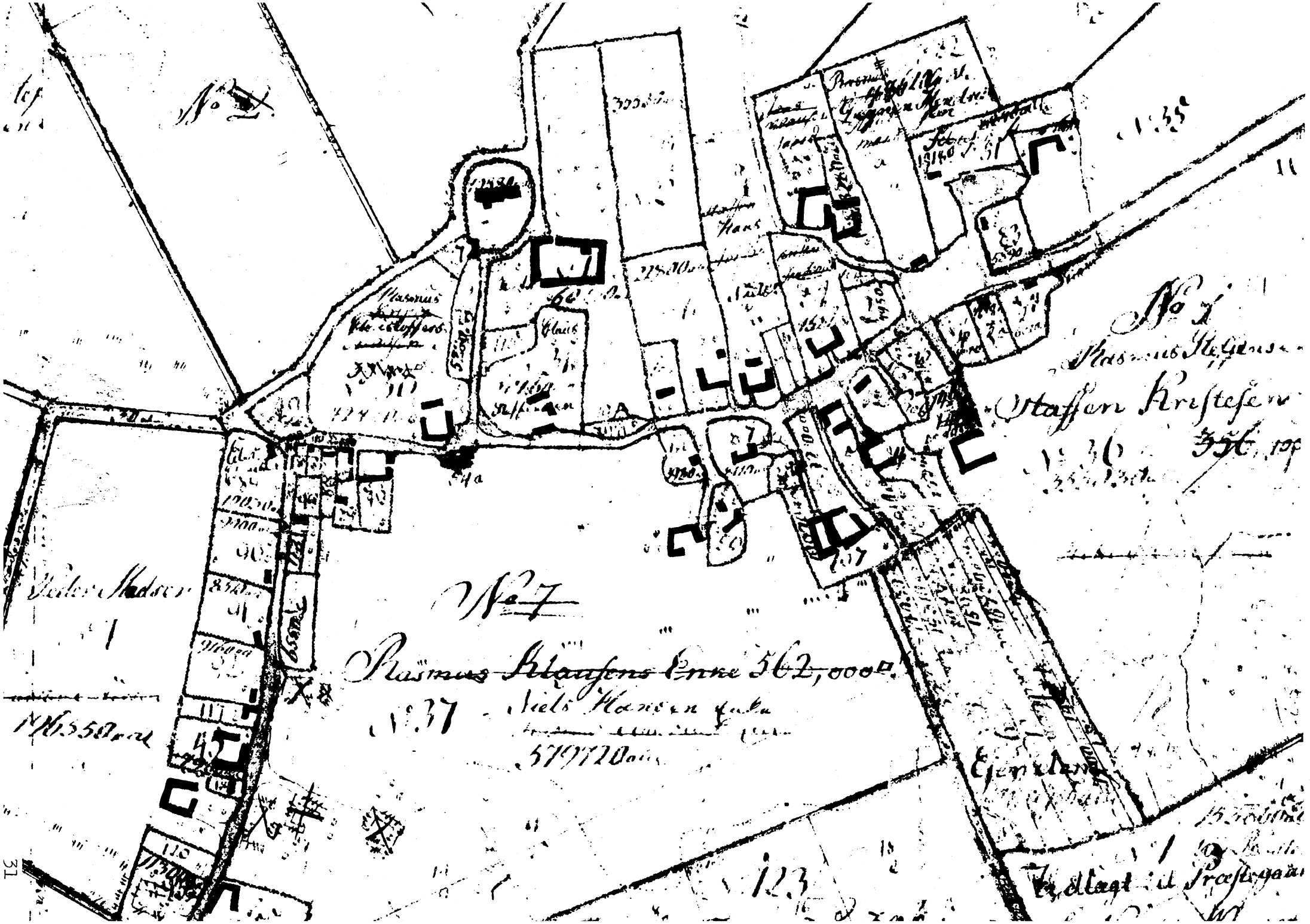
2. Udviklingstype. Byen domineredes i senmiddelalderen af selvejere. I løbet af 1600-1700-tallet samledes hovedparten af byen under hovedgårdene Lykkesholm og Krumstrup, der foretog lodsejervise egaliseringer. En trinvis overgang til selveje fulgtes af kraftig ekspansion, der førte Gislev frem til en status af bymæssig bebyggelse.

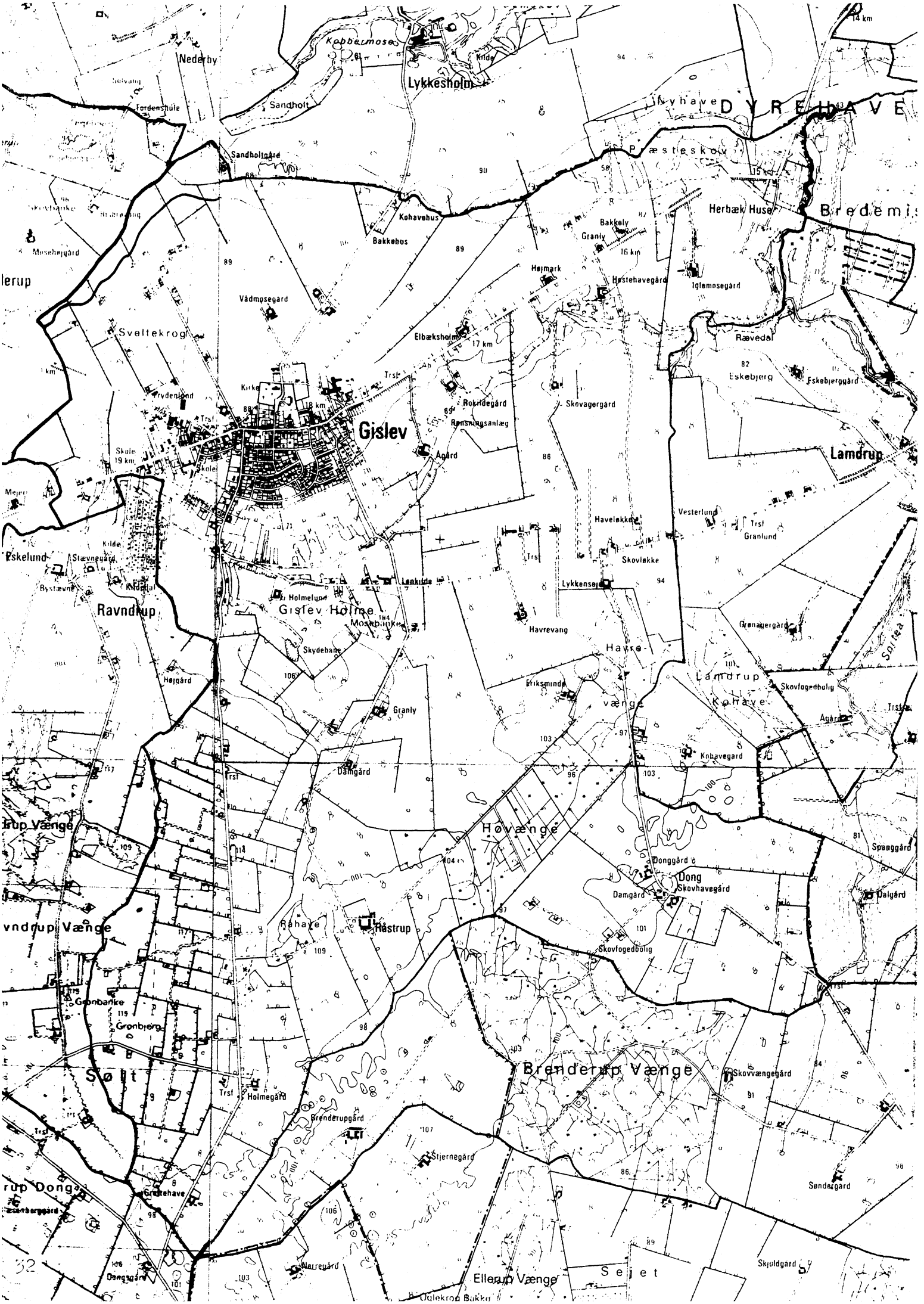
Sammenfattende drejer det sig om en noget atypisk anlægstype med en forholdsvis træg udvikling, indtil ekspansionen i det 19. årh. sætter ind.

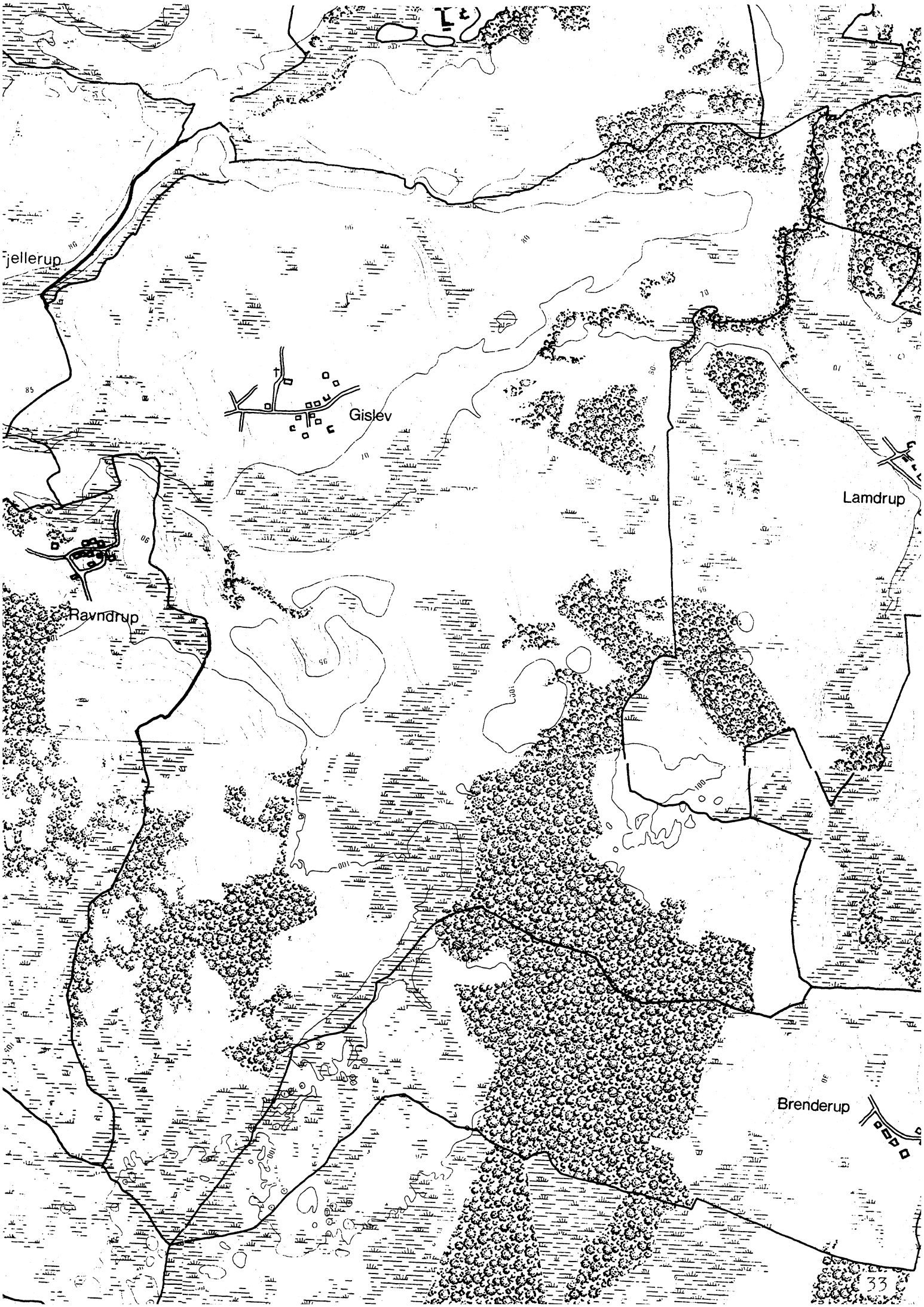
Relikt-vurdering: Interesse

1. Bytomten er opløst og nybebygget.
2. Kulturlandskabet har bevaret en del eng-, skov- og moseområder.
3. Særlige relikter: kirke.
4. Arkæologiske interesser: tomten af Derup, to frilagte gårdtomter, en kapeltomt.

Kirke
188
118 km

No 7
Rasmus Klausens Enke 562,000 □
Niels Hansen Fuhr
No 1
Staffen Kristesen
No 37
Peter Hedsen
No 123

Nederby
Kobbermose
Lykkesholm
Sandholt
Fordenshule
Sandholtgård
Kohavehus
Bakkehus
Møsehøjgård
Vådmosegård
Svaltekrog
Elbækshoim
Trsf
Kirke
Frydenlund
Gislev
Rokkedegård
Rensningsanlæg
Skovagergård
Agård
Skole
Mejeri
Eskelund
Stævnegård
Kilde
Bystævne
Ravndrup
Holmelund
Gislev Holme
Mosebanke
Skydebane
Højgård
Granly
Damgård
Lønkilde
Lykkensen
Havrevang
Skovlykke
Havelykke
Vesterlund
Granlund
Grenagergård
Havre-
vænge
Friksminde
Lamdrup
Kohave
Skovfogedbolig
Kohavegård
Agård
Trsf
Spritea
Høvænge
Donggård
Dong
Skovhavegård
Damgård
Dalgård
Spanggård
Kohave
Hastrup
Skovfogedbolig
Grønbanke
Grønbjerg
Sølt
Trsf
Holmegård
Brenderup Vænge
Skovvængegård
Brenderupgård
Stjernegård
Grydehave
Søndergård
Skjoldgård
Ellerup Vænge
Sejet
Uglekrog Bakke
Herbæk Huse
Bredemis
Bakkely
Granly
Højmark
Hestehavegård
Iglemosegård
Rævedal
Eskebjerg
Eskebjergård
Lamdrup
Dyrehave
Pæsteskov
14 km
15 km
16 km
17 km
18 km
19 km

jellerup
Gislev
Lamdrup
Ravndrup
Brenderup

GJULTVED

Ejerlav: Gultved

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

Navn:	Navnetype:
Gultved	-tved.

Bemærkninger:

Gultved er nævnt første gang 1473 i formen Gwltwedh. Det kan ikke afgøres om forleddet er tillægsordet gul eller navneordet guld. I første tilfælde kan de i nærheden fundne lag af glimmersand, have givet anledning til navnet. I det andet tilfælde sigter forleddet måske til guldfund i de på Gultved grund fundne urnegrave. Efterleddet er tved, glda. thwet, som betyder rydning, fældet skov.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Rydningsby	Middelalder

Bemærkninger:

En rydningsby er en landsby, som er anlagt i middelalderen efter forudgående skovrydning på stedet.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Gultved

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

De 5 gårde ligger forholdsvis tæt langs den øst-sydvest-gående bygade, hvis østlige del er ret bred og fortelignende. Ved gård nr. 1 ligger der 2 huse. Den sjette gård ligger isoleret syd for de andre.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby
- ☐ randby
- ☒ agerorientering
- ☐ engorientering
- ☐ skovorientering
- ☐ kystorientering
- ☐ åorientering

c. Udskiftning

år: 1786 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
- ☒ efter udskiftningen 2 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3 Vangelag med Sandager.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G/K. Centralfyn. Mindre hedesletter mod NØ. Terrænskrænter mod NØ og syd for byen.

jordbund: Overvejende moræneler.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er naturligt afgrænset på nær en lille spids ved grænsen til Trunderup.

- ☒ overvejende ager.
- ☐ overvejende med større indhold af
- ☐ blandingsøkonomi med

Ejerlav: Gultved

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☒ delvis bevaret ☐ opløst ☐ opløst og nybebygget

30% af gårdene er flyttet ud, men ikke mere end 100 m mod nord. Vejforløbet er bevaret, men gadeudvidelsen mod øst er forsvunden. Det er kun tofteskellene omkring gård nr. 1 der er delvist bevaret. Det ene hus er forsvundet. Der er to frilagte gårdtomter. Der er kun bygget to nye huse i byen.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

Enkelte udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☐ større overdrevsareal ☐ større skovareal ☒ størsteparten opdyrket ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

Ejerlav: Gultved

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

STATISTIK

Areal: 186 ha, heraf opdyrket 1688: 49%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	53	32	36	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	5	5	6	6	6	8	10
Huse:	1	1			1		
Huse m/ jord:				1		4	5
Huse u/ jord:							3
I alt:	6	6	6	7	7	12	18

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
33	1664	1	2	3	8,8
83	1688	2	4		5,2
50	1844	4	4		4,2
70	1903	7	3		3,4

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	27	43	62
Børn:	14	20	16
I alt:	41	63	78

Ejerlav: Gultved

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							6	
1844	6	3			2	1		
1903	10	8						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 186 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 49%. Byen havde da trevangsbrug og takseredes til 32 tdr.htk. og i 1844 tilsvarende til 36 tdr.htk. Byens skove takseredes i 1664 til 12 svins olden. Byen er udparcelleret som rydningsby af Trunderup.

Gultvedholm nævnes allerede i 1475 og er formentlig en middelalderligt væbnergård, der er udflyttet fra landsbyen.

Gultved stjerneudskiftedes i 1786 og siden er 2 gårde flyttet ud.

Gultvedholm (omkring 12 tdr.htk.) optræder på skiftet efter Mette Petersdatter i 1475. I byen fandtes desuden i senmiddelalderen en selvejergård. I 1664 havde nabohovedgården Krumstrup 5 gårde, medens Nordskov havde 1 gård. I 1767 havde Krunstrup 4 egaliserede gårde a 4-1-0-½ tdr.htk. (heriblandt Gultvedholm), medens der indensogns hovedgård Egeskov havde de to sidste gårde a3-4-3-½ tdr.htk. Endnu i 1844 bibeholdt Egeskov sine 2 gårde, men i 1903 var overgangen til selveje afsluttet.

Byen var i 1500-1700-tallet på 5-6 gårde. I forbindelse med overgangen til selveje skete en markant øgning i gårdtallet, medens hus- og befolkningstallets vækst i det 19. årh. har mere moderat omfang.

Gårdene var i 1684 forholdsvis små. Byen fremstår som egaliseret i 1767, omend der faktisk er tale om 2 lodsejervise egaliseringer.

Ejerlav: Gultved

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	x	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: Interesse.

1) Anlægstype.

Den lille udflytter-rydningsby af middelaldernavnetypen -tved er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er den almindelige forekommende slynget vejby-type. Enestegården Gultvedholm er formentlig udflyttet i senmiddelalderen og anlagt som væbnergård.

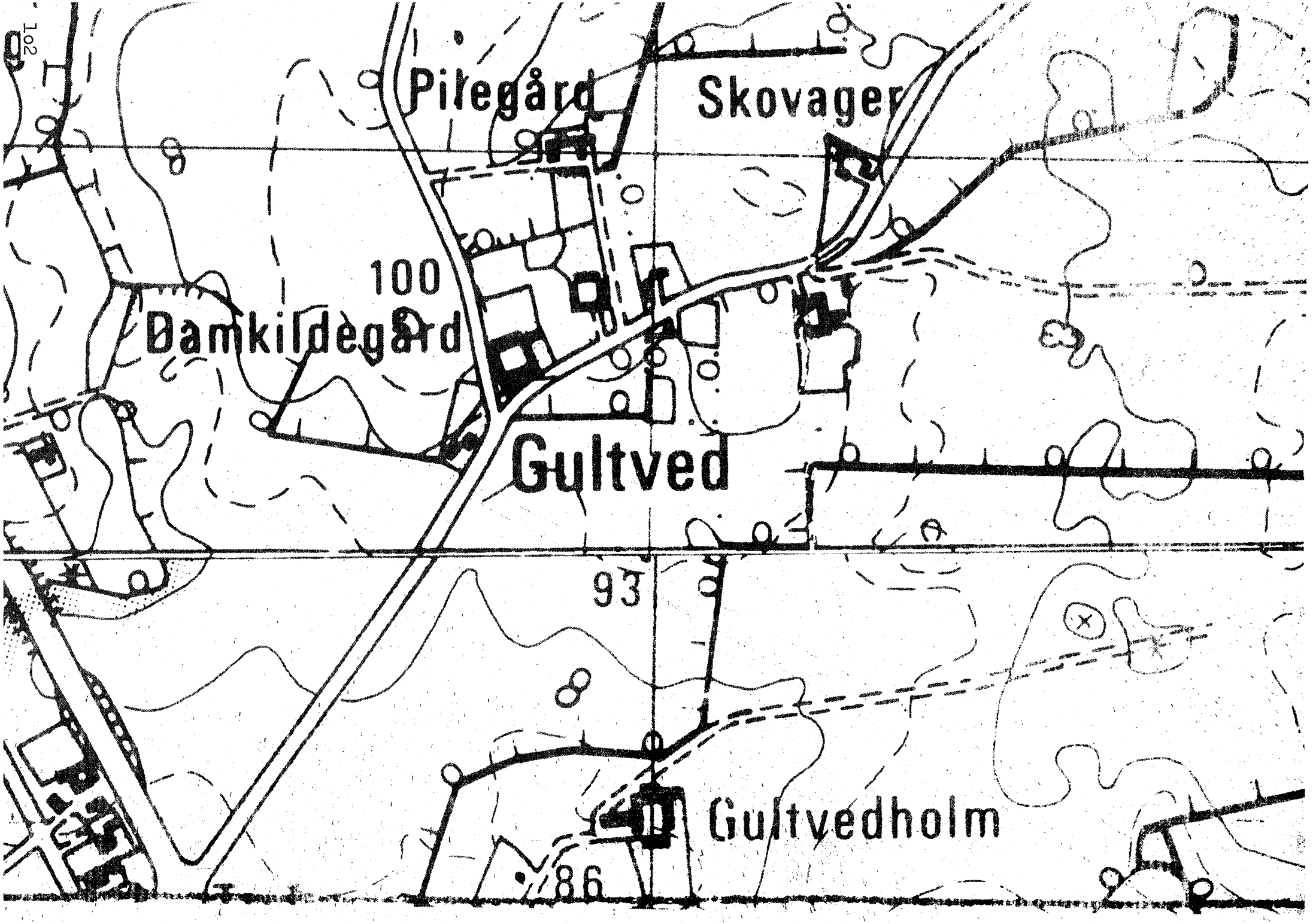
2) Udviklingstype.

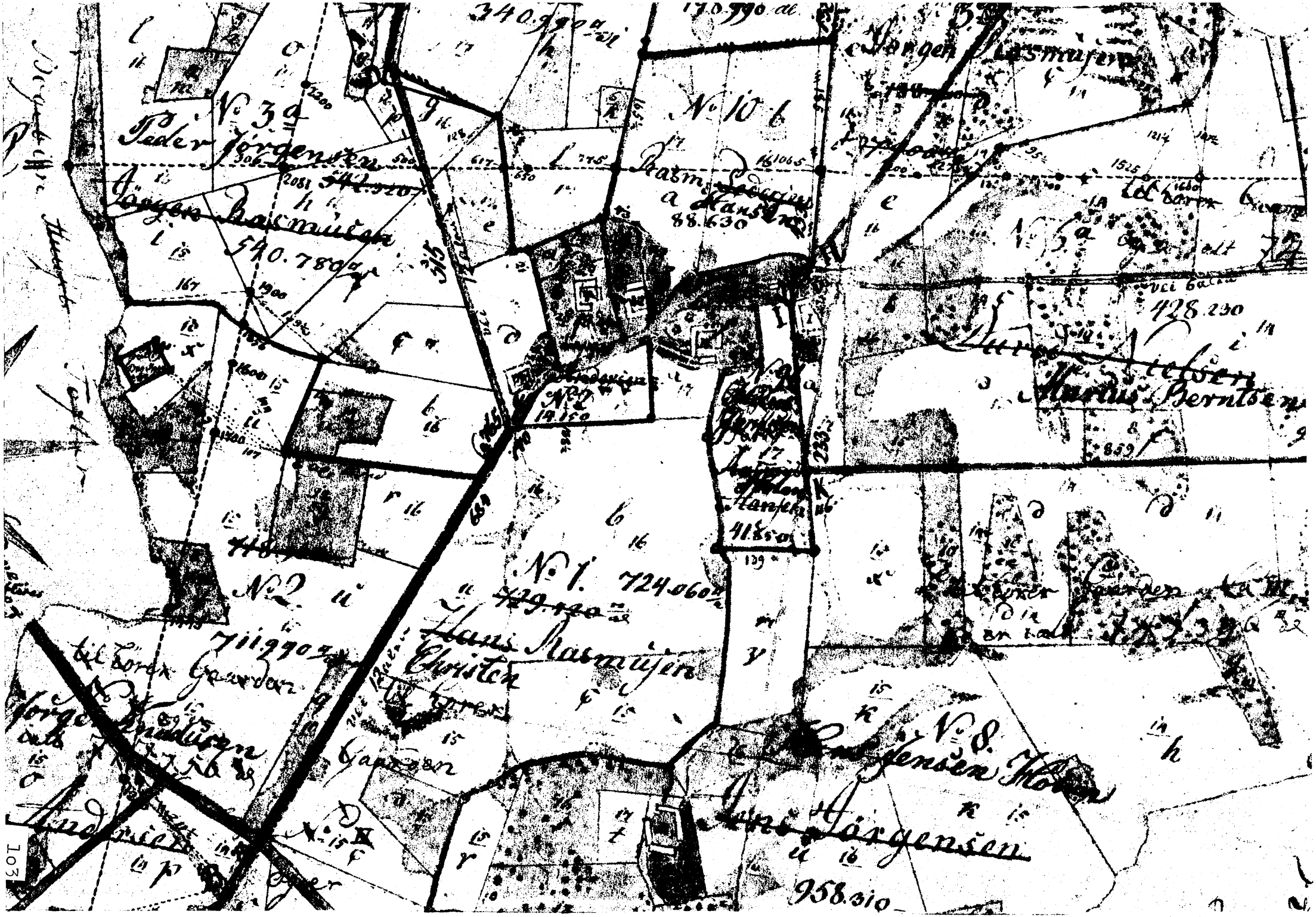
Byen domineredes i 1600-1700-tallet af nabohovedgården Krumstrup samt den indensogns hovedgård Egeskov. Der foretoges (lodsejervise) egaliseringer inden 1767. Overgangen til selveje skete ret tidligt og ledsagedes af ekspansion i normalt omfang.

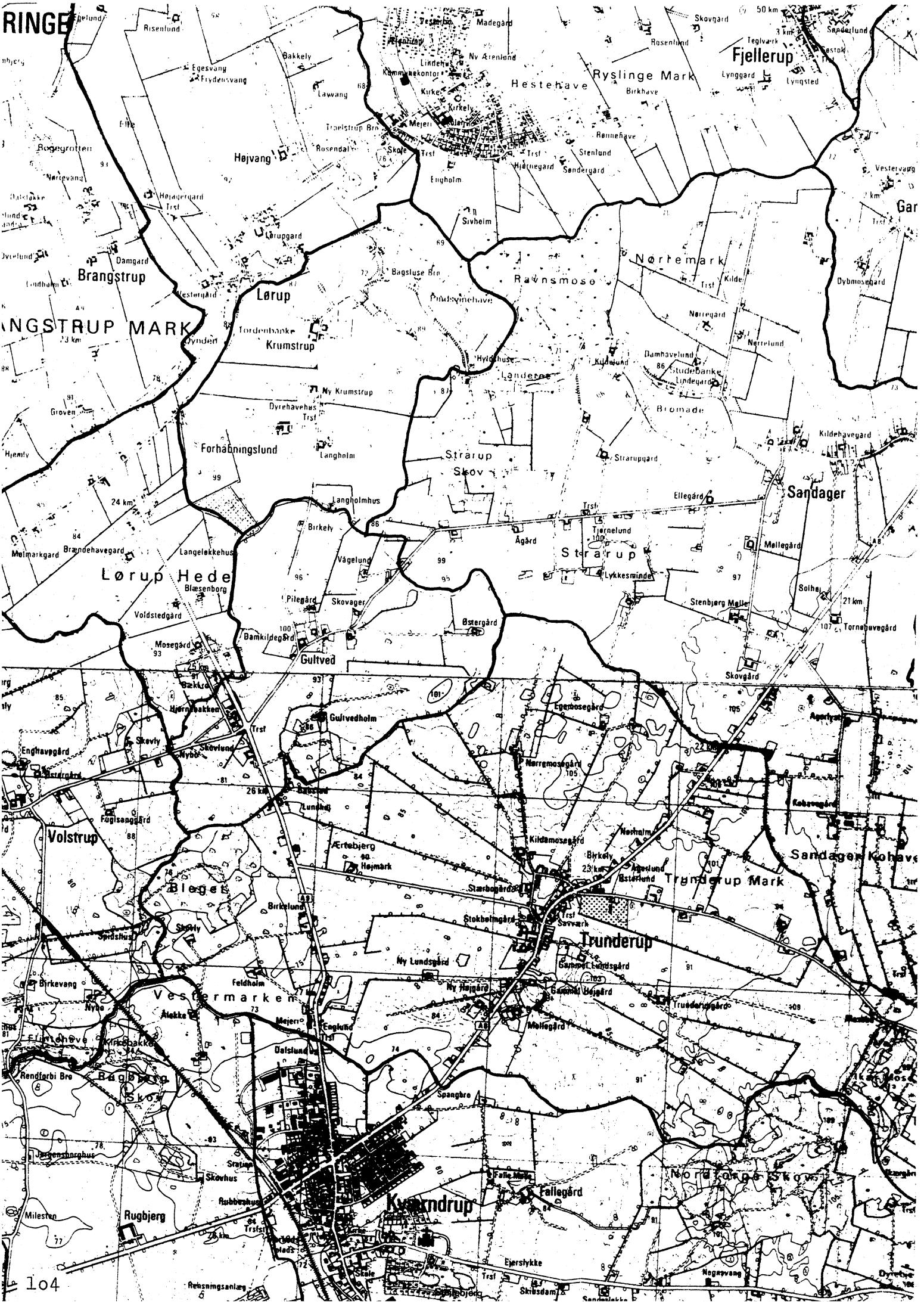
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype, med få udviklingsmæssige karakteristika.

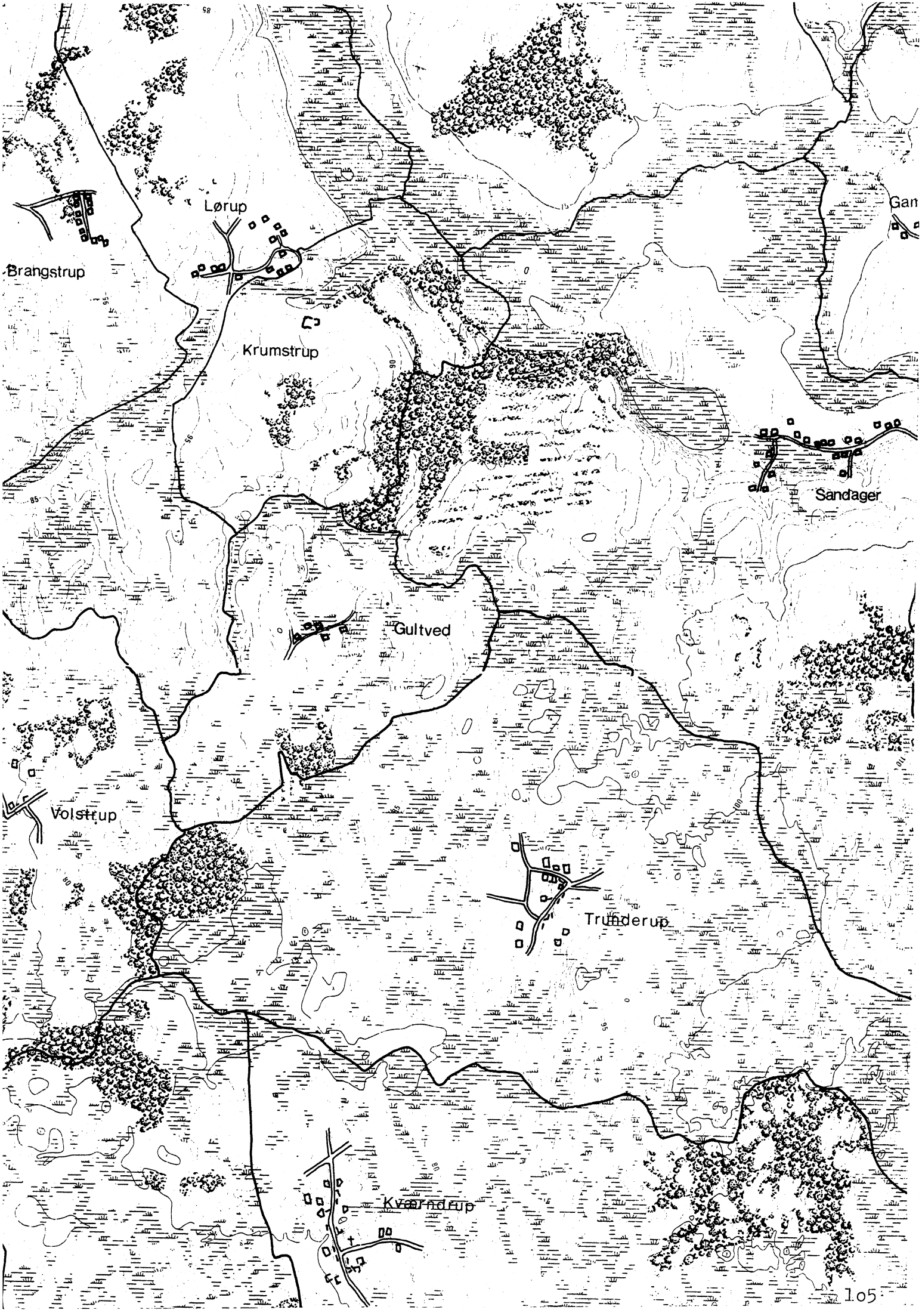
Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er delvis bevaret.
2. Kulturlandskabet har kun bevaret enkelte udskiftningshegn.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: 2 frilagte gårdtomter.

102
Pilegård
Skovager
100
Damkildegård
Gultved
93
Gultvedholm
86

No 3
No 10
No 2
No 1
No 8
Jørgen Lassmussen
Jørgen Lassmussen
Hans Christen
Hans Christen
Jørgensen
Jørgensen
Hans Hansen
Hansen
Hansen

RINGE
Brangstrup
Lørup
Krumstrup
Forhåbningslund
Lørup Hede
Gultved
Volstrup
Vesterskoven
Rugbjerg
Kvissindrup
Ryslinge Mark
Fjellerup
Nørremark
Ravnsmose
Landerø
Bromade
Strarup Skov
Strarup
Sandager
Trunderup Mark
Trunderup
Sandager Kohave
Nørre Lampe Skov
Hestehave
Højvang
Ny Krumstrup
Ny Lundsgård
Gammel Lundsgård
Ny Højgård
Gammel Højgård
Ny Krumstrup
Ny Ærenlund
Ny Lundsgård
Ny Højgård
Gammel Lundsgård
Gammel Højgård
Ny Krumstrup
Ny Ærenlund
Ny Lundsgård
Ny Højgård
Gammel Lundsgård
Gammel Højgård

Lørup
Brangstrup
Krumstrup
Sandager
Gultved
Volstrup
Trunderup
Kvarndrup

HOLME

Ejerlav: Holme

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

Navn:	Navnetype:
Holme	Holme

Bemærkninger:

Holme er nævnet første gang 1462 i formen Holme. Navnet er en form af holm, som betyder forhøjning i eng- eller mosedrag.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Torp (el. dobbelt-by).	Middelalder.

Bemærkninger:

En torp er en middelalderlig udflytterbebyggelse der er anlagt ved udflytning fra en adelby (her. Gislev).

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Holme

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Byens gårde ligger uregelmæssigt spredt langs den nord-syd gående vej, der går tværs over bækken der udvikler sig til Kongshøj å. I den sydøstlige del ligger gården Holmelund langs den øst-vest gående vej. Der ligger mange huse spredt langs bygaden i hele dennes udstrækning.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☒ åorientering

☒ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

Byen ligger i den vestlige del af ejerlavet op til Kongshøj ås forløber og dens engarealer. I det sydøstlige hjørne bebyggelsen Dong (Donggård + 2 udflyttere).

c. Udskiftning

år: 1789 figur: Blokudskiftning, uregelmæssige blokke - det nord-syd gående skel i hele ejerlavets udstrækning øst for byerne opstået ved den lodsejervise udskiftning.

d. Udflytning 10 gårde

☒ ved udskiftningen 7 gårde.

☒ efter udskiftningen 3 gårde.
Flyttet syd for byen.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3+1 vænge Dyrkningsfællesskab med Gislev - vangelag med Ravndrup.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G/K Centralfyn. Ekstramarginale smeltevandsdal syd for byerne. Terrænskrænter nord for byerne.

jordbund: Glacialt moræneler iblandet ferskvandstørv.

naturlig afgrænsning: Ja, bortset fra en del af den østlige grænse mod Lamdrup.

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng og skov.

☐ blandingsøkonomi med

Engarealer i området øst for byen samt midt i ejerlavets sydlige del - skov i den sydlige del af ejerlavet.

Ejerlav: Holme

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn
	Gudme	Ryslinge	Gislev

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☒ opløst

☐ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

Ca 2/3 af gårdene er flyttet ud af byen. I den nordlige del mod Gislev er der sket en del nybebyggelse, men i den sydlige del er der ikke sket store forandringer siden udskiftningen. Vejnettet er stort set uforandret. Hvor der i den nordlige del er sket nybyggeri er toftesystemet opløst, men ellers ikke. Holmelund ligger stadig isoleret sydøst for byen.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En del af udskiftningshegnene.

c. Ressourceområde

☒ større engareal ☒ større skovareal ☒ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☐ størsteparten opdyrket

Eng og moseområde øst og vest for byen. Skov i den sydlige del af ejerlavet.

Ejerlav: Holme

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

STATISTIK

Areal: 1.629 ha heraf opdyrket i 1688: 39%. [1]

Tønder hartkorn	1664	1688	1844 [1]	1903
	154	104	266	

Bebyggelsesenheder:

		1600-10	1664	1688	1774	1844 [1]	1903 [1]
Gårde:		17	19	18	17	48 (28)	46 (26)
Huse:		8	6		24	(53)	(103)
Huse m/ jord:				2		78	105
Huse u/ jord:				9		9	67
I alt:		25	25	29	41	135 (81)	218 (128)

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
42%	1664	2	10	7	8,1
56%	1688	4	13	1	5,8
(48%)	1844 [1]	24	21	3	4,9
(46%)	1903 [1]	26	16	4	4,8

Folketal:

	1787	1845 [2]	1901 [2]
Voksne:	154	296	442
Børn:	79	127	193
I alt:	233	423	635

1. omfatter både Holme og Gislev - i () bebyggelsestallene fra de resp. folketællinger. 2. incl. Dong og Sølt.

Ejerlav: Holme

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	8			1	9	5	2	
1844	29	53					19	34
1903	38	139					8	33

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 1.629 ha store ejerlav, der rummer dobbeltbyen Gislev, Gislev-Holme, var i 1682 opdyrket 39%. De to byen havde da trevangsbrug og dyrkningsfællesskab. Holme vurderedes i 1684 til 104 tdr.htk. Ejerlavet rummer en god del skov og Holmes andel takseredes i 1664 til ikke mindre end 148 svins olden. I 1682 oplyses det, at Gislev Holme har sin grund udi Gislev bys marker. Dobbeltbyen er koblingsplaceret over et engforløb. Af det oprindeligt meget store ejerlav er senere udskilt torpbebyggelserne Fjellerup, Ravndrup (?), Lamdrup og mod nord Derup og Ammendrup, der begge nedlagdes igen. Holme blokudskiftedes fra 1789 og siden er 10 gårde flyttet ud.

Byen domineredes endnu i senmiddelalderen af selvejerbønder, hvoraf der i 1537 fandtes 12. Endnu i 1664 var der 8 selvejere tilbage. Den indensogns hovedgård Lykkesholm havde da erhvervet 9 gårde og 5 huse i byen. Endnu i 1768 havde Lykkesholm 9 gårde, hvoraf de 7 var egaliserede, medens Krumstrup havde 4 egaliserede gårde og Mullerup 1 gård. Overgangen til selveje skete trinvis og var endnu langt fra afsluttet i 1903.

Antallet af gårde i byen er stort set uforandret fra 1610 til 1774, men stiger herefter markant i forbindelse med overgangen til selveje, ligesom hus- og befolkningstallets vækst i det 19. årh. ligger klart over det normale. Gislev og Gislev-Holme var i færd med at udvikle sig til bymæssig bebyggelse.

Gårdene var i 1684 gennemsnitlig af normal størrelse. Byen blev udsat for en række lodsejervise egaliseringer, men ikke for nogen totale egaliseringer.

Ejerlav: Holme

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	x	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: Interesse.

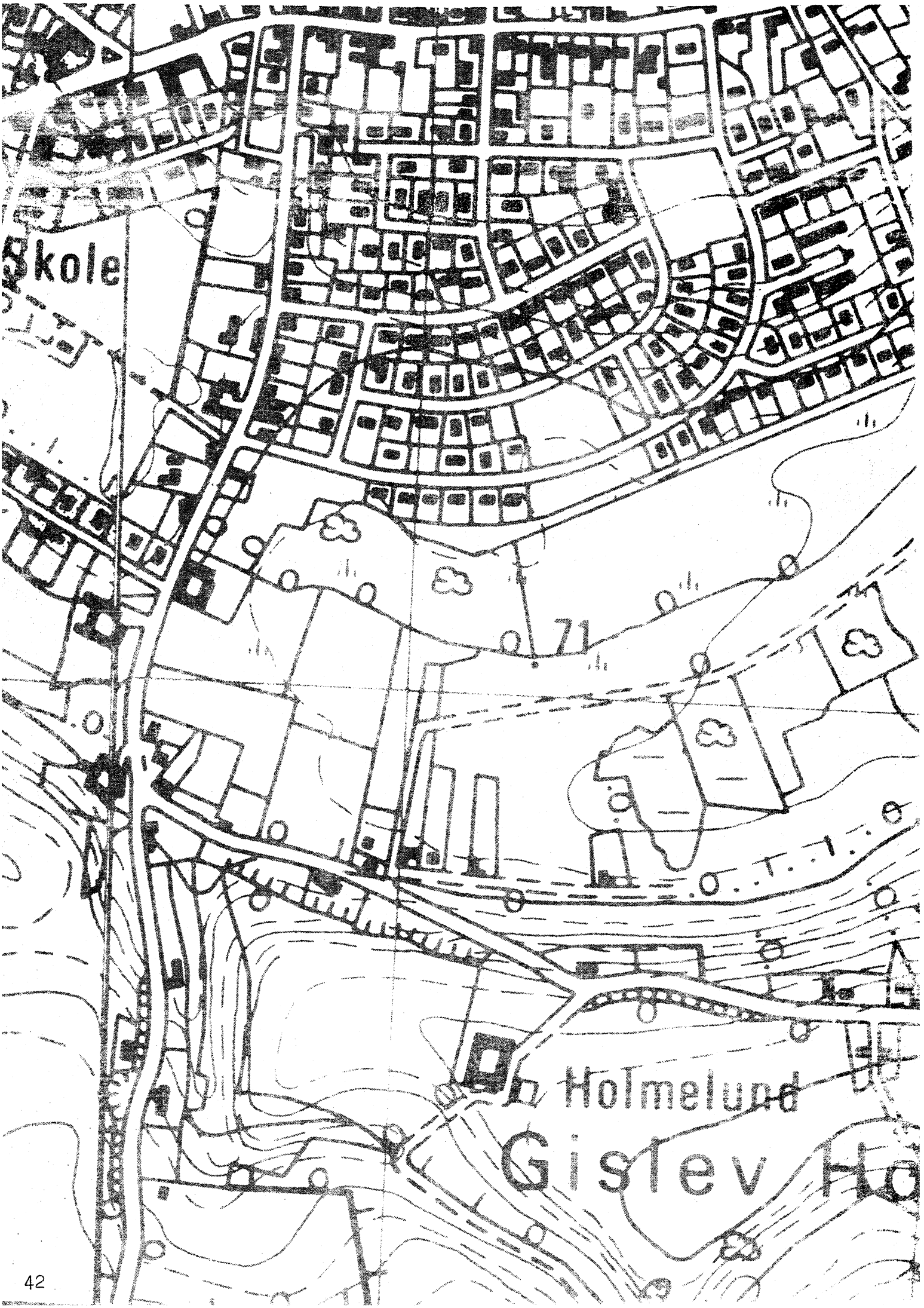
1. Anlægstype. Den store dobbeltby er koblingsplaceret ned til et engdrag med en glidende bytomtsovergang til Gislev. De to byer havde dyrkningsfællesskab og fælles ejerlav. Af det oprindelige meget store ejerlav er udskift en række torpbebyggelser. Byformen er den almindelige forekommende slynget-vejby type.

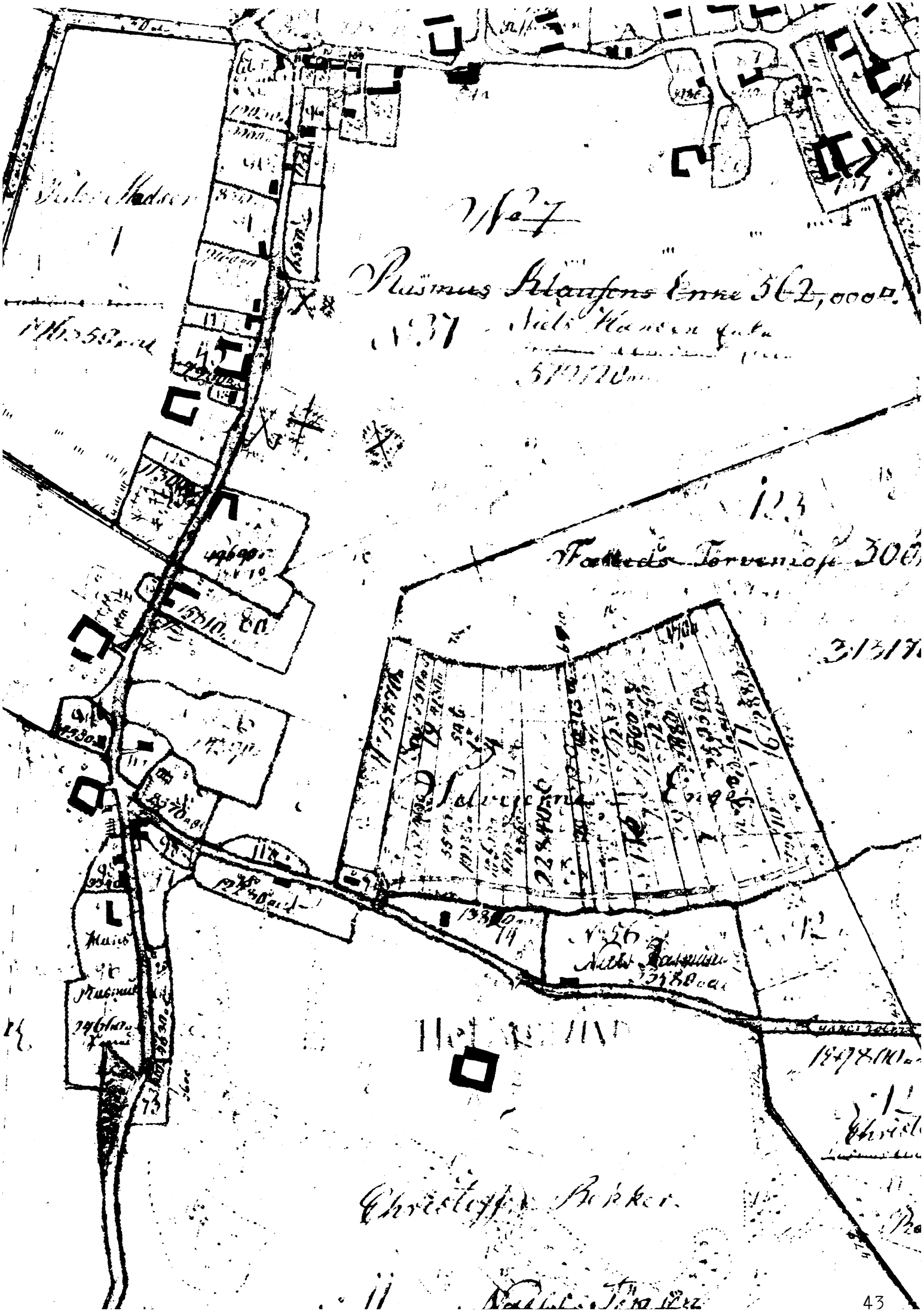
2. Udviklingstype. Byen domineredes i senmiddelalderen af selvejere. I løbet af 1600-1700-tallet samledes hovedparten af byen under hovedgårdene Lykkesholm og Krumstrup, der foretog lodsejervise egaliseringer. En trinvis overgang til selveje fulgtes af kraftig ekspansion, der førte Gislev - Holme frem til en status af bymæssig bebyggelse.

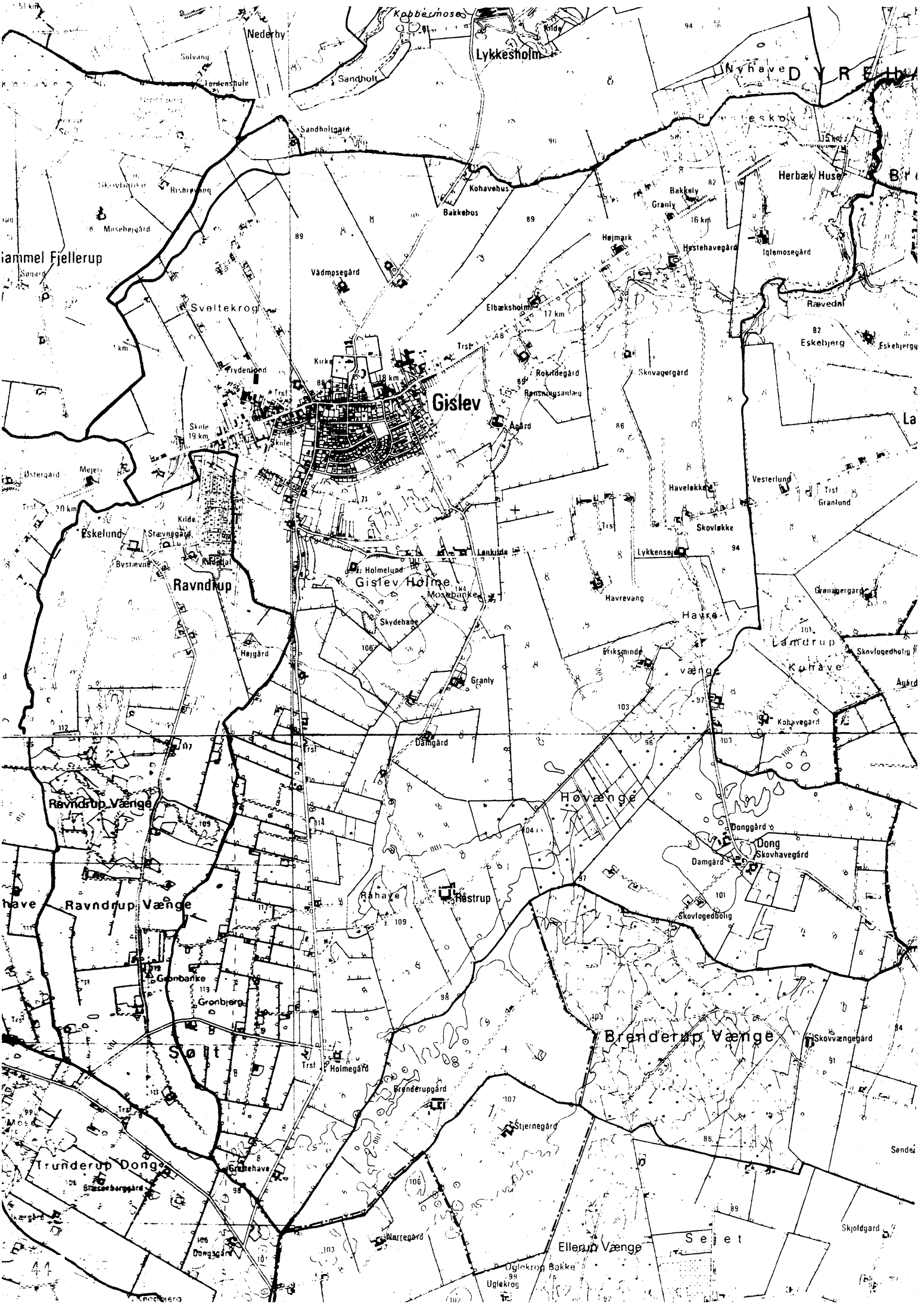
Sammenfattende drejer det sig om en meget atypisk anlægstype med en forholdsvis træg udvikling, indtil ekspansionen i det 19. årh. sætter ind.

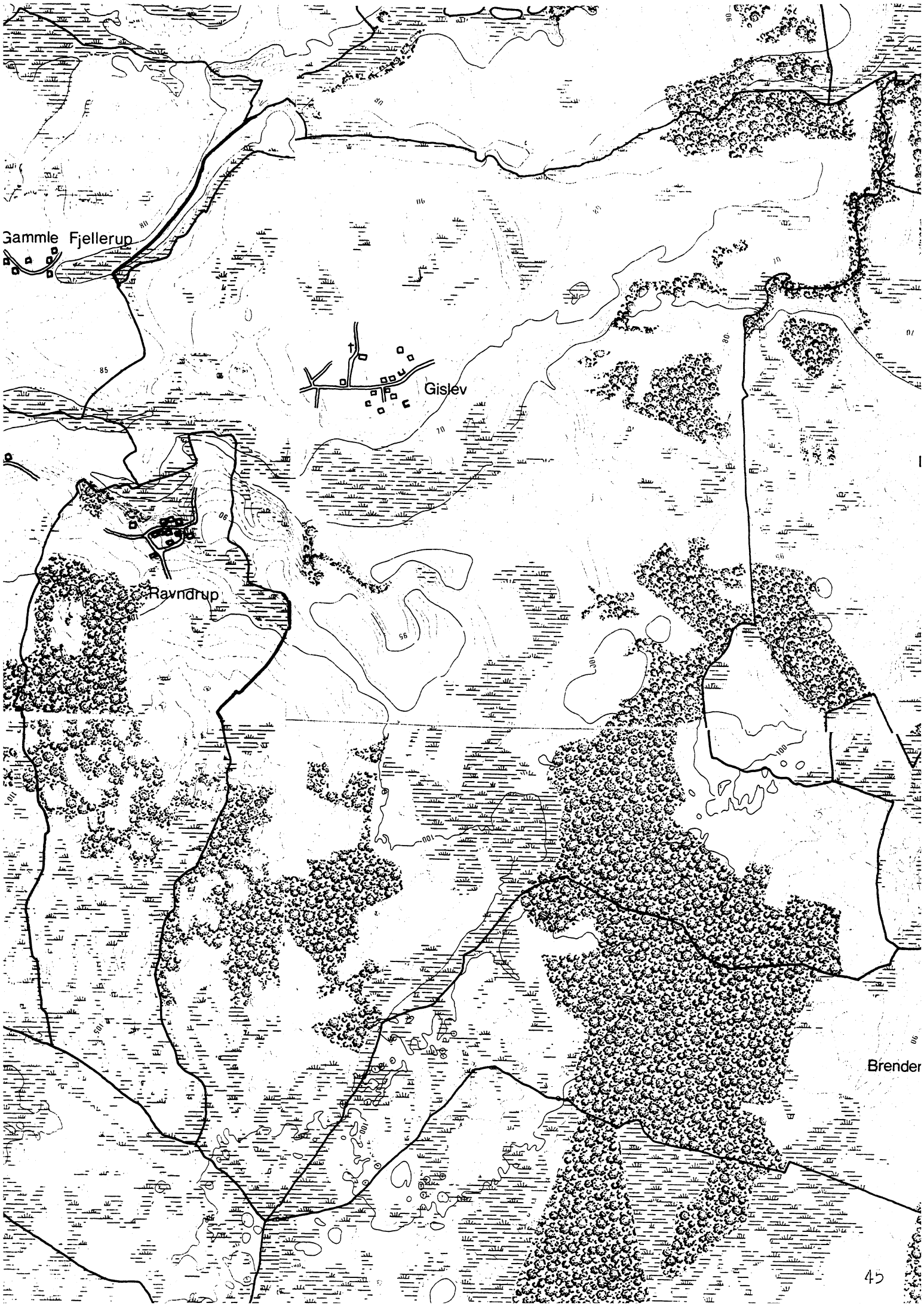
Relikt-vurdering: Mindre interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har bevaret en række skov-, eng- og mosearealer.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: -

kole
71
Holmelund
Gistev

Nederby
Lykkesholm
Sandholt
Sandholtgård
Kohavehus
Bakkehus
Herbæk Huse
Bakkely
Granly
Højmark
Hestehavegård
Iglemosegård
Rævedal
Eskebjerg
Gammel Fjellerup
Svaltekrog
Vådmosegård
Elbæksholm
Gislev
Kirke
Rokkedegård
Rensningsanlæg
Sknvagergård
Aagård
Skole
Mejeri
Vesterlund
Granlund
Haveløkke
Skovløkke
Lykkensee
Eskelund
Stævnegård
Bystævne
Ravndrup
Gislev Holme
Holmelund
Mosebakke
Lønkilde
Havrevang
Skydebane
Højgård
Havrevænge
Landrup
Kohave
Friksminde
Granly
Damgård
Kohavegård
Ravndrup Vænge
Høvænge
Donggård
Dong
Skovhavegård
Skovfogedbolig
Råhave
Hestrup
Grønbanke
Grønbjerg
Søit
Holmegård
Brenderup Vænge
Brenderupgård
Skovvængegård
Stjernegård
Trunderup Dong
Grønhave
Ellerup Vænge
Uglekrog Bakke
Uglekrog
Seget
Skjoldgård
Sandet

Gammle Fjellerup
Gislev
Ravndrup
Brender

KVÆRNDRUP

Ejerlav: Kværndrup

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

Navn:	Navnetype:
Kværndrup	-torp.

Bemærkninger:

Kværndrup er nævnt første gang omkring 1348 i formen Quernthorp. Forleddet er navneordet, glda. kwærn, som betyder mølle. Efterleddet er torp, glda. thorp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Kværndrup

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger i mange grupper langs den nord-syd-gående bygade og ved en mod østgående forgrening. Der er to dobbeltgårde i byen. Kirken ligger midt i byen ved en fortelignende gadeudvidelse med gårde og huse rundt om sig. Der er aftegnet en mængde huse mellem gårdgrupperne. Fallegård ligger 100 m øst for byen.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☒ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

Byen er koblingsplaceret på tværs af en bæk.

c. Udskiftning

år:, 1801 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

☒ ved udskiftningen 10 gårde.

☒ efter udskiftningen 11 gårde, måske flere.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3+1 sås årligt.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Centralfyn. Terrænskrænter, hatformede bakker og israndsbakker. Mindre område med hedeslette mod NØ.

jordbund: Moræneler med små spredte forekomster af smeltevandssand, -grus og ferskvandsdynd.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er ikke naturlig afgrænset mod Egeskov hovedgård.

☐ overvejende

☐ overvejende med større indhold af

☒ blandingsøkonomi med ager, eng og skov.

Ejerlav: Kværndrup

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☐ opløst

☐ delvis bevaret ☒ opløst og nybebygget

80% af gårdene er flyttet ud. Vejforløbet er bevaret, men både reguleret og udbygget. Gadeudvidelsen ved kirken er væk og bygaden er en del af landevejen Svendborg-Odense og derfor stærkt trafikeret. Byen er tillige udbygget stærkt med station, industri og parcelhuskvarterer.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En del udskiftningshegn ude i ejerlavet er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☒ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☐ størsteparten opdyrket

Større skovareal bevaret mod nord. Ejerlavet er i øvrigt stærkt bebygget med udflyttergårde og landevejsbyggeri.

Ejerlav: Kværndrup

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

STATISTIK

Areal: 982 ha, heraf opdyrket 1688: 34%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	188	118	151	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	24	19	24	23	24	26	31
Huse:	1	5	15[1]		17		
Huse m/ jord:				2		30	50
Huse u/ jord:				12		3	47
I alt:	25	24	39	37	41	59	128

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
57	1664	3	14	6	8,2
61	1688	12	10	1	5,1
69	1844	5	19	2	5,4
45	1903	16	13	2	4,3

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	213	304	480
Børn:	103	165	262
I alt:	316	469	742

1. Heri en mølle.

Ejerlav: Kværndrup

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	3		5	4	8	4	8	7
1844	4	5			22	28		
1903	25	83			6	14		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det omkring 1800 982 ha store ejerlav var i 1682 kun opdyrket 34%. Da ejerlavets areal i mellemtiden er ændret som følge af nedlæggelsen af en gård under Egeskov f. 1740 har opdyrkningsprocenten i 1682 i virkeligheden været endnu lavere. Skovarealerne har da også været betydelige. I 1572 havde præsten olden til 84 svin og endnu i 1664 takseredes byens skove for 212 svins olden. På grund af den ekstensive udnyttelse takseredes byen i 1684 ret lavt til 118 tdr.htk. mod 151 tdr. omkring 1800. Allerede før 1572 havde Egeskovgård inddraget jord fra Kværndrup, og før 1740 nedlagdes endnu 1 gård.

Mark- og skovnavne på Nordtorp vidner om en nedlagt bebyggelse nordøst for Kværndrup. Lidt øst for byen nævnes enestegården Faldegård fra 1504. I 1609 fungerede den som en lille adelig hovedgård.

Kværndrup stjerneudskiftedes i 1801 og siden er 21 gårde udflyttet/nedlagt.

I 1460'erne erhvervede Eggert Frille 2 gårde i byen, der i øvrigt i senmiddelalderne husede 5 selvejergårde under Nyborg len. Besiddelsesforholdene var i øvrigt i 1500-tallet meget spredte. Hesselagergård havde i 1544 3 gårde, medens Kørup og Hvedholm i 1617 havde henholdsvis 4 og 2 gårde. I 1664 var kronens andel intakt, medens den indensogns hovedgård Egeskov da kun havde 8 gårde og 4 huse. Inden 1778 havde Egeskov stort set samlet hele byen og havde da 20 egaliserede gårde a 3-5-2-2$\frac{9}{10}$ tdr.htk. 1 gård a 6 tdr. og 1 møllegård. Endnu i 1844 var Egeskovs gods intakt og i 1903 var overgangen til selveje stadig langt fra afsluttet.

Antallet af gårde lå i 1500-1700-tallet på 23-24 (i 1610 mandtallet mangler de skattefri indensogns ugedagstjenere til Egeskovgård). I forbindelse med overgangen til selveje stiger gårdtallet i normalt omfang, medens hus- og befolkningsvæksten ligger over det normale. Kværndrup var i færd med som stationsby at udvikle sig som bymæssig bebyggelse.

Gårdene var i 1684 forholdsvis små. Byen egaliseredes inden 1778. Et hospital oprettedes 1770. Det restaureredes i 1869. I 1546 oplyses det, at Kværndrup dette år er blevet rebet og målt.

Ejerlav: Kværndrup

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	x	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den store kirke-adelby af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er randplaceret i sit ejerlav og er koblingsplaceret på tværs af en bæk (jfr. navnets betydning: mølle-torp). Byformen er den almindeligt forekommende slynget vejby-type. Nabohovedgården Egeskov har flere gange gjort indhug i ejerlavet. Marknavne på Nordtorp vidner om en nedlagt middelalderbebyggelse. Enestegården Faldegård fungerede en kort tid omkring 1600 som hovedgård.

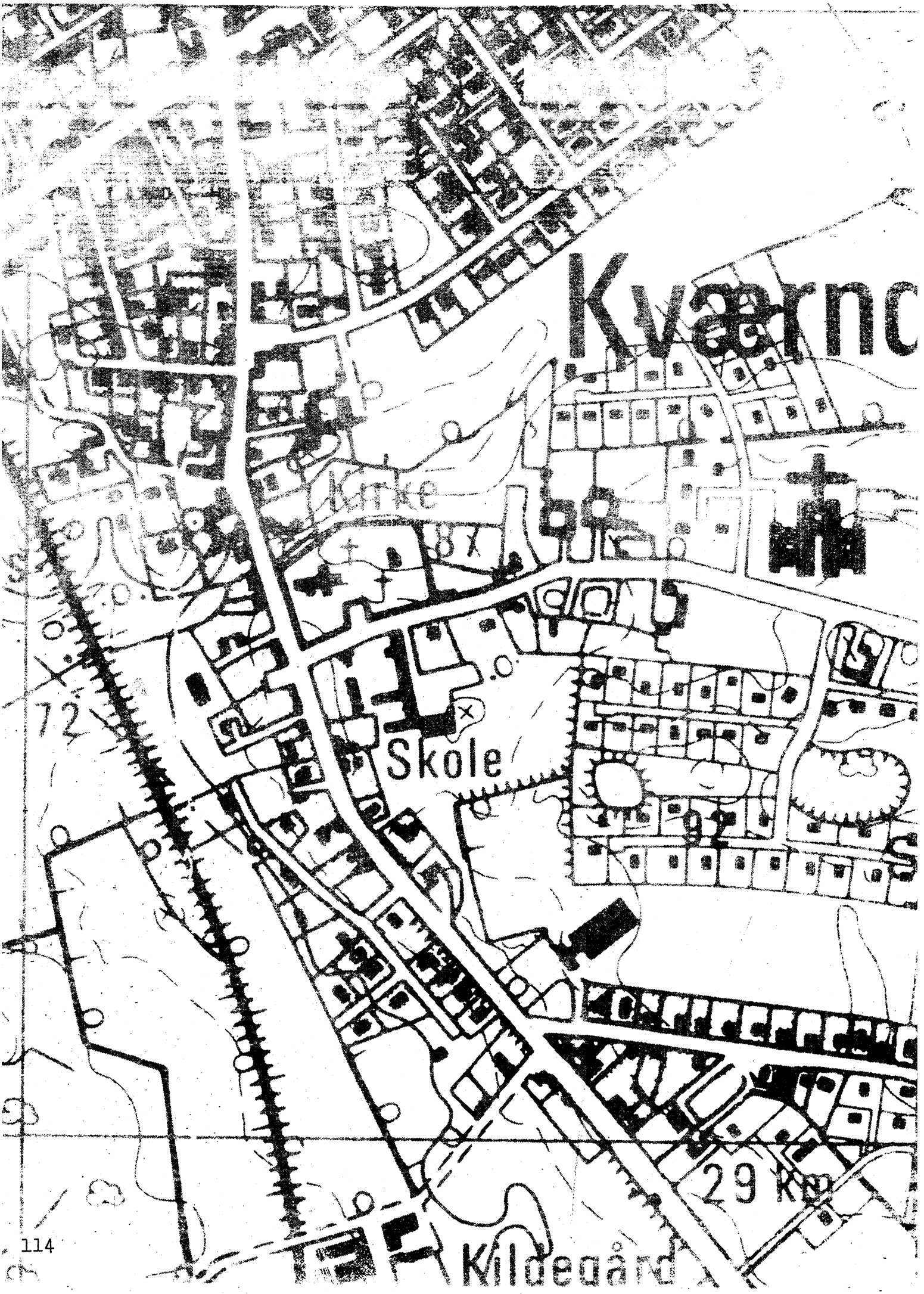
2) Udviklingstype.

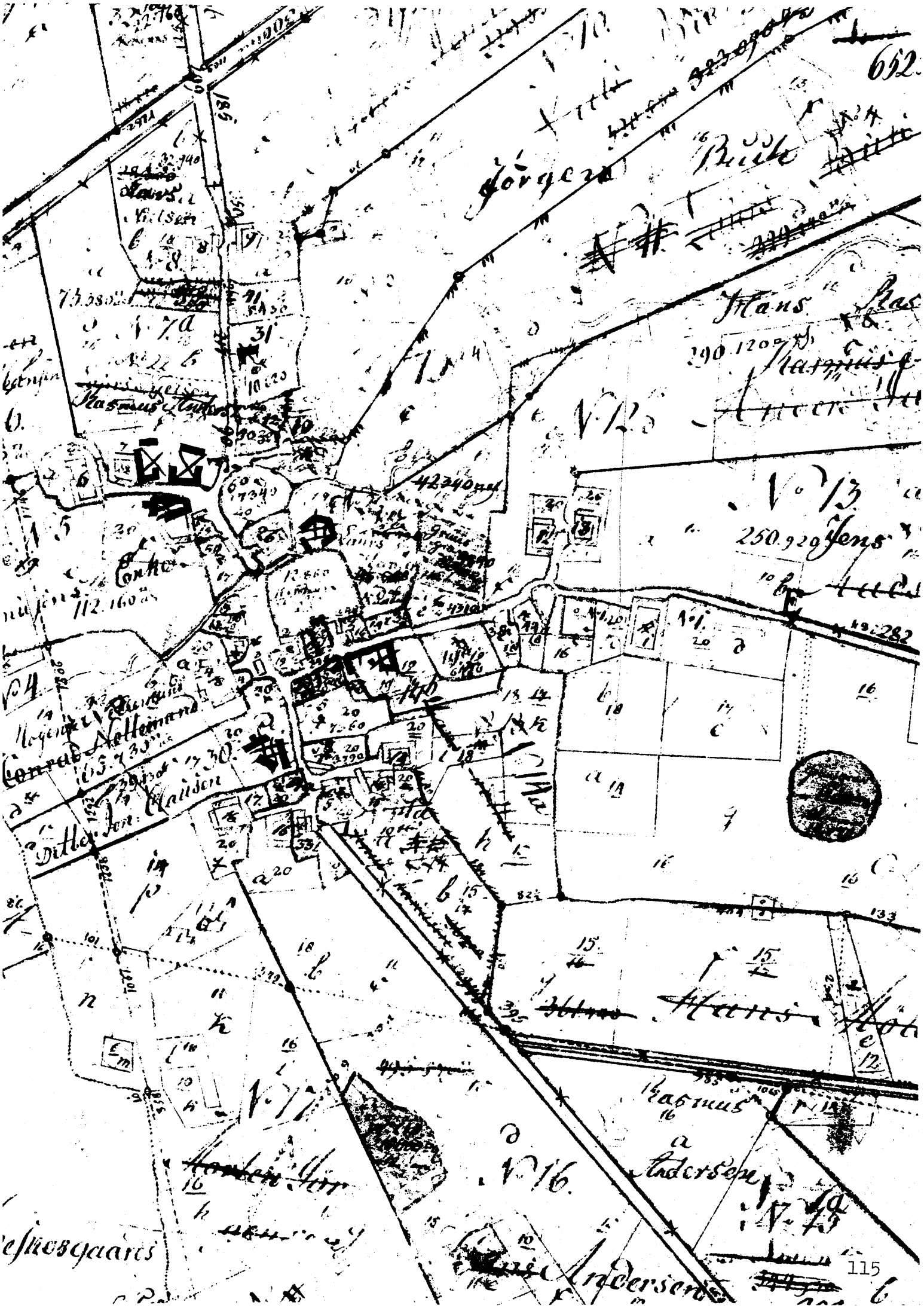
Byen havde i senmiddelalderen meget sammensatte besiddelsesforhold, men samledes i løbet af 1600-1700-tallet under Egeskov, der egaliserede byen inden 1778 og oprettede et hospital. Overgangen til selveje skete sent og fulgtes af ekspansion i normalt omfang.

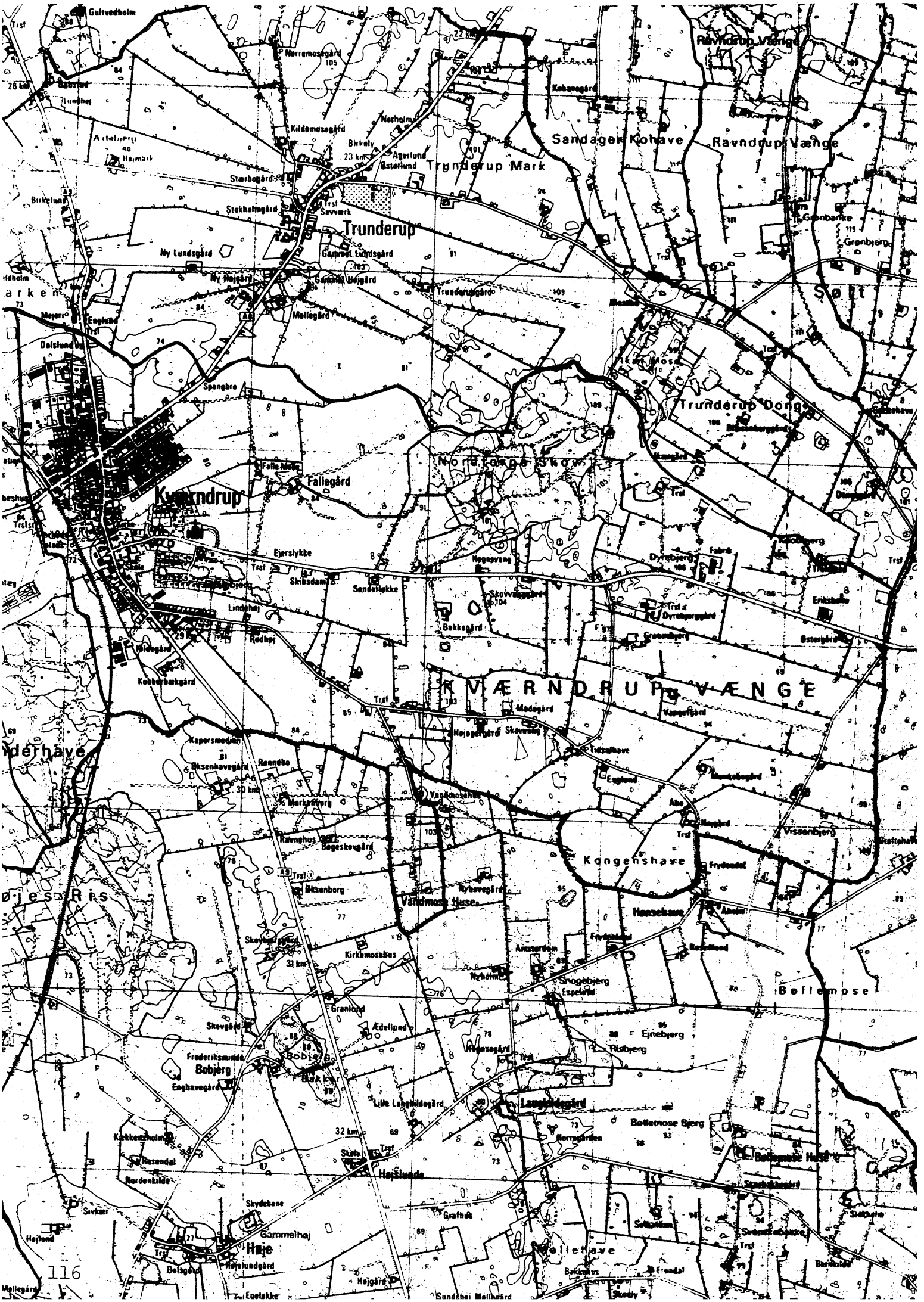
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

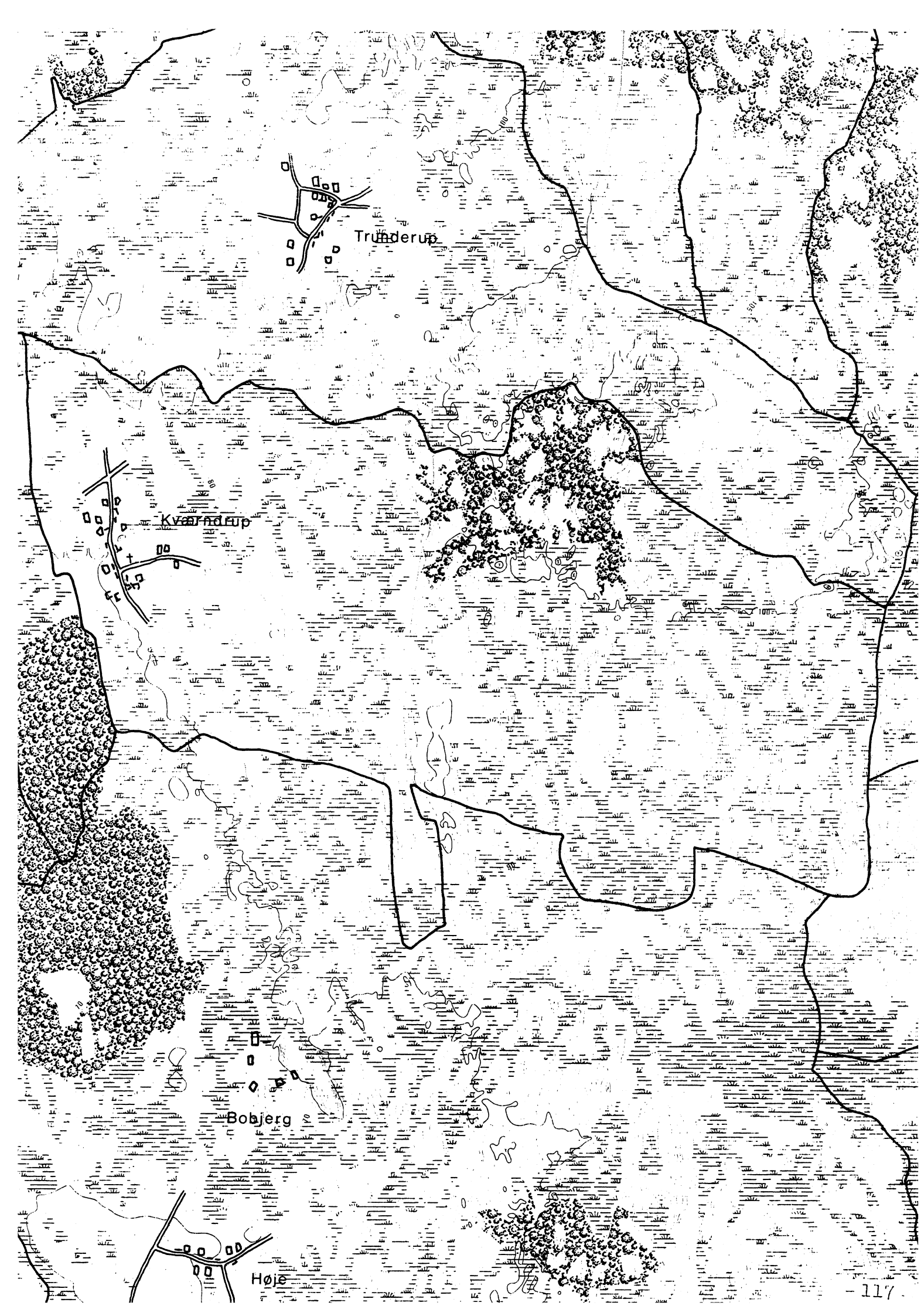
Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst og nybebygget.
2. Kulturlandskabet har bevaret et større skovareal, men er præget af nybebyggelse.
3. Særlige relikter: kirke, hospital.
4. Arkæologiske interesser: tomten af Nordtorp, omkring 3 frilagte gårdtomter.

Kvaerno
Kirke
Skole
72
29 Kb
Kildegård

Trunderup Mark
Trunderup
Sandager Kohave
Ravndrup Vænge
Trunderup Dong
Nord for Skov
Kværndrup
Kværndrup Vænge
Kongenshave
Bøllemose
Bøllemose Bjerg
Bøllemose Huse
Bøllehave
Bobjerg
Hajslunde
Haje
Gammelhøj
Vandmose Huse
Falkegård
Ejershykke
Skibsdam
Sandeløkke
Lindehøj
Rødhøj
Kobberbækgård
Kapersmedjen
Øksenhavegård
Rønnebo
Mørkenborg
Ravnhus
Begeskovgård
Øksenborg
Skovgård
Kirkemosebus
Granlund
Ædelund
Frederiksminde
Bøgehave
Bøgehavegård
Lille Langeldegård
Langeldegård
Rosendal
Nordenkilde
Skydebane
Højelundgård
Dalsgård
Højgård
Egelykke
Mellegård
Nørremosegård
Kildemosegård
Birkely
Agerlund
Østerlund
Stærbogård
Stokholmgård
Sovværk
Ny Lundsgård
Gammel Lundsgård
Ny Højgård
Gammel Højgård
Trunderupgårde
Møllegård
Spangbro
Meierigården
Englund
Dalslundgård
Nørholm
Kobavegård
Grønbjerg
Grønbakke
Dyrebjerg
Dyrebjerggård
Skovvangsgård
Bakkegård
Madsgård
Højagergård
Skovvang
Vandmosehus
Nybovegård
Nyholm
Snogebjerg
Espelund
Ejnebjerg
Risbjerg
Højsegård
Bøllemose Bjerg
Herregården
Bøllemose Huse
Sølt
Trunderup Dong
Ravndrup Vænge

Trunderup
Kværndrup
Bobjerg
Højе

LAMDRUP

Ejerlav: Lamdrup

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

Navn:	Navnetype:
Lamdrup	-torp

Bemærkninger:

Lamdrup er nævnt første gang 1407 i formen Lammedorp. Forleddet er enten en form af navneordet lam eller en form af mandsnavnet lambi. Efterleddet er torp, glda. thorp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Torp	Middelalder.

Bemærkninger:

En torp er en middelalderlig udflytterbebyggelse, der er anlagt ved udflytning fra en adelby (her: Gislev og Svindinge).

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Lamdrup

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Byens 13 gårde ligger uregelmæssigt spredt på begge sider af åen, som byen er opstået omkring (og som samtidig er sogneskel i byen). Vejnettet danner et kompliceret forløb omkring åen. Husene ligger i bymidten. Toftene bærer et vist reguleret præg. I den nordlige del af byen ligger en vandmølle.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☒ åorientering

☐ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

Byen ligger på begge sider af Sorteå.

c. Udskiftning

år: 1794 figur: Stjerneudskiftning, regelmæssig stjernefigur omkring byen.

d. Udflytning 7 gårde.

☒ ved udskiftningen 3 gårde.

☒ efter udskiftningen 4 gårde.

Flyttet ud i hele ejerlavet.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 4

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Centralfyn/Østfyn. Ekstramarginale smeltevandsdal mod SØ. Terrænskrænter mod NØ.

jordbund: Glacialt moræneler.

naturlig afgrænsning: Mod nord, men ellers ikke.

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng og skov.

☐ blandingsøkonomi med

Eng langs åløbet midt i ejerlavet, skov i den nordlige og sydlige del af ejerlavet.

Ejerlav: Lamdrup

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☒ opløst

☐ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

Mindre end halvdelen af gårdene er bevaret i byen (de fleste i den del af byen der ligger i Svindinge sogn). Der er ikke sket noget nybyggeri i byen af betydning, hvorved det er blevet en ret løs bebyggelse omkring åen. En stor del af toftesystemet er opløst. Der er lavet et vejgennembrud i den midterste del af byen af en øst-vest gående vej, men ellers er vejnettet intakt.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En del af stjerneudskiftningens hegn.

c. Ressourceområde

☒ større engareal ☒ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☐ størsteparten opdyrket

Skov i den nordlige og sydlige del. Eng omkring åen.

Ejerlav: Lamdrup

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred: Gudme	Kommune: Ryslinge	Sogn: Gislev

STATISTIK

Areal: 309 ha, heraf opdyrket 1688: 39%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	81+37	43+31 [2]	49+29	

Bebyggelsesenheder:

		1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:		7+?	12+5	9+7 [2]	8	8+5	8+5
Huse:		4+?	0+1 [2]		3		
Huse m/ jord:				0+1		5+4	9+8
Huse u/ jord:				0+1		+1	2+2
I alt:		11+?	12+6	9+9	11	13+10	19+15

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(53%) 1664	2+0	4+4	4+1	7,9
(44%) 1688	4+4	5+3		4,6
(92%) 1844	1+0	7+5		5,9
(85%) 1903	2+1	6+4		5,1

Folketal:

	1787	1845	1901 [3]
Voksne:	47+42	62+43	35
Børn:	24+19	31+18	19
I alt:	71+61	93+61	54

findes ikke.

OBS: Det første tal angiver Gislev sogn, det andet Svindinge sogn.

1. 2 gårde i Gislev song uden htk. angivelse. 2. Incl. Lamdrup mølle.
3. Befolkningstallet 1901 for den del af byen der ligger i Gislev sogn

Ejerlav: Lamdrup

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					14	1 *	3	
1844					8+5	5+5		
1903	3+3	7+2			5+2	4+8		

Udviklingsbeskrivelse:

Lamdrup by er koblingsplaceret på tværs af Sorteåen, der danner sogneskel mellem Gislev og Svindinge sogne. Ejerlavet er således delt mellem de to sogne, hvilket gør det vanskeligt at følge bebyggelsens udvikling. Lamdrup vurderedes i 1684 til 74 tdr.htk. og i 1844 tilsvarende til 78 tdr.htk. Byen havde i 1682 trevangsbrug i 4 vange. Lamdrup er udflyttet og udparcelleret fra henholdsvis Gislev og Svindinge. Lamdrup stjerneudskiftedes i 1794 og siden er 7 gårde flyttet ud. Byen domineredes i senmiddelalderen af selvejerbønder, hvoraf det i 1537 fandtes 9. Kronen havde herudover en fæstegård, som Kong Hans øjensynlig havde erhvervet af Helligåndsklostret i Fåborg. Under Lykkesholm hørte i midten af 1400-tallet et enkelt bol, men i 1497 havde Glorup samlet 5 gårde og Lamdrup Mølle (18 tdr. mel i skyld). I 1664 havde Glorup samlet hele byen på nær 3 gårde, og i 1766 var hele byen (13 egaliserede gårde, møllen og 8 huse) samlet under Glorup (stamhuset Moltkenborg). Endnu i 1903 var hovedparten af byen i fæste. Antallet af gårde synes i 1500-1600-tallet at have været 16, men tallet svinder til 14 (incl. møllen) formentlig i forbindelse med en egalisering i 1700-tallet, og stabiliserer sig på dette niveau. Hustallets ekspansion i det 19. årh. har ligeledes stærkt begrænset omfang, ligesom befolkningstallet er stagnerende. Gårdene var i 1684 forholdsvis små. Byen egaliseredes i 1700-tallet og det egaliserede præg fastholdtes endnu i 1903. Nord for Lamdrup ligger Lamdrup Mølle, der i 1957 stadig var i drift.

Ejerlav: Lamdrup

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	x	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

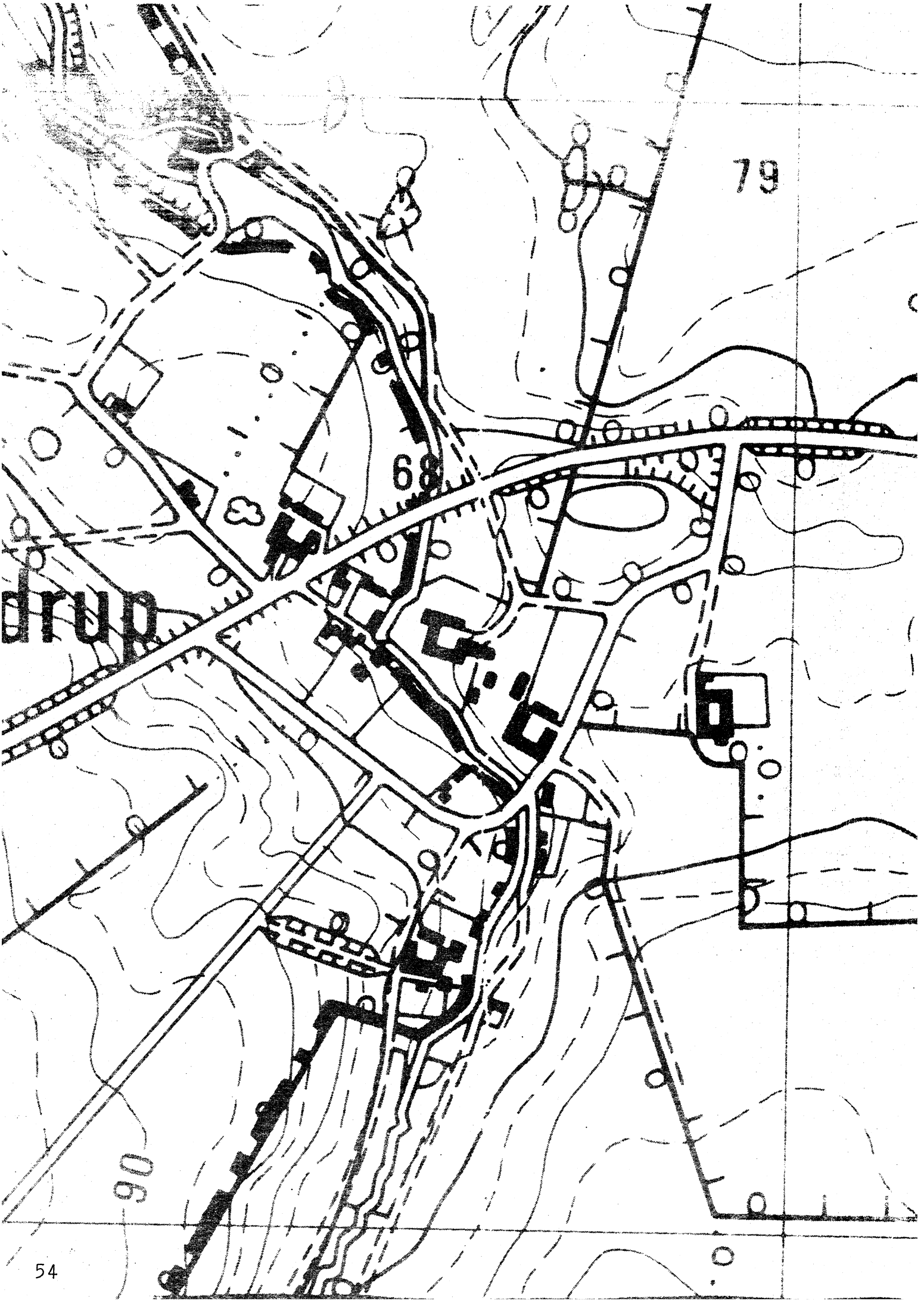
1. Anlægstype. Den store udflytterby af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er koblingsplaceret på tværs af Sorteå, der gennemskærer ejerlavet og danner sognegrænse mellem Gislev og Svindinge sogne. Byformen er den almindelige forekommende slynget-vejby type.

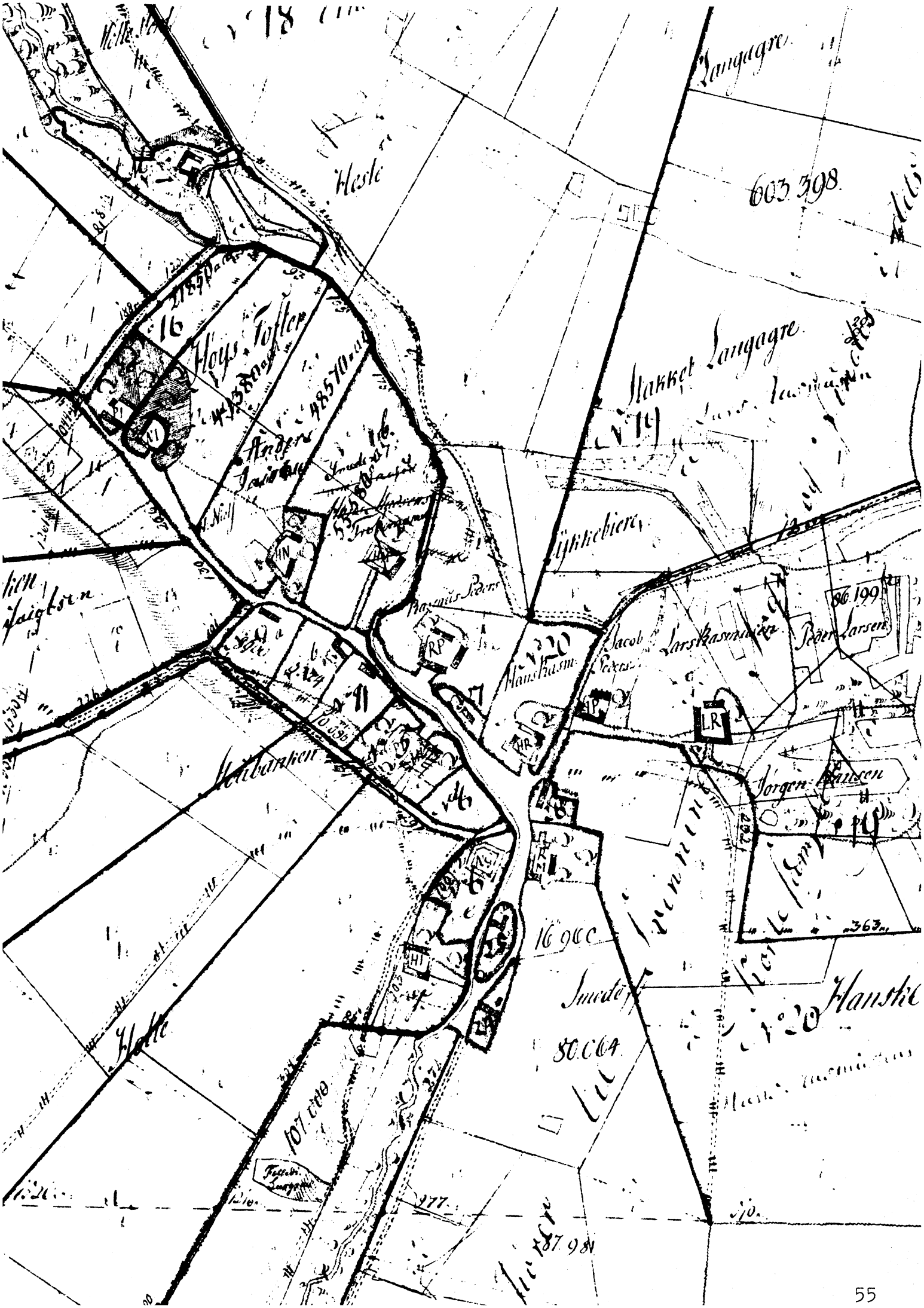
2. Udviklingstype. Byen domineredes i senmiddelalder af selvejere. I løbet af 1600-1700-tallet samledes byen under Glorup, der egaliserede den. Overgangen til selveje skete meget sent og bebyggelsen stagnerede som følge heraf i det 19. årh.

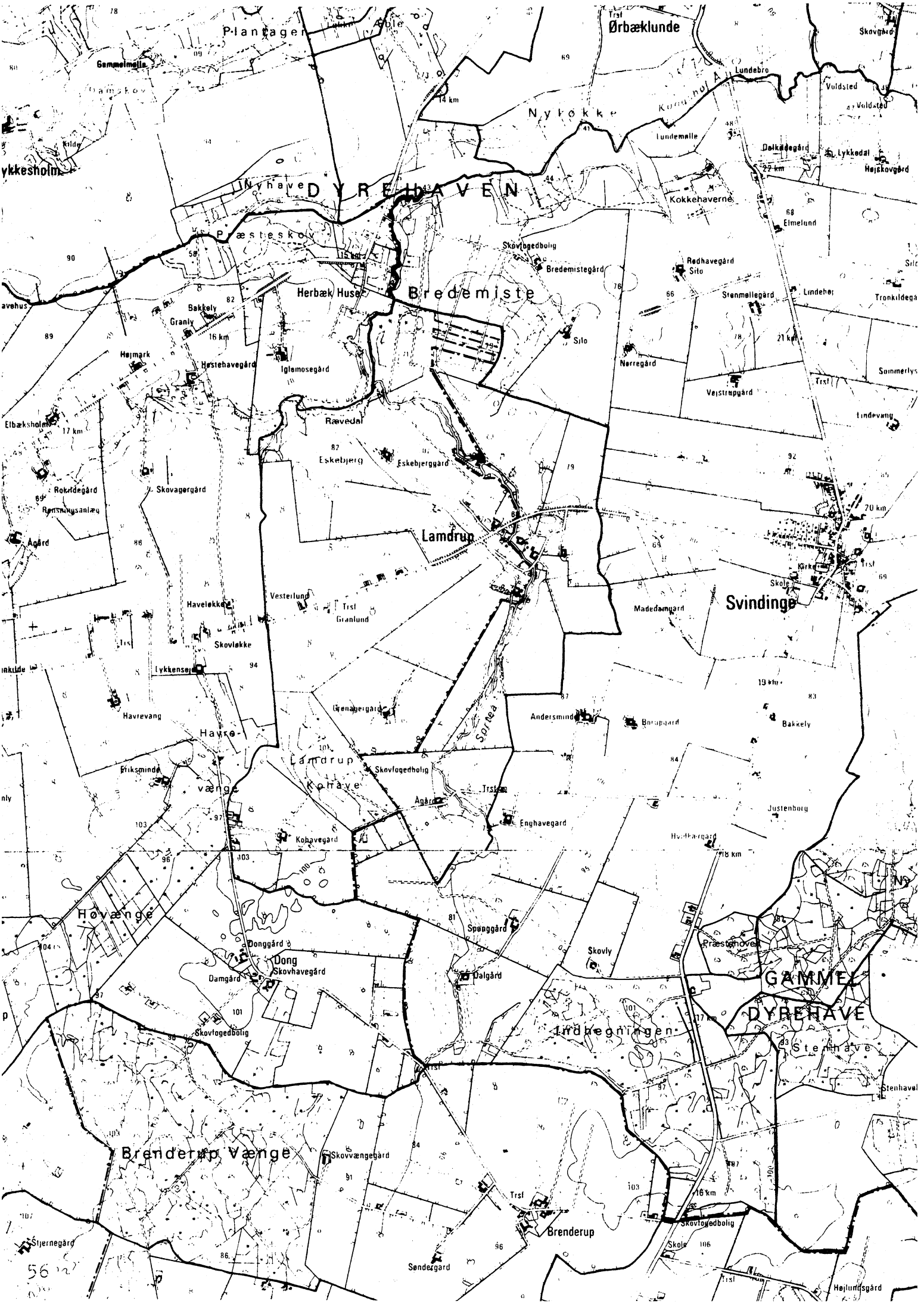
Sammenfattende drejer det sig om en noget atypisk anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

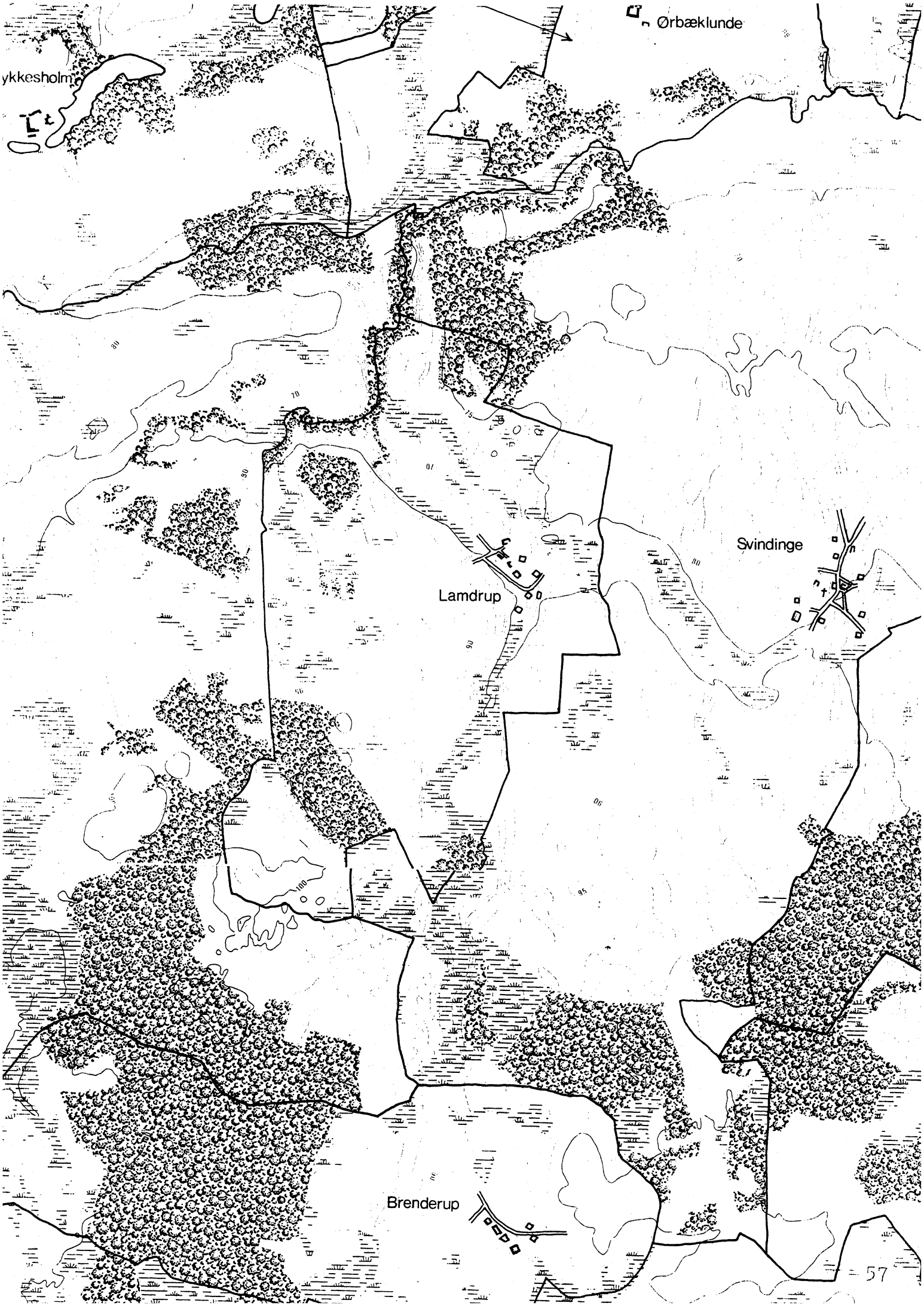
Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har bevaret en del stjerneudskiftningshegn samt et større eng- og skovareal.
3. Særlige relikter: vandmølle.
4. Arkæologiske interesser: 4 frilagte gårdtomter.

79
68
drup
60

Langagre
Heste
603 398
Hans Foster
Andrea
Jacob Larsen
Rasmus Bøen
Hansine
Jørgen Hansen
Bøen Larsen
Langagre
Heste
Langagre

Plantager
Ørbæklunde
Gammelmølle
Nykøkke
Lundebro
Voldsted
Lundemølle
Dalkædegård
Lykkedal
Højskovgård
Kokkehaverne
Elmelund
DYREHAVEN
Indhave
Præstesko
Skovfogedbolig
Bredemistegård
Rødhavegård
Sito
Bredemiste
Herbæk Huse
Stenmøllegård
Lindehøj
Tronkildegård
Granly
Bakkely
Højmark
Hestehavegård
Iglemosegård
Silo
Nørregård
Vejstrupgård
Sommerlyst
Lindevang
Rævedal
Eskebjerg
Eskebjerggård
Rokkedegård
Skovagergård
Lamdrup
Svindinge
Madedamgård
Kirke
Skole
Havevang
Vesterlund
Granlund
Skovløkke
Lykkensej
Havrevang
Havreløkke
Andersmindegård
Bakkely
Sortea
Lamdrup Kohave
Friksminde
Kohavegård
Enghavegård
Justenborg
Høvænge
Donggård
Dong
Skovhavegård
Damgård
Spænggård
Præstehaven
Skovly
Dalgård
GAMMEL DYREHAVE
Indhegningen
Stenhave
Brenderup Vænge
Skovvængegård
Brenderup
Stjernegård
Søndergård
Højlundsgård

Ørbæklunde
ykkesholm
Svindinge
Lamdrup
Brenderup

LØRUP

Ejerlav: Lørup

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Ryslinge

Navn:	Navnetype:
Lørup	-Torp

Bemærkninger:

Lørup er nævnt første gang 1438 i formen Løtherop. Forleddets oprindelse er dunkel, men det kan være en form af mandsnavnet Loti eller Lothi. Efterleddet er torp, glda. Thorp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, der modsat de middelalderlige udflytterbyer ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Ved Lørup lå i middelalderen et efter sigende år 1470 opført meget besøgt valfartskapel, Skt. Anne kapel, hvorved der var en kildebrønd.

Ejerlav: Lørup

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Ryslinge

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Byens gårde ligger uregelmæssigt placeret langs den fra vest mod nord krummende vej. Husene ligger spredt langs vejen.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

Ejerlavet har en smal form på midten ved byen på grund af hovedgården Krumstrups anlæggelse.

c. Udskiftning

år: 1788 figur: Blokudskiftning, uregelmæssige blokke i figur og størrelse.

d. Udflytning 7 gårde.

☒ ved udskiftningen 4 gårde.

☒ efter udskiftningen 3 gårde.

Flyttet nord og syd for byen - en del gårde nyoprettet i nymarken.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: rotation: Alsædebrug.

vangeantal: 2 - Vangelag med Lombjerg/Brangstrup.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K/G. Centralfyn. Ekstramarginal smeltevandsdal mod Ø. Tunneldal mod S.

jordbund: Glacialt moræneler med morænegrus og ferskvandssand.

naturlig afgrænsning: Mod Ø og SV (mod Brangstrup).

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng og skov.

☐ blandingsøkonomi med

Eng langs østgrænsen og sydvestgrænsen samt spredt rundt i ejerlavet - skov i den nordlige del af ejerlavet.

Ejerlav: Lørup

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred: Gudme	Kommune: Ryslinge	Sogn: Ryslinge

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☒ opløst
☐ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

Kun 3 ud af 10 gårde på udskiftningstiden tilbage. Der er på nogle af gårdtomterne sket ny bebyggelse, men den største nybebyggelse er sket langs vejen nord for byen. Toftesystemet er ret velbevaret i det meste af byen og ligeså er vejnettet uforandret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En stor del af udskiftningshegnene.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☒ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald
☐ større overdrevsareal ☐ størsteparten opdyrket

Skov i den nordlige del.

Der er nyoprettet en del gårde i ejerlavet ved udstykning.

Ejerlav: Lørup

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred: Gudme	Kommune: Ryslinge	Sogn: Ryslinge

STATISTIK

Areal: 478 ha, heraf opdyrket i 1688: 49%

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	114	69	73	

Bebyggelsesenheder:

		1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:		6	13	12	10	16	15
Huse:		1	2		15		
Huse m/ jord:				1		33	40
Huse u/ jord:				5			9
I alt:		7	15	18	25	49	64

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(54%) 1664	2	2	9	8,8
(58%) 1688	4	6	2	5,8
(69%) 1844	14	2		3,6
(60%) 1903	12	3		3,6

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	86	177	192
Børn:	67	81	76
I alt:	153	258	268

Ejerlav: Lørup

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Ryslinge

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	4				8	2	1	
1844	16	25				7		1
1903	15	49						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 478 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 49%. Byen havde da alsædebrug og takseredes til 69 tdr.htk. og tilsvarende til 73 tdr.htk. i 1844. I forhold hertil er landgildehartkornet fra 1664 ret højt og byen har således været højt skyldsat i landgilde. Allerede i 1483-84 oplyses det, at Lørup Mark er inddelt i 2 bol, hvoraf selvejerne har det ene og fæsterne det andet. Marknavne på Gammeltofte (1682) vidner formentlig om den vikingetidige forgænger for den nuværende bebyggelse. Af det oprindelige ejerlav er udskilt Krumstrup og muligvis Volstrup og (delvis) Brangstrup. Krumstrup var en enkelt selvejergård, der i 1533 blev omdannet til hovedgård. I 1664 var Krumstrups hovedgårdsmarker vokset til 57 tdr.htk. og hovedgården havde skov til 160 svins olden. Lørup blokudskiftedes i 1788, og siden er 7 gårde flyttet ud.

Lørup husede i senmiddelalderen 5 selvejergårde, medens (alle) fæstegårdene i 1483 tilhørte Bild Persen til Vormark. Omkring 1500 lå der en lille adelig væbnergård i Lørup. I 1504 og 1510 opkøbte Ravnholt 2 gårde i Lørup. At dømme efter de manglende skattefri ugedagstjenere i skattemandtallet 1610 var Krumstrup på dette tidspunkt kommet i besiddelse af halvdelen af byen. I 1664 havde Krumstrup 8 gårde og 2 huse, medens der fortsat hørte 4 selvejergårde under kronen. Sidst i 1700-tallet havde Krumstrup (1767) 6 egaliserede gårde a 6-5-3-2½ tdr.htk. og 11 huse, medens den anden indensogns hovedgård Tøjstrup (1802) havde 3 gårde a 10-1-1-2¼ tdr.htk. foruden 2 huse med jord. Den 10. gård tilhørte Boltinggård. Krumstrup bøndergods blev allerede frasolgt i 1791-96, og overgangen til selveje var for gårdenes vedkommende allerede afsluttet i 1844.

Antallet af gårde falder fra 12 i 1600-tallet (et hus med jord er i 1664 regnet for en lille gård) til 10 i 1774 formentlig i forbindelse med hovedgårdsekspansionen og/eller egaliseringer. I forbindelse med overgangen til selveje stiger gårdtallet markant, ligesom hus- og befolkningsvæksten i det 19. årh. har normal omfang.

Gårdene var i 1684 lidt under normal størrelse. Byen blev i 1700-tallet udsat for lodsejervise egaliseringer.

Ejerlav: Lørup

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Ryslinge

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	x	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

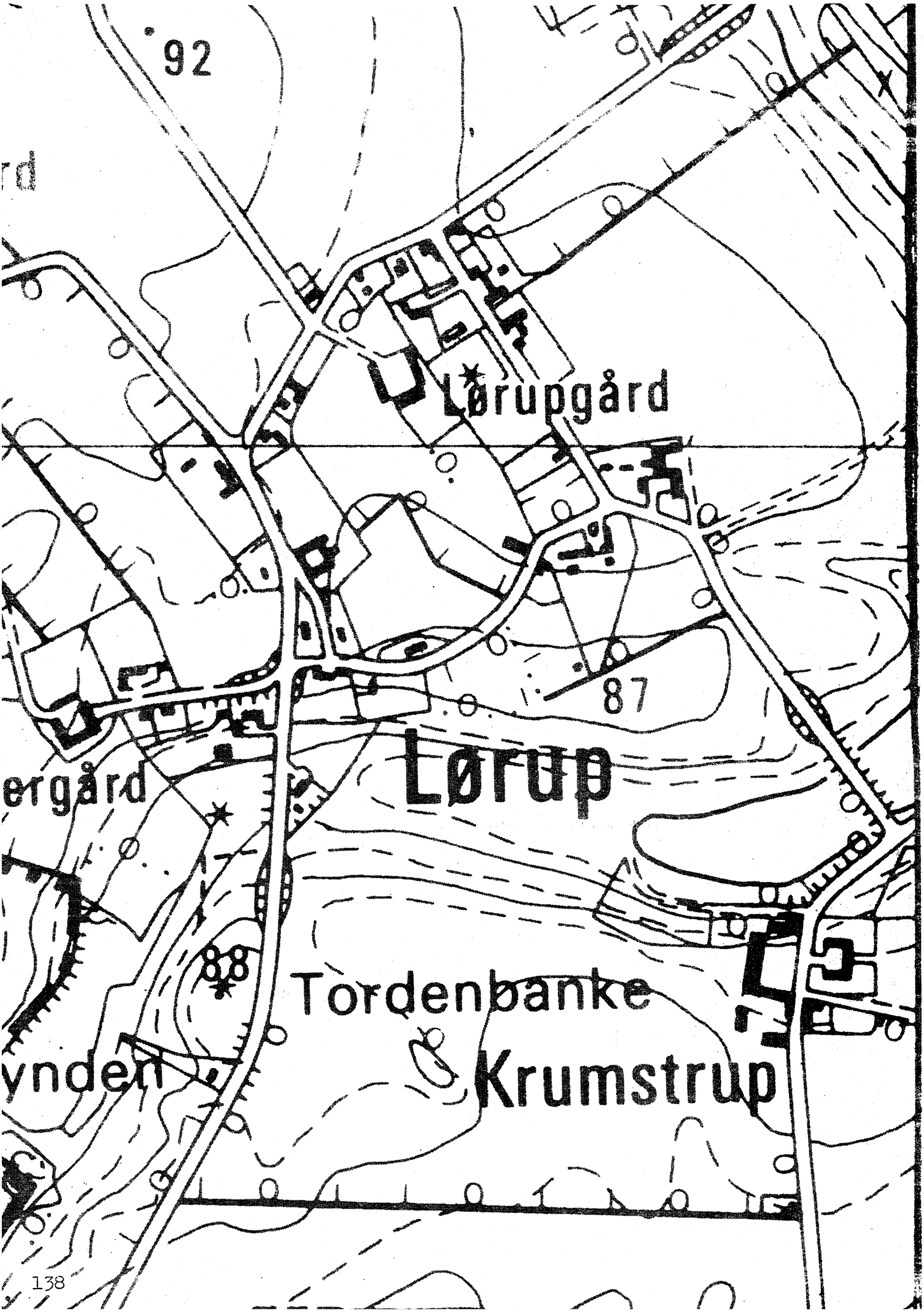
1. Anlægstype. Den middelstore adelby af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er koblingsplaceret ned til et engareal og har agerorientering. Byformen er den almindelige forekommende slynget-vejby type. På grund af hovedgården Krumstrups ekspansion fremstår ejerlavet nu ejendommeligt timeglasformet. En Gammeltofte vidner om den vikingetidige forgænger for den nuværende bebyggelse.

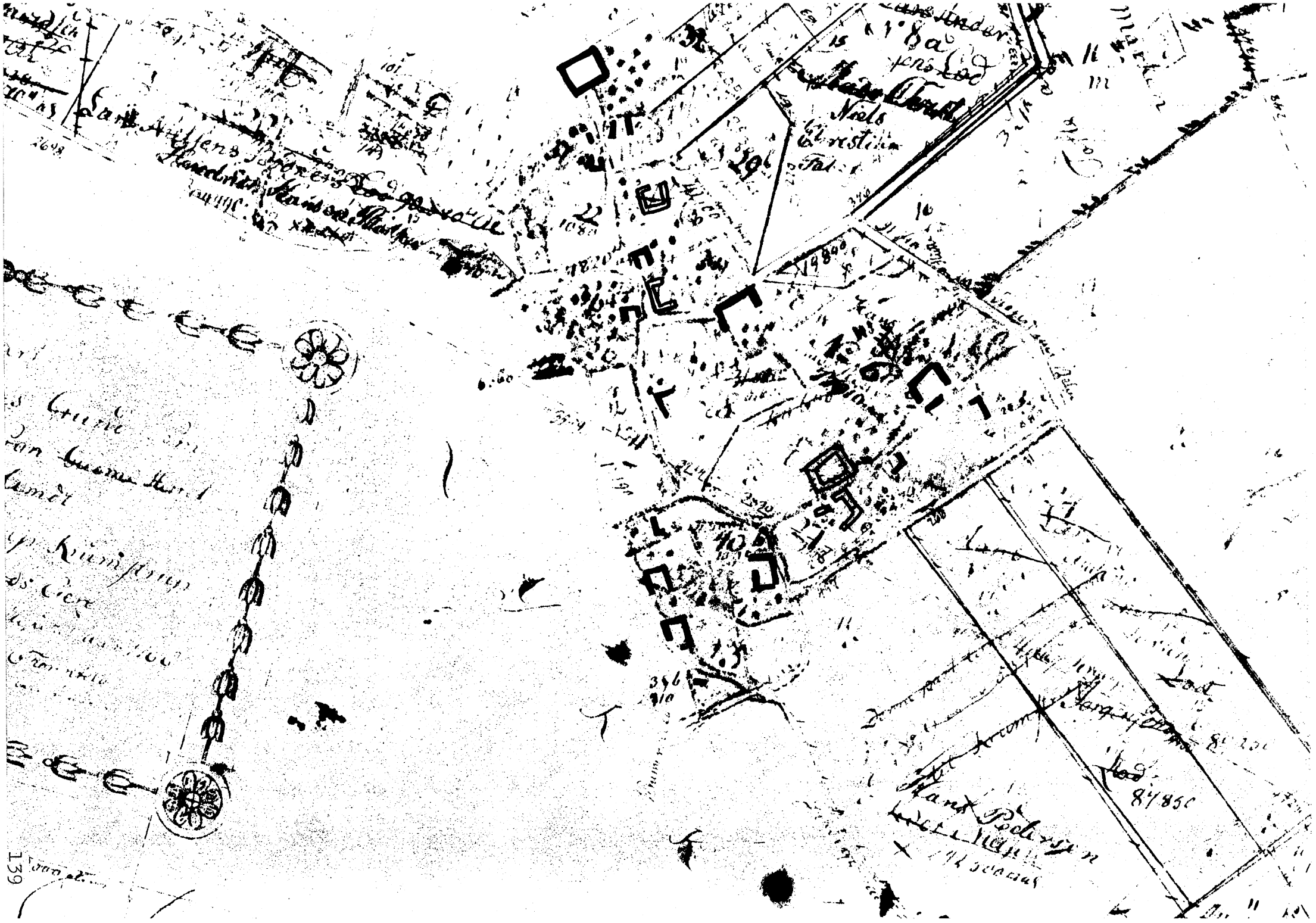
2. Udviklingstype. Byen havde i senmiddelalderen et kraftigt indslag af selvejerbønder og husede omkring 1500 en væbnergård. I 1600-1700 tallet domineredes byen af nabohovedgården Krumstrup, og der foretoges lodsejervise egaliseringer. Det er ligeledes typisk for den hovedgårds nære landsby, at hustallet er højt allerede i 1700-tallet. Overgangen til selveje skete tidligt og ledsagedes af ekspansion i normalt omfang.

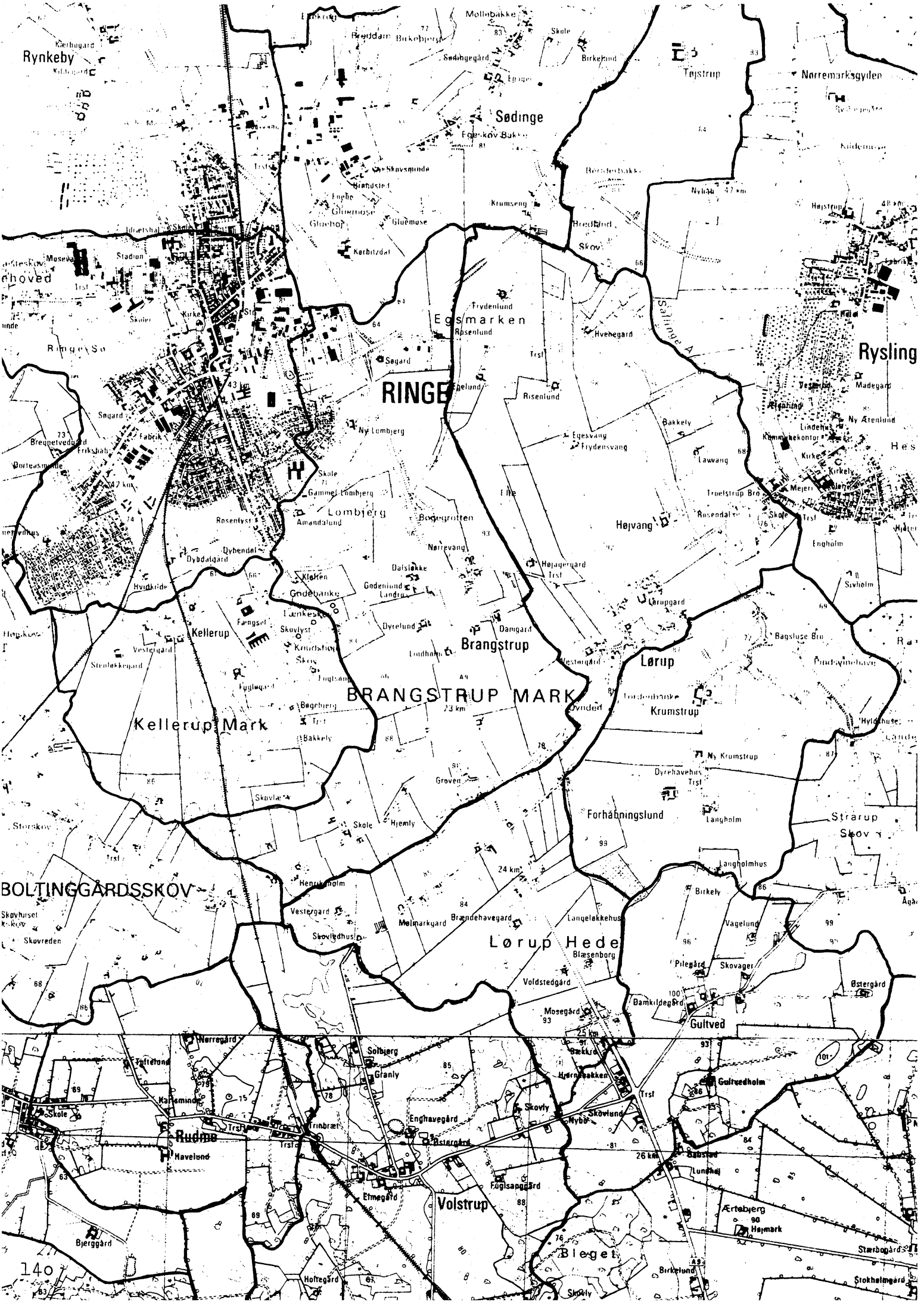
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig, forholdsvis typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

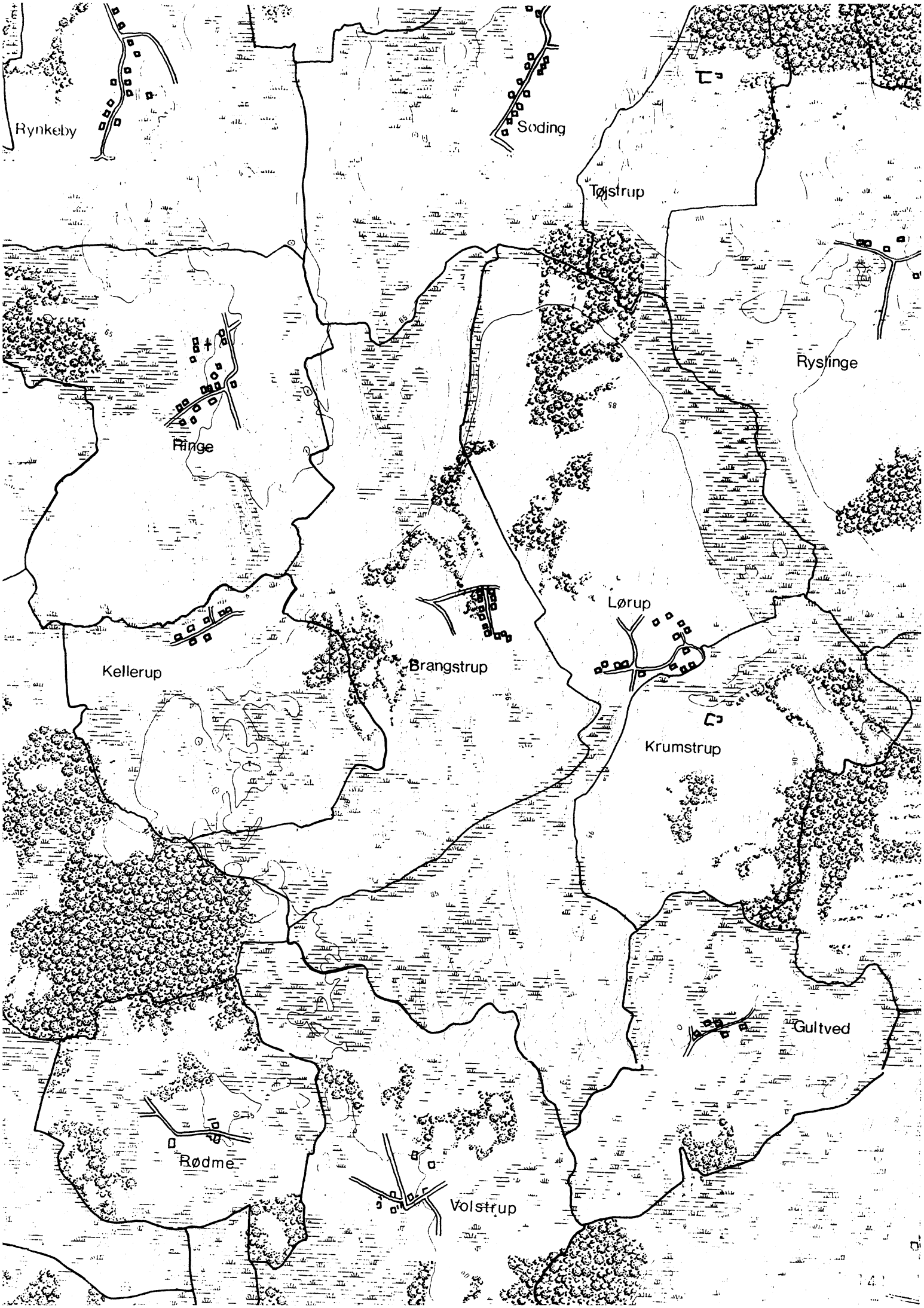
Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har bevaret en stor del af udskiftningshegnene samt skov i den nordlige del.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: En Gammeltofte, tomten af et middelalder kapel, 5 frilagte gårdtomter.

92
Lørupgård
87
Lørup
Tordenbanke
Krumstrup

Rynkeby
Søding
Tejstrup
Nørremarksgyden
Egesmarken
RINGE
Rysling
Lombjerg
Højvang
Brangstrup
Lørup
BRANGSTRUP MARK
Kellerup
Kellerup Mark
Krumstrup
Forhåbningslund
BOLTINGGÅRDSSKOV
Lørup Hede
Gultved
Rudme
Volstrup
Bleget

Rynkeby
Søding
Tøjstrup
Ryslinge
Ringe
Lørup
Kellerup
Brangstrup
Krumstrup
Gultved
Rødme
Volstrup

RAVNDRUP

Ejerlav: Ravndrup

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

Navn:	Navnetype:
Ravndrup	-torp.

Bemærkninger:

Ravndrup er nævnt første gang 1497 i formen Ramdorep. Forleddet er en form af mandsnavnet, glda. Rami. Efterleddet er torp, glda. thorp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Torp	Middelalder.

Bemærkninger:

En torp er en middelalderlig udflytterbebyggelse, der er anlagt ved udflytning fra en adelby (her: Gislev).

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Ravndrup

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Uregelmæssig vejforteby. (!)

Af byens gårde ligger 3 midt inde på den firkantede forte omgivet af veje på alle sider. 4 gårde ligger placeret uden for i hver sit hjørne, den ene trukket lidt ud fra byen mod nordvest. Husene ligger både udenfor og inden for forten.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☒ åorientering

☒ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

Byen ligger i den nordlige del tæt op til Kongshøj å's forløb og dens engområder.

c. Udskiftning

år: 1801-02 figur: Blokudskiftning, regelmæssige blokke

d. Udflytning 4 gårde.

☒ ved udskiftningen 1 gård.

☒ efter udskiftningen 3 gårde.

Flyttet i den sydlige del af ejerlavet.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3 — Vangelag med Sandager og Gislev/Holme.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K/G Centralfyn. Ekstramarginal smeltevandsdal mod N.

jordbund: Glacialt moræneler.

naturlig afgrænsning: Mod nord og syd, men ikke mod øst Gislev/Holme.

☐ overvejende

☒ overvejende skov med større indhold af ager og eng.

☐ blandingsøkonomi med

Agerjord i området omkring byen og i ejerlavets sydlige del - eng langs å-løbet i den nordlige del og spredt i den sydlige del.

Ejerlav: Ravndrup

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☒ opløst

☐ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

4 ud af 7 gårde flyttet ud, alle 3 der var placeret inden i forten og den sydvestlige gård. Der er ikke sket nybebyggelse i byen. Vejnettet er uforandret, således at forten stadig fremstår som en åben plads. Toftestrukturen bevaret, dog ikke inde i forten.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En lille del af udskiftningshegnene.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☒ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☐ størsteparten opdyrket

Skovareal midt i ejerlavet.

Ejerlav: Ravndrup

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

STATISTIK

Areal: 338 ha, heraf opdyrket i 1688: 26%

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	39	32	50	

Bebyggelsesenheder:

		1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:		5	6	6	5	7	10
Huse:		6	3		14		
Huse m/ jord:				2		12	10
Huse u/ jord:						1	5
I alt:		11	9	8	19	20	25

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(50%) 1664	2	3	1	6,5
(50%) 1688	3	3	-	5,2
(57%) 1844	2	4	1	7,1
(80%) 1903	9	-	1	4,9

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	66	87	92
Børn:	25	50	32
I alt:	91	137	124

Ejerlav: Ravndrup

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred: Gudme	Kommune: Ryslinge	Sogn: Gislev

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	4			2			2	1
1844	4	4					3	9
1903	9	11					1	4

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 338 ha store ejerlav var i 1688 kun opdyrket 26%, hvilket er i overensstemmelse med skovbygdepræget i ejerlavets sydlige del. På grund af den ekstensive udnyttelse vurderedes ejerlavet ret lavt til 32 tdr. htk. i 1684 mod 50 tdr.htk. i 1844. Byen havde i 1688 trevangsbrug og vangelag med Sandager og Gislev. Ravndrup er øjensynlig udflyttet og udparcelleret fra Gislev-Holme. En Gammeltofte i Vester Mark vidner om bebyggelsens tidligere placering. Byen blokudskiftedes i 1801 og siden er 4 gårde flyttet ud. Byen domineredes i senmiddelalderen af selvejergårde, hvoraf der i 1537 fandtes 4. En af disse kaldtes Eskelund, fra sidst i 1600-tallet Ravndrupgård, og siden igen Eskelund. Glorup havde i 1497 en enkelt gård. I 1664 var der fortsat 4 selvejergårde i byen. Krumstrup havde i 1767 2 gårde. Overgangen til selveje forløb trinvis og var endnu ikke afsluttet i 1903. Antallet af gårde synes stort set uforandret fra 1500- til 1700-tallets slutning men steg herefter markant i forbindelse med overgangen til selveje. Da hustallet imidlertid stagnerede i det 19. årh. er befolkningsvæksten også beskeden. Gårdene var i 1684 forholdsvis små. Byen synes aldrig egaliseret.

Ejerlav: Ravndrup

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	X	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: Interesse.

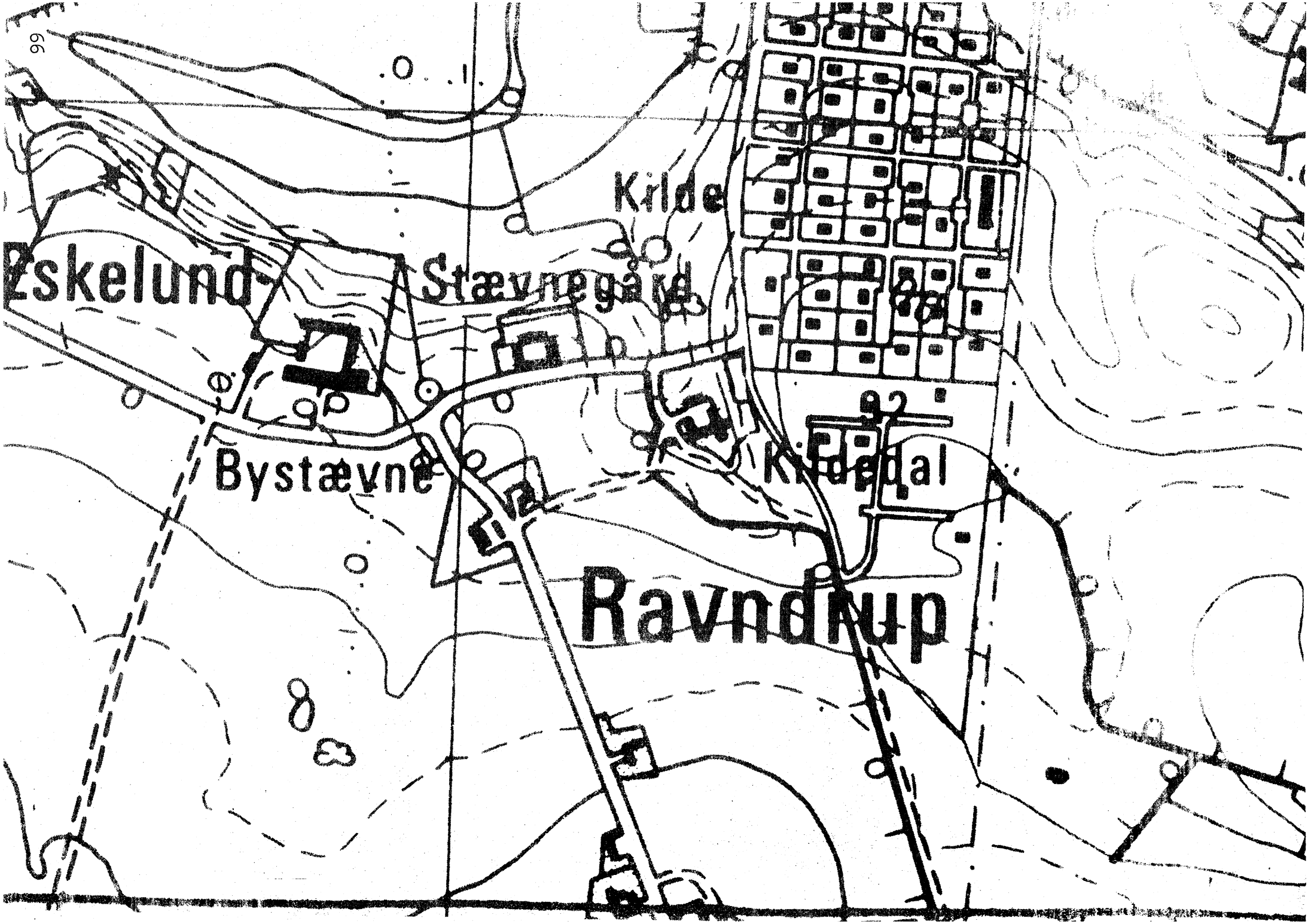
1. Anlægstype. Den lille udflytterby af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er randplaceret i sit ejerlav og har å-orientering. Byformen er uregelmæssig vejforteby. En Gammeltofte vidner om forgængerbebyggelsens placering.

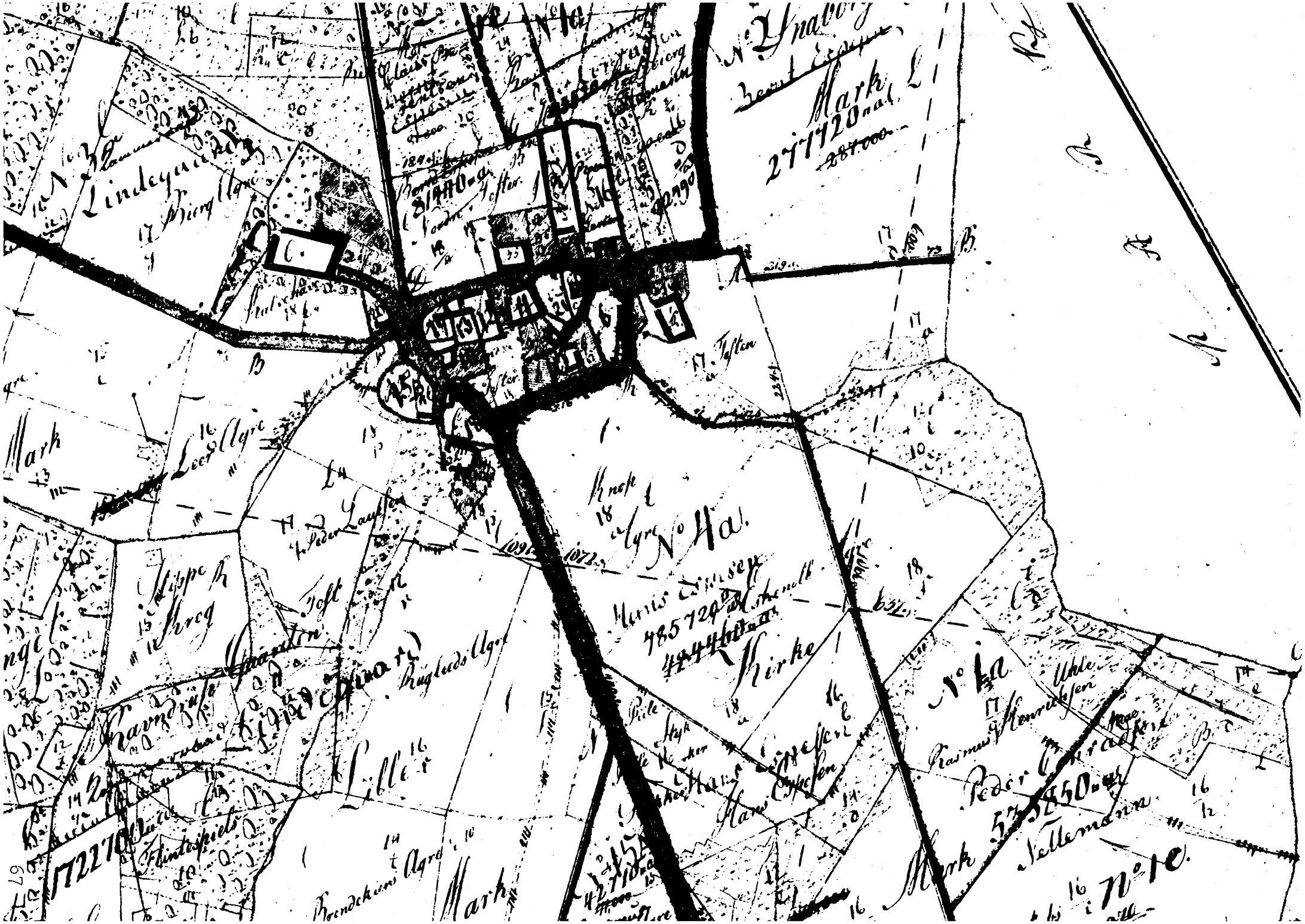
2. Udviklingstype. Byen domineredes fra senmiddelalder af selvejergårde og havde i det hele en ret træg udvikling. Ekspansionen i det 19. årh. havde begrænset omfang.

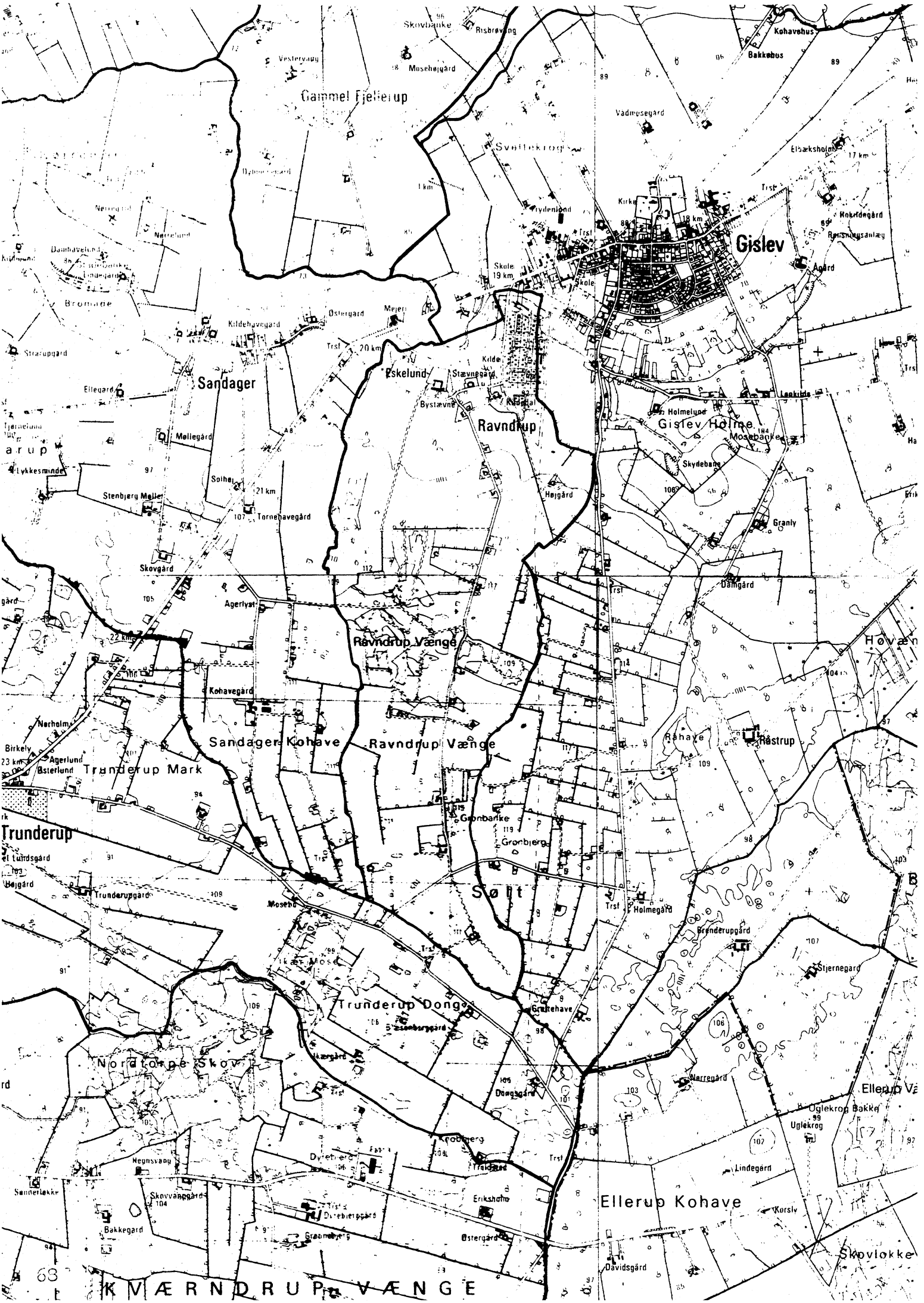
Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis, almindelig og typeren anlægstype med træg udvikling.

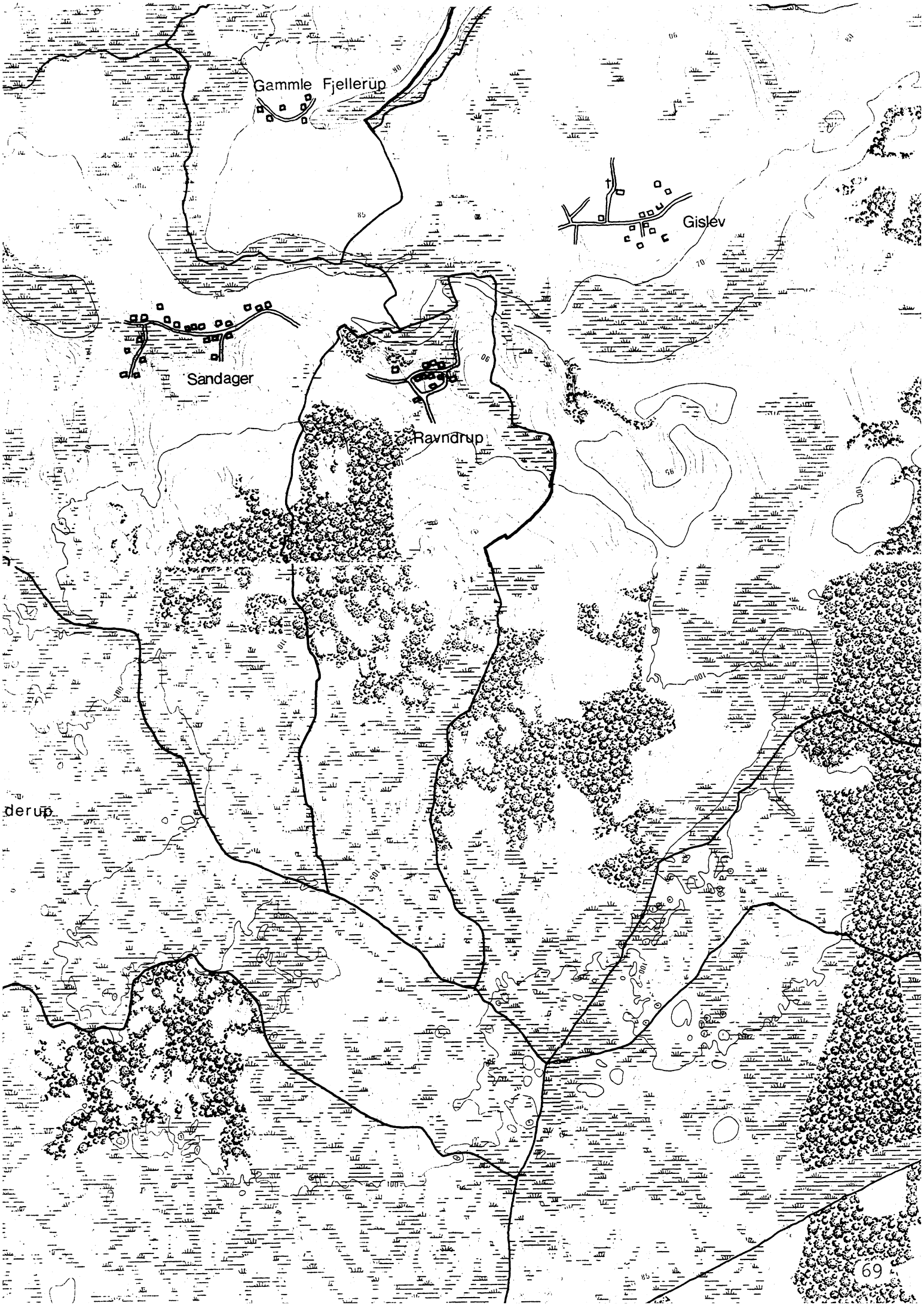
Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har bevaret et større skovareal.
3. Særlige relikter: Eskelundgård.
4. Arkæologiske interesser: 4 frilagte gårdtomter.

Kilde
Eskelund
Stævnegård
Bystævne
Kildedal
Ravndrup

Mark
Kirke
Mark
Mark
Mark

Gammel Fjellerup
Gislev
Sandager
Ravndrup
Gislev Holme
Ravndrup Vænge
Sandager Kohave
Ravndrup Vænge
Trunderup Mark
Trunderup
Søft
Trunderup Dong
Nordtorpe Skov
Ellerup Kohave
KVÆRNDRUP VÆNGE

Gammle Fjellerup
Gislev
Sandager
Ravndrup
derup

RYSLINGE

Ejerlav: Ryslinge

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Ryslinge

Navn:	Navnetype:
Ryslinge	-Inge

Bemærkninger:

Ryslinge er nævnt første gang 1402 i formen Roslinge. Navnet er afledt af et navneord, glda. rothsl, som betyder rydning. Navne på inge, glda. ing, er fortrinsvis oprindeligt naturnavne.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, der modsat de middelalderlige udflytterbebyggelser ikke er anlagt ved udflytning. Ryslinge er kirkeby.

Historiske tildragelser:

På Ryslinge mark ligger det hus, hvor Chr. Kold startede sin første højskole. Den nuværende folkehøjskole blev oprettet i 1866 på foranledning af sognepræst Johannes Clausen. Friskolen blev oprettet i 1856. I Ryslinge sogn fødtes 1835 friskolelærer Lars Frederiksen, 1840 politikeren, gårdejer Rasmus Christiansen, 1852 præsten Uffe Birkedal, 1857 højskoleforstander Grønvald Nielsen, 1880 politikeren A. Chr. D. Petersen.

Ejerlav: Ryslinge

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred: Gudme	Kommune: Ryslinge	Sogn: Ryslinge

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Byens 16 gårde ligger uregelmæssigt spredt langs den øst-vest gående bygade, enkelte af gårdene ligger parvis tæt sammen. Husene ligger spredt langs bygaden. Omtrent midt i byen en vejforte, hvor omkring kirken og 3 gårde er placeret.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

Byen ligger på sydsiden af et stort moseområde.

c. Udskiftning

år: 1796 figur: Stjerneudskiftning, stjernefigur (ikke regelret) syd for byen - uregelmæssige blokke i den øvrige bymark.

d. Udflytning 8 gårde.

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen 8 gårde.

Flyttet i den sydlige del af ejerlavet

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 5 – Vangelag med Eskilstrup

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K/G Centralfyn. Ekstramarginal smeltevandsdal mod V. Tunneldal mod Ø.

jordbund: Glacialt moræneler med ferskvandssand og -dynd.

naturlig afgrænsning: Mod V, N og S.

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng og skov.

☐ blandingsøkonomi med

Eng langs vest og sydgrænserne, to størr områder nord for byen og i den sydøstlige del af ejerlavet, skov i den sydlige og nordlige del.

Ejerlav: Ryslinge

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred: Gudme	Kommune: Ryslinge	Sogn: Ryslinge

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☐ opløst

☐ delvis bevaret ☒ opløst og nybebygget

Omkring halvdelen af byens gårde tilbage i byen. Men der er sket en kraftig nybebyggelse, både på og mellem de gamle tomter, samt i området sydvest for byen. Toftesystemet er helt opløst ved det store nybyggeri. Vejnettet er stort set uforandret - også vejforten ved kirken er der bevaret antydninger af ved gadekær og bystævne.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En stor del af udskiftningshegnene.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☒ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☐ størsteparten opdyrket

Skov i den sydlige og nordlige del af bymarken. Nybyggeri sydvest for byen og i det sydøstlige hjørne (Fjellerup).

Ejerlav: Ryslinge

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Ryslinge

STATISTIK

Areal: 697 ha, heraf opdyrket i 1688: 46%

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	128	98	108	

Bebyggelsesenheder:

		1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:		13+	17+	16	16	21	23
Huse:		2	2		12		
Huse m/ jord:				6		36	68
Huse u/ jord:				8		3	44
I alt:		15	19	30	28	60	135

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(31%) 1664	2	8	6	8,0
(75%) 1688	1	14	1	6,0
(67%) 1844	14	6	1	4,3
(70%) 1903	20	2	1	3,4

Folketal:

	1787[1]	1845	1901
Voksne:	137	233	510
Børn:	67	133	215
I alt:	204	366	725

1. Incl. Dalshusene. + incl. en mølle.

Ejerlav: Ryslinge

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Ryslinge

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	4		2	2	6		5	
1844	21	38						1
1903	23	112						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 697 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 46%. Byen havde da treårig rotation i 5 vange og takseredes i 1684 til 98 tdr.htk. og tilsvarende til 108 tdr. i 1844. I 1664 takseredes byens skove for 24 svins olden, men allerede omkring 1600 var der betydelige skovrydninger. I 1619 takserede præstegårdens andel i det opbrudte pløjeland til 8 tdr. land. Fra Ryslinge er Tøjstrup udparcelleret. Tøjstrup omtales allerede som hovedgård i 1300-tallet, men var omkring 1500 en lille bebyggelse på 2-3 bøndergårde. Omkring 1550 genoprettedes Tøjstrup som hovedgård. Ryslinge stjerneudskiftedes i 1796 og siden er 8 gårde flyttet ud.

Under Lykkesholm hørte i midtes af 1400-tallet 4 gårde i Ryslinge. De blev imidlertid skilt fra gården og optræder i 1442 (som egaliserede) på skiftet efter Torben Bille. I 1557 hørte de 4 gårde "som tager udi alle mål 7 skaft til hver gård" under Hesselagergård. Christier Skram havde i 1494 2 gårde. Byen havde i senmiddelalderen et betydeligt indslag af selvejere. I 1537 havde kronen 6 selvejergårde foruden præstegården. I 1664 havde den indensogns hovedgård Tøjstrup (37 tdr. htk.) samlet 6 gårde, medens Ellensborg (Holckenhavn) havde 4 gårde. Der fandtes da stadig 4 selvejergårde i byen.

I 1802 var Tøjstrup nået op på 13 egaliserede gårde og 10 hartkornshuse. Overgangen til selveje skete tidligt og var allerede afsluttet i 1844.

Antallet af gårde lå i 1600-1700-tallet på 16 (i 1664 er et hus på 1 tdr. regnet for en gård, i 1610 mangler de skattefri ugedagstjenere til Tøjstrup). I forbindelse med overgangen til selveje stiger gårdtallet i normalt omfang, medens hus- og befolkningsvæksten i det 19. årh. klart overstiger det normale. Ryslinge var i færd med at udvikle sig til bymæssig bebyggelse som stations- og højskoleby. Gårdene var i 1684 gennemsnitlig af normal størrelse. Der foretoges allerede lodsejervise egaliseringer i senmiddelalderen. I løbet af 1700-tallet egaliserede Tøjstrup byen. I ejerlavet ligger Chr. Kolds hus, der var højskole fra 1851, samt landets første valgmenighedskirke, Nazarethkirken fra 1866.

Ejerlav: Ryslinge

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Ryslinge

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	x	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

1. Anlægstype. Den store kirke-adelby af før-vikingetids navneendelsen -inge er centralplaceret i sit ejerlav og har ager/eng orientering. Byformen er slynget vejby. Af det oprindelige ejerlav er Tøjstrup udparcelleret. Tøjstrup genoprettedes som hovedgård omkring 1550.

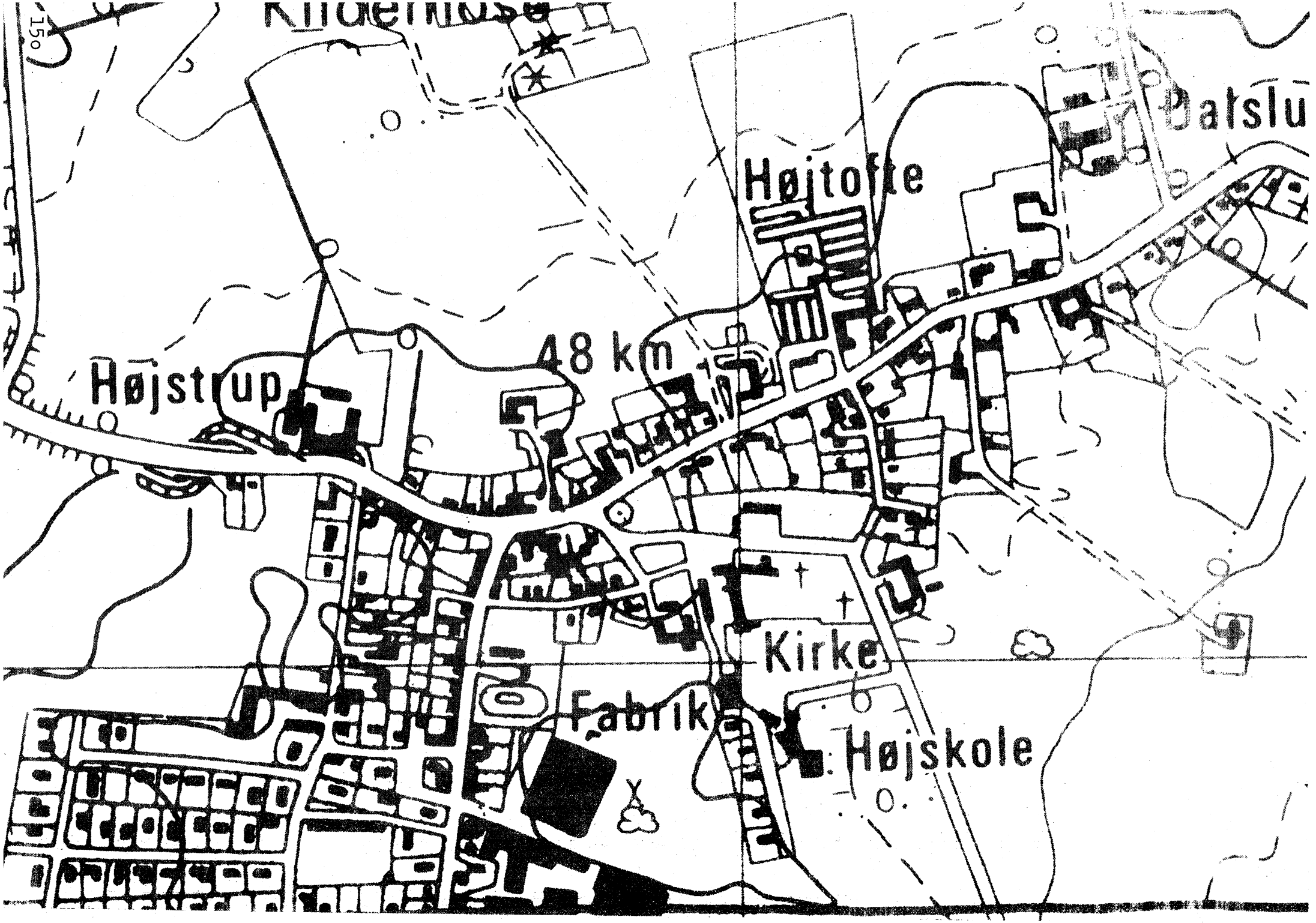
2. Udviklingstype. Byen havde i senmiddelalderen et betydeligt indslag af selvejergårde. I 1600-1700-tallet samledes langt størsteparten af byens gårde under den indensogns hovedgård. Tøjstrup, der foretog en lodsejervis egalisering. Overgangen til selveje, ledsagedes af kraftig ekspansion, der omdannede Ryslinge til bymæssig bebyggelse.

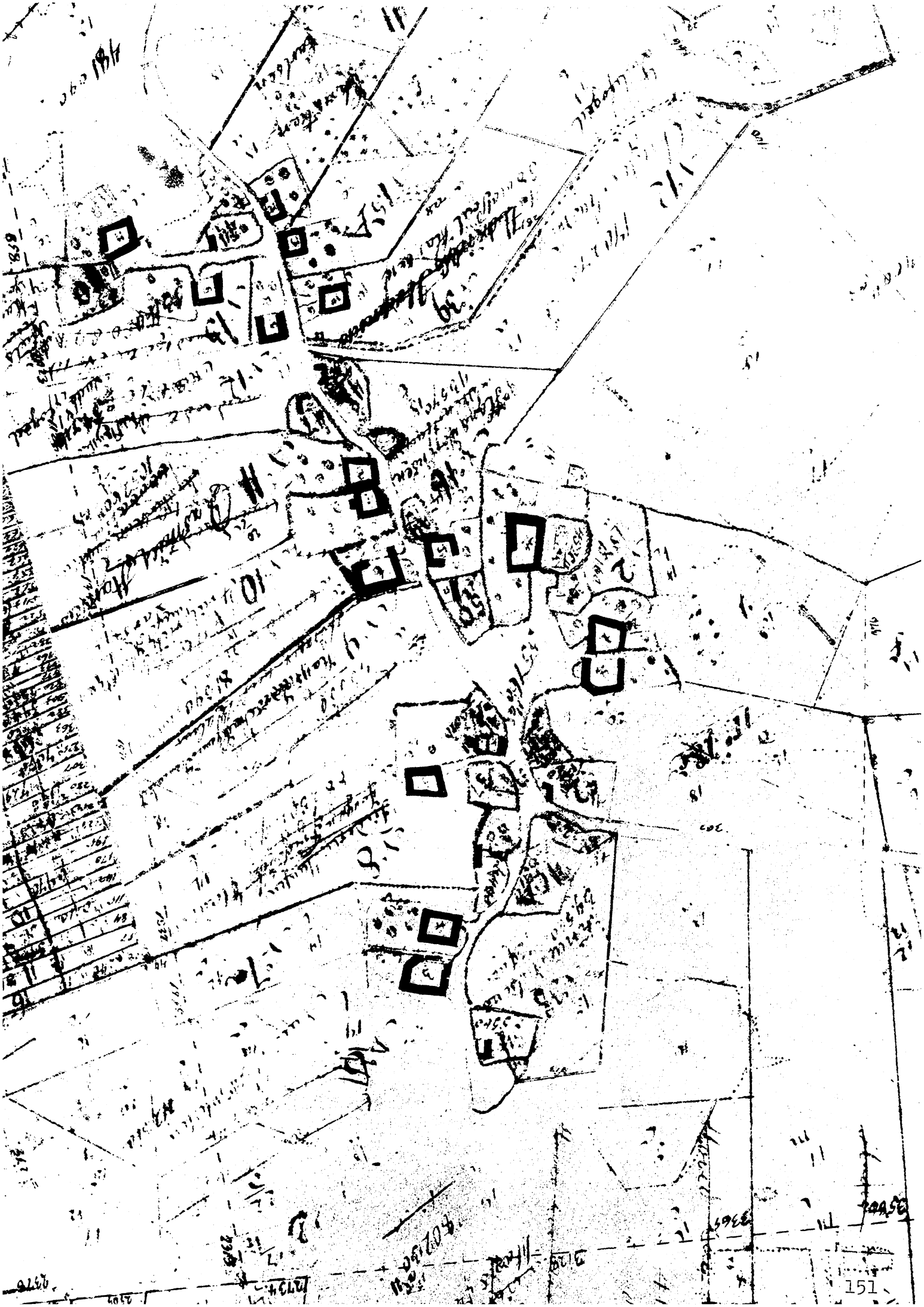
3. Historiske begivenheder. Ryslinge er kendt som et center for højskolebevægelsen og har desuden landets første valgmenighedskirke.

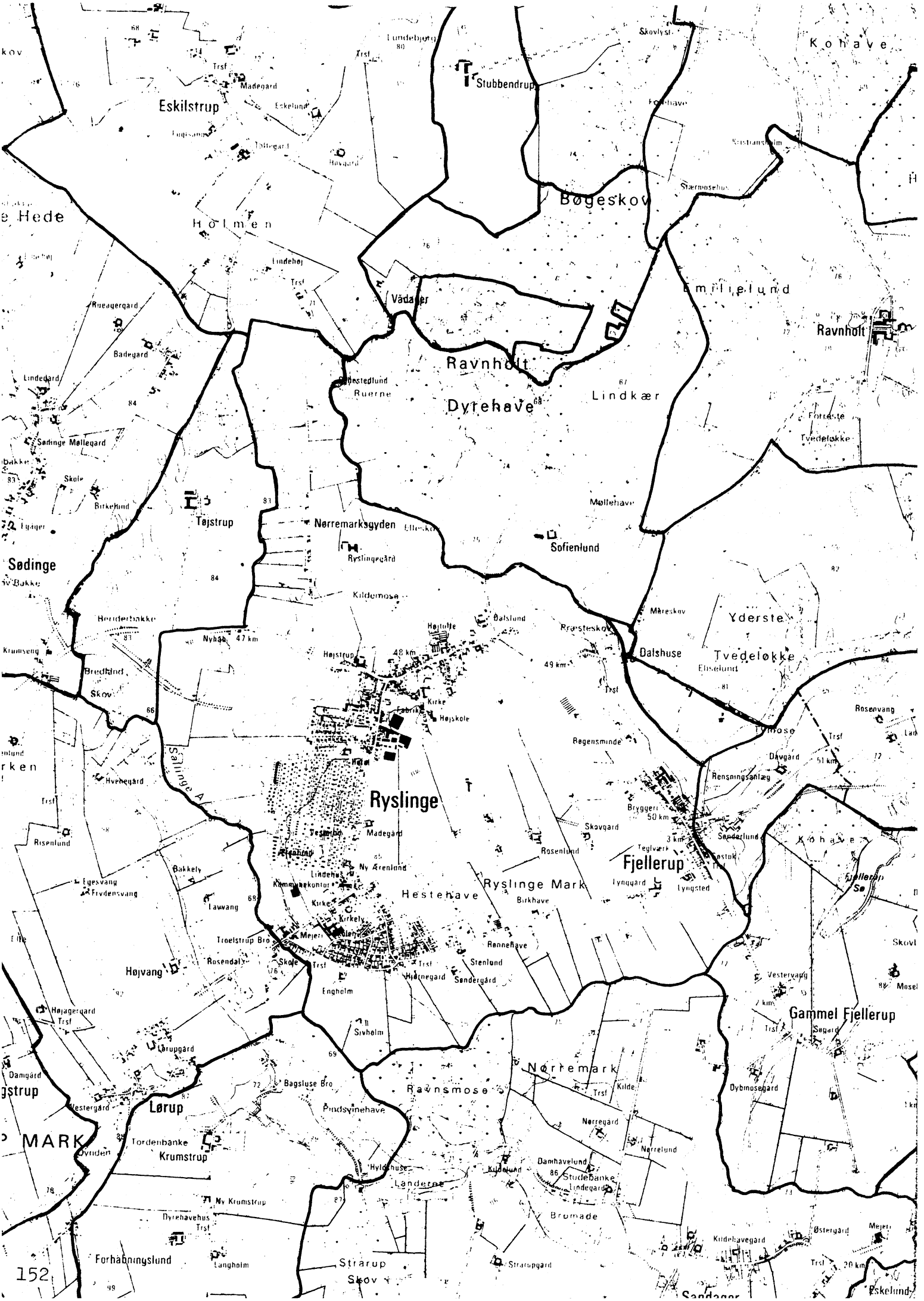
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig, forholdsvis typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

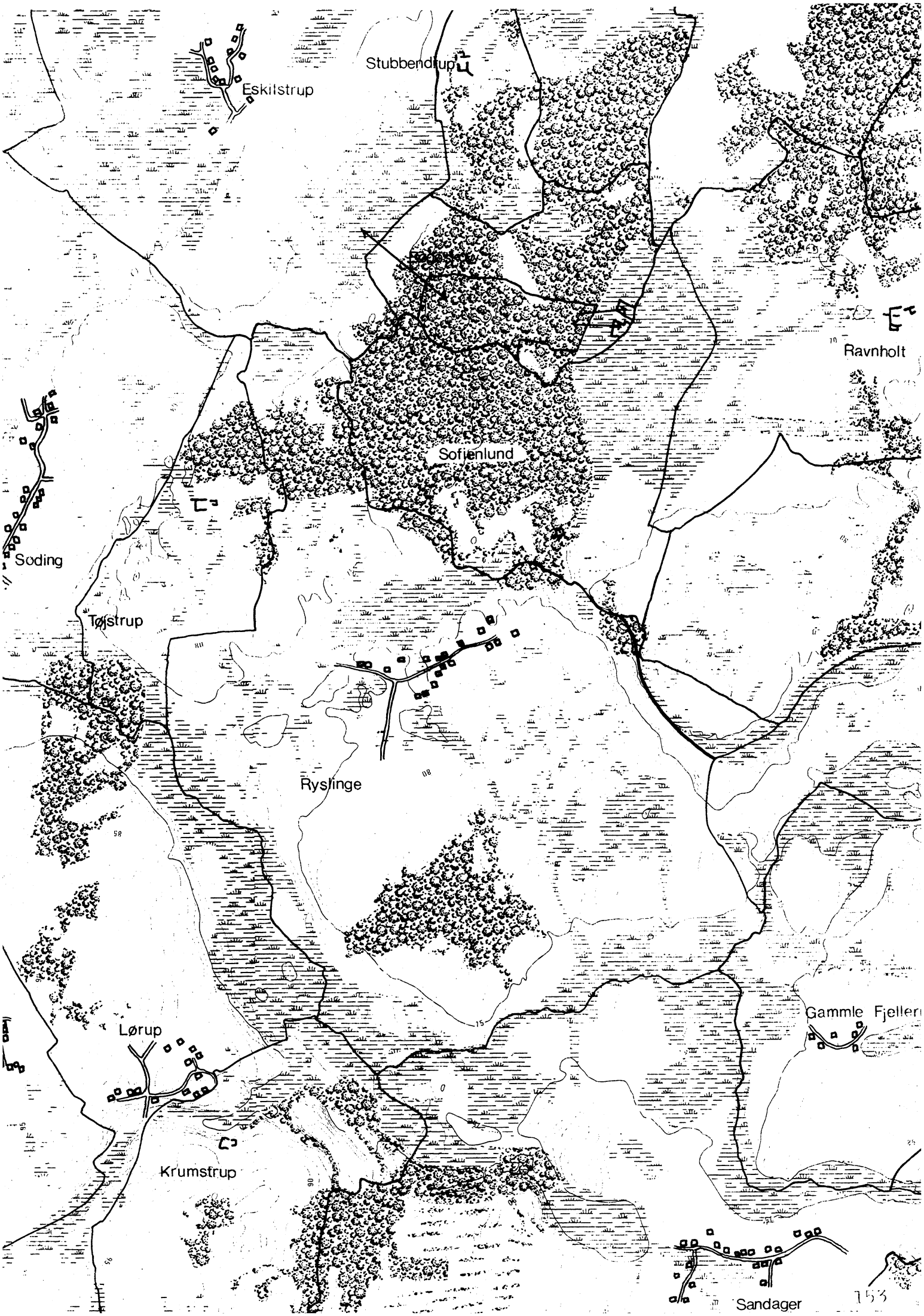
Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst og nybebygget.
2. Kulturlandskabet har bevaret en stor del af udskiftningshegnene og større skove, men præges af nybyggeri.
3. Særlige relikter: kirke, Nazaretkirken (1866) og Chr. Kolds Hus.
4. Arkæologiske interesser: 1 frilagt gårdtomt.

Højtofte
Højstrup
48 km
Kirke
Fabrik
Højskole

Eskilstrup
Stubbendrup
Bøgeskov
Holmen
Vådager
Ravnholt
Dyrehave
Lindkær
Ruerne
Tøjstrup
Nørremarksgyden
Sofienlund
Sødinge
Kildemose
Dalshuse
Yderste Tvedeløkke
Ryslinge
Fjellerup
Ryslinge Mark
Hestehave
Gammel Fjellerup
Nørremark
Ravnsmose
Lørup
Krumstrup
Strarup Skov
Forhåbningslund
Sandager
Pskelund

Stubbendrup
Eskilstrup
Ravnholt
Sofienlund
Søding
Tøjstrup
Ryslinge
Lørup
Krumstrup
Gammle Fjeller
Sandager

SANDAGER

Ejerlav: Sandager

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

Navn:	Navnetype:
Sandager	-ager.

Bemærkninger:

Sandager er nævnt første gang 1468 i formen Sandager. Forleddet er sand. Efterleddet er ager, glda., akær, som er er brugt om "dyrket jord i almindelighed".

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid - middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, der i modsætning til de middelalderlige udflytterbebyggelser, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Ejerlav: Sandager

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Byens gårde ligger med ret stor indbyrdes afstand langs den øst-vest gående vej, der har en udløber mod syd, hvor der også ligger et par gårde. En gård ligger lidt isoleret i den vestlige byende. Husene i byen ligger spredt langs hele bygaden.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

Der er engområder syd for byen i hele dens udstrækning. Strarupgård ligger i ejerlavets vestlige del.

c. Udskiftning

år: 1801 figur: Blokudskiftning, uregelmæssige blokke.

d. Udflytning ca. 11 gårde + en række huse.

☒ ved udskiftningen 5 gårde.

☒ efter udskiftningen 6 gårde.

Flyttet ud i hele ejerlavet.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3 – Vangelag med Fjellerup, Ravndrup og Gultved.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K/G Centralfyn. Hedeslette mod N.

jordbund: Glacialt moræneler med ferskvandssand, -ler og -dynd.

naturlig afgrænsning: Til alle sider.

☐ overvejende

☐ overvejende med større indhold af

☒ blandingsøkonomi med ager, eng og skov.

Engområder i det NV og SV hjørne samt spredt i den sydlige del af ejerlavet - skov i den vestlige del samt midt langs den østlige ejerlavsgrænse.

Ejerlav: Sandager

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☒ opløst

☐ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

Kun 4 ud af 15 gårde tilbage i byen, som derved faktisk er gået helt i opløsning, da de tilbageblevne gårde ligger ret spredt, og da der ikke er sket nogen væsentlig nybebyggelse. Vejforløbet er stort set uforandret. De gamle tofter er kun bevaret, hvor der ligger bebyggelse.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

En del af udskiftningshegnene.

c. Ressourceområde

☐ større engareal ☒ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☐ størsteparten opdyrket

Skov i den vestlige del af ejerlavet.

Ejerlav: Sandager

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred: Gudme	Kommune: Ryslinge	Sogn: Gislev

STATISTIK

Areal: 806 ha, heraf opdyrket i 1688: 32%

Tønder hartkorn	1664 [1]	1688 [1]	1844 [1]	1903
	121	91	99	

Bebyggelsesenheder:

		1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:		18[1]	16[1]	16[1]	15[1]	16[1]	25[1]
Huse:		2[2]	4[2]		15		
Huse m/ jord:				5		42	61
Huse u/ jord:				7		1	15
I alt:		20	20	28	30	59	101

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
(44%) 1664	2	8	6	8,0
(63%) 1688	4	11	1	5,6
(75%) 1844	10	6	-	4,4
(76%) 1903	24	1	-	2,8

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	111	208	316
Børn:	63	94	173
I alt:	174	302	489

1. Incl. Strarupgård
2. Incl. Sandager mølle

Ejerlav: Sandager

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	5				3	2	8	2 *
1844	11	25					5	18
1903	23	73					2	3

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 806 ha store ejerlav var i 1688 kun opdyrket 32%, hvilket er i overensstemmelse med ejerlavets store indhold af eng og skov. I 1664 takseredes byens skove for 22 svins olden. Omkring 1800 var der skovrydningsspor i ejerlavets vestlige del. Ejerlavet takseredes på grund af den ekstensive udnyttelse ret lavt til 91 tdr.htk. i 1684 mod 99 tdr.htk. i 1844. Byen havde i 1682 trevangsbrug og vangelag med Fjellerup, Ravndrup og Gultved. I Sandagers ejerlav findes mod sydvest enestegården Strarup, der var adelig sædegård fra 1400-tallets slutning og indtil 1533, hvor den mageskiftedes med selvejergården Krumstrup. Stenbjerg Mølle mod syd i ejerlavet synes i middelalderen at have været en større bebyggelse. I 1360 omtales Gammelgård i Stenbjerg. Sandager blokudskiftedes i 1801 og siden er ca. 11 gårde flyttet ud. I midten af 1400-tallet havde Lykkesholm 3 gårde i Sandager, men byen domineredes i øvrigt af selvejere, hvoraf der i 1537 var 7. I 1664 var der fortsat 5 selvejere i byen, medens Lykkesholm havde 3 gårde og huse. Dominerende besidder var nabohovedgården Krumstrup, der i 1664 ejede Strarupgård 5 gårde, møllen og 1 hus. Endnu 100 år efter var Lykkesholms og Krumstrups besiddelser stortset uændrede. Blandt øvrige besiddere kan nævnes Tøjstrup og Rygård. Overgangen til selveje skete etapevis og var endnu ikke afsluttet i 1903. Antallet af gårde synes stort set uforandret fra 1600-tallet til 1844, men stiger herefter markant, ligesom hus- og befolkningsvæksten i det 19. årh. ligger klart over det normale. Gårdene var i 1684 forholdsvis små. Sidst i 1700-tallet var gårdene lodsejervis egaliserede, men byen synes aldrig egaliseret i sin helhed.

Ejerlav: Sandager

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Gudme	Ryslinge	Gislev

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	x	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

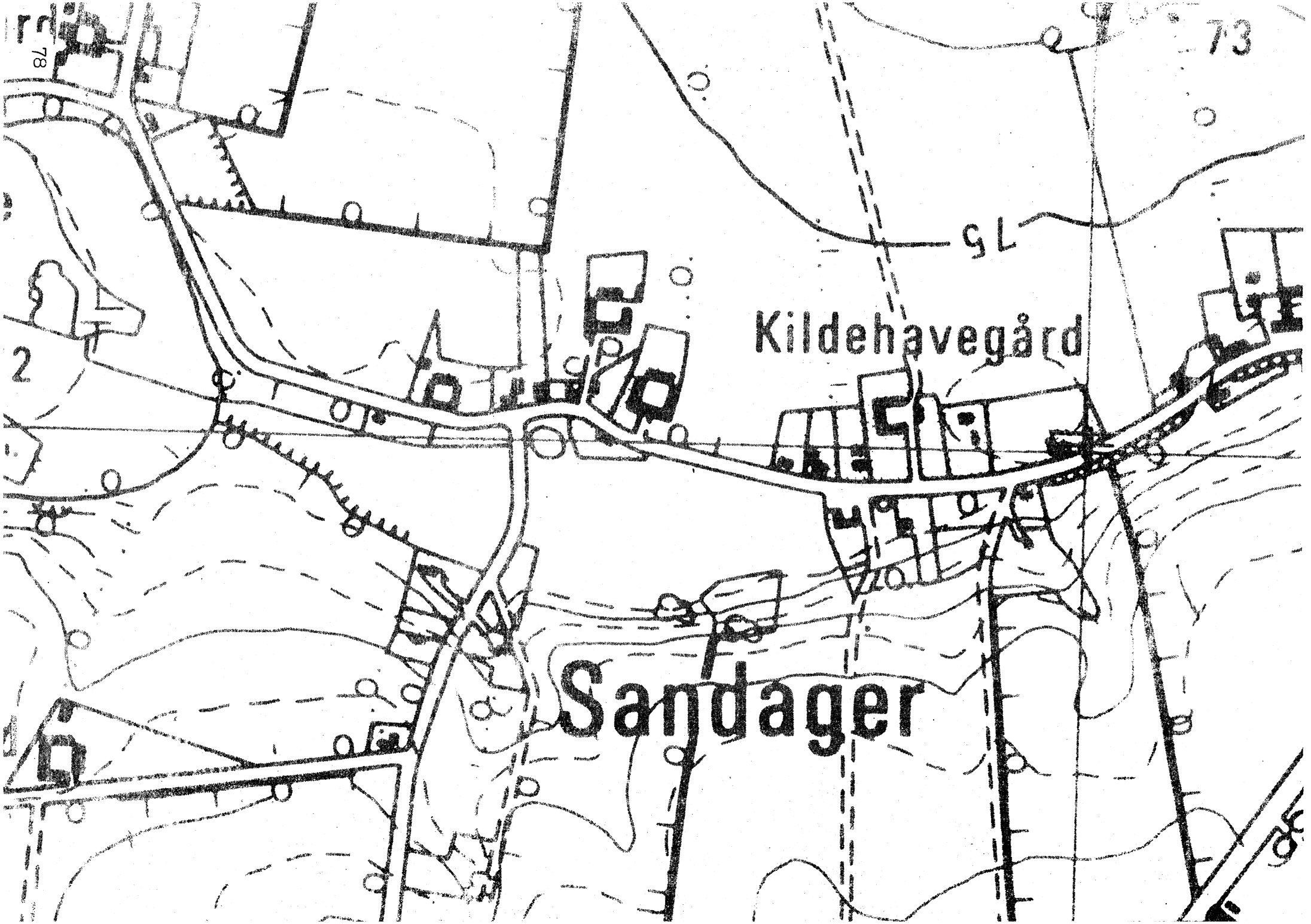
1. Anlægstype. Den middelstore adelby af vikingetidsnavnetypen -ager er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er slynget-vejby type. I ejerlavet er enestegården Strarup (omkring 1500 adelig sædegård) anlagt og Stenbjerg Mølle, der i middelalderen synes at have været en del af en større bebyggelse.

2. Udviklingstype. Byen domineredes i senmiddelalderen af selvejergårde. I 1600-1700-tallet var Krumstrup og Lykkesholm dominerende besiddere og der foretoges lodsejervise egaliseringer. Den trinvise overgang til selveje ledsagedes af en meget stærkt ekspansion.

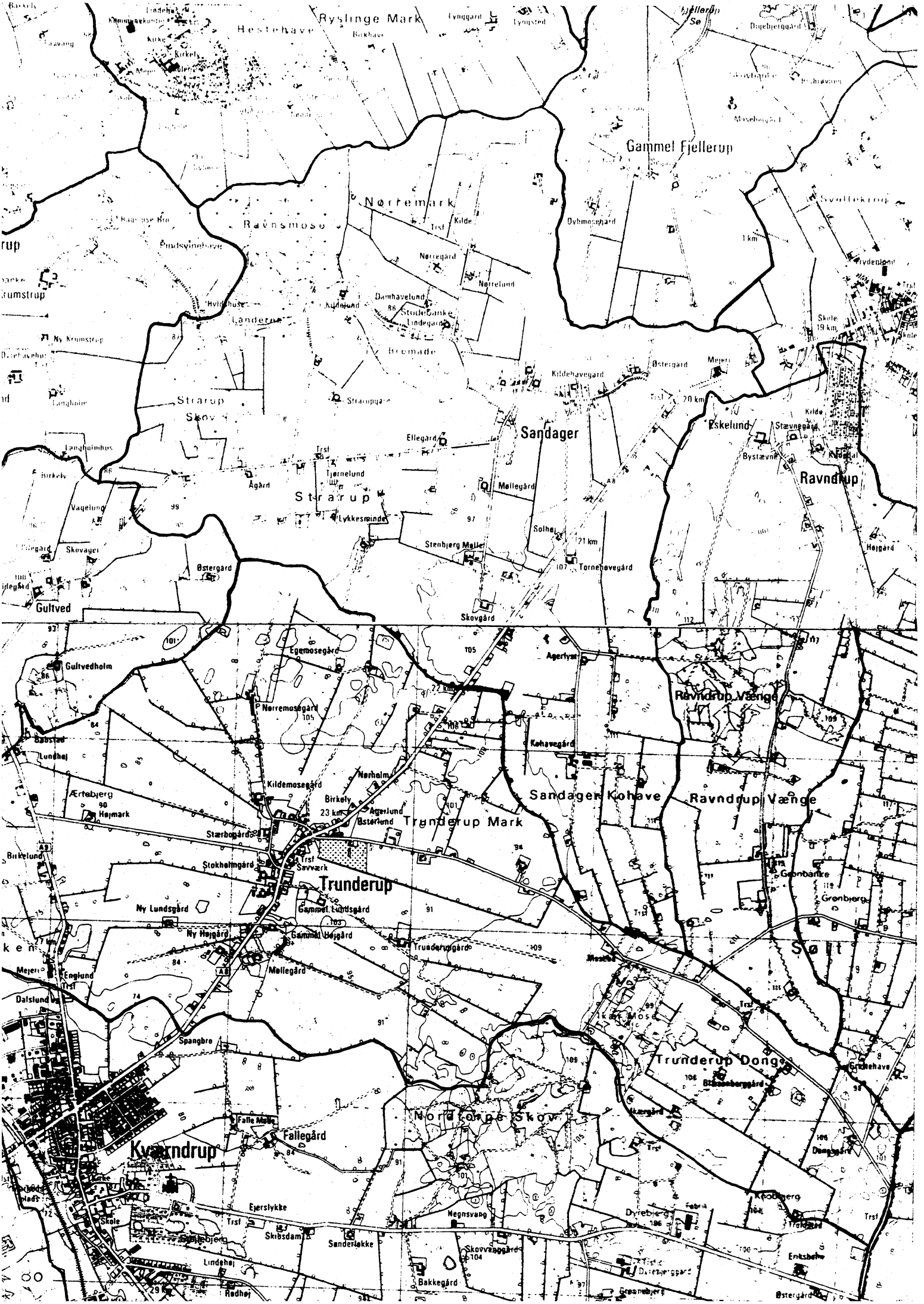
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og forholdsvis typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

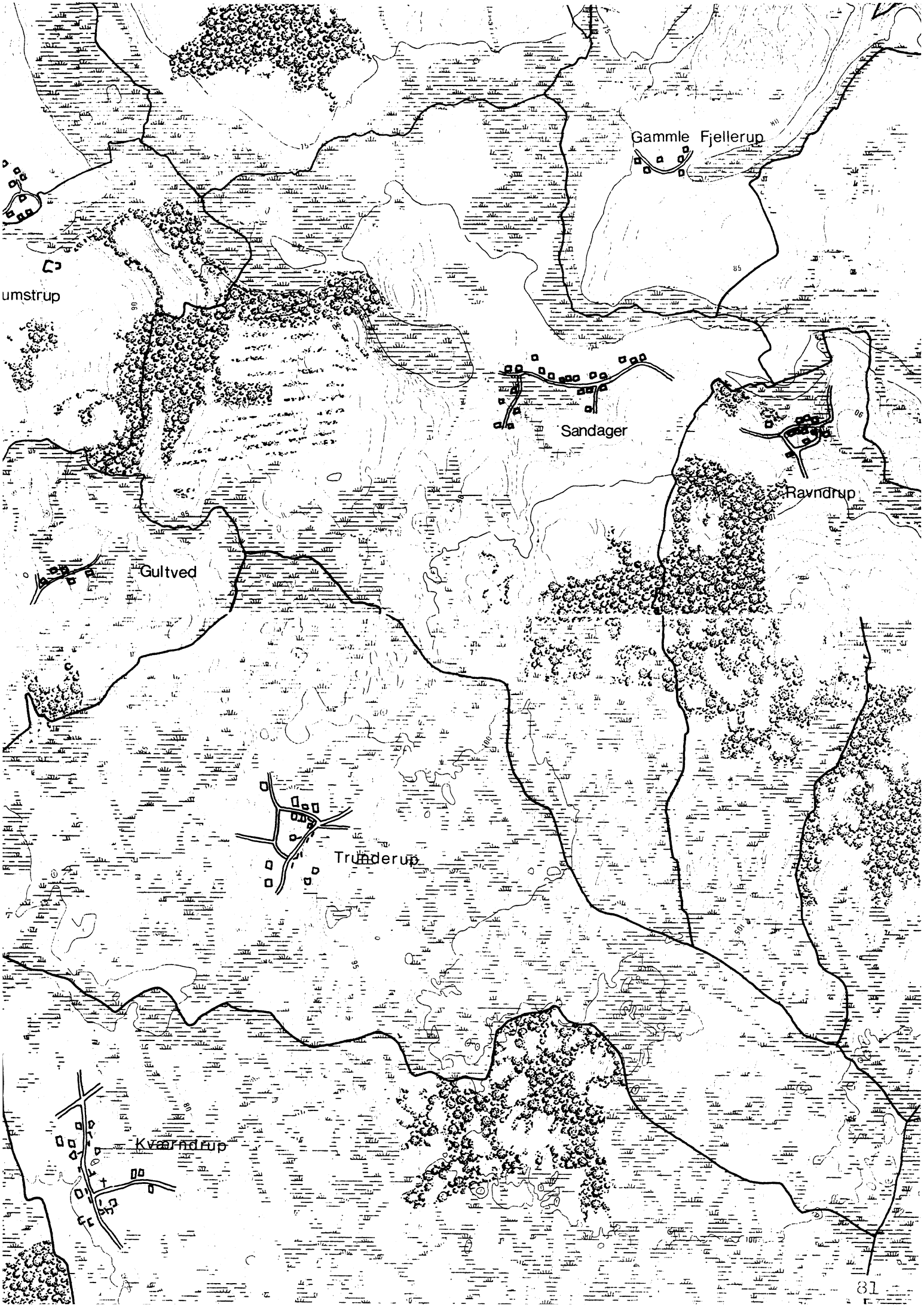
Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn samt et større skovareal.
3. Særlige relikter: Strarup.
4. Arkæologiske interesser: tomten af Stenbjerg, 7 frilagte gårdtomter.

Kildehavegård
Sandager

Hestehave
Ryslinge Mark
Gammel Fjellerup
Nørremark
Ravnsmose
Sandager
Straarup
Ravndrup
Gultved
Gultvedholm
Egemosegård
Nørremosegård
Kildemosegård
Birkely
Ågerlund
Østerlund
Trunderup Mark
Stærbogård
Stokholmgård
Savværk
Trunderup
Ny Lundsgård
Gammel Lundsgård
Ny Højgård
Gammel Højgård
Trunderupgård
Møllegård
Spangbro
Falle Mølle
Fallegård
Kværndrup
Ejerslykke
Skibsdam
Sønderlakke
Lindehøj
Rødhøj
Bakkegård
Skovvanggård
Negnsvang
Dyrebjerg
Trunderup Donge
Nordlange Skov
Ravndrup Vænge
Sandager Kohave
Kohavegård
Agerlyst
Nørholm
Grønbjerg
Grønhave
Dongegård
Knudsberg
Enkshøj
Østergård
Skovgård
Stenbjerg Møller
Tornehavegård
Solhøj
Eskelund
Bystævne
Stævnegård
Skole

Gammle Fjellerup
umstrup
Sandager
Ravndrup
Gultved
Trunderup
Kvarndrup

TRUNDERUP

Ejerlav: Trunderup

SKEMA 1

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

Navn:	Navnetype:
Trunderup	-torp.

Bemærkninger:

Trunderup er nævnt første gang 1473 i formen Trwndrop. Forleddet er sandsynligvis mandsnavnet, glda. Thrond, egentlige trænder. Efterleddet er torp, glda. thorp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype:	Anlæggelsestidspunkt:
Adelby	Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

I Trunderup fødtes 1846 lokalhistorikeren, den folkeminde- og dialektkyndige dørlæge P. Jensen. I Trunderup står en granitstøkke oprindeligt rejst i Kværndrup med portrætmedaillon for skyttesagens forkæmper oberstløjtnant Edv. Nielsen.

Ejerlav: Trunderup

SKEMA 2

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger langs bygaden og ved forgreningerne til denne. I den nordlige del danner vejforløbet en stor plads, men bebyggelsen synes ikke orienteret mod denne. I den nordlige del ligger tre sammenbyggede gårde. Husene ligger jævnt fordelt mellem gårdene. Møllen ligger syd for byen (nr. 13).

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby
- ☐ randby
- ☒ agerorientering
- ☐ engorientering
- ☐ skovorientering
- ☐ kystorientering
- ☐ åorientering

c. Udskiftning

år: 1789 figur: Stjerneudskifning. Strimmeludskifning mod øst.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
- ☒ efter udskiftningen 2 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3+1 sås årligt.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Centralfyn. Enkelte terrasseskrænter og hatformede bakker. Mindre område med hedeslette mod SØ.

jordbund: Moræneler med små spredte forekomster af smeltevandssand, -grus, ferskvandsdynd og -tørv.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er naturlig afgrænset.

- ☐ overvejende
- ☒ overvejende ager med større indhold af eng.
- ☐ blandingsøkonomi med

Ejerlav: Trunderup

SKEMA 3

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret ☒ opløst

☐ delvis bevaret ☐ opløst og nybebygget

60% af gårdene er flyttet ud. Seks gårdtomter er frilagt, deriblandt de tre sammenbyggede gårde. Vejforløbet er bevaret, men stærkt reguleret, så de mange gadeudvidelser er forsvundet og den store åbne plads er blevet mindre. Tofteskellene er ikke bevaret. Bygaden er stærkt trafikeret, fordi den er en del af landevejen Nyborg-Faaborg. Der er bygget en del huse og et savværk ved den åbne plads.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn ☒ udskiftningshegnene ☐ intet af betydning

De fleste hegn fra stjerneudskiftningshegnene er bevaret, mens der kun er få hegn bevaret mod øst og vest.

c. Ressourceområde

☒ større engareal ☒ større skovareal ☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

☐ større overdrevsareal ☐ størsteparten opdyrket

Større skovareal bevaret mod vest. Eng og mose bevaret mod øst.

Ejerlav: Trunderup

SKEMA 4

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

STATISTIK

Areal: 845 ha, heraf opdyrket 1688: 31%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	160	88	136	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	18	15	18	19	16	17	27
Huse:	3	1 6	6		9		
Huse m/ jord:						15	33
Huse u/ jord:				4		1	25
I alt:	21	21	24	23	25	33	85

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit
50	1664	1	8	9	8,9
68	1688	11	7	1	4,6
53	1844	2	6	9	7,5
59	1903	14	11	2	3,9

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	139	167	330
Børn:	49	70	117
I alt:	188	237	447

1. Incl. en mølle.

Ejerlav: Trunderup

SKEMA 5

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	5		1	3	7	3	5	
1844	2	2			15	14		
1903	27	58						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 845 ha store ejerlav var i 1688 kun opdyrket 31%, hvilket er i overensstemmelse med et betydeligt indhold af skov. I 1626 havde Eske Broch 3 gårde i Trunderup med skov til i alt 45 svins olden. I 1664 vurderedes ejerlavets skove kun til 53 svins olden og omkring 1800 var skovene stort set forsvundne. Trunderup havde i 1684 trevangsbrug. Et marknavn på Gammeltofte (nævnt 1682) vidner formentlig om en forgænger-bebyggelse for den nuværende.

Trunderup stjerneudskiftedes i 1789 og siden er 9 gårde udflyttet.

I 1563 var der 6 selvejergårde i byen (under Nyborg len). Hertil kom 1 sognekirkegård. Blandt adelsgodset kan nævnes, at Hesselagergård i 1544 besat Højegård i Trunderup. I 1626 havde Eske Broch samlet et mindre godskompleks omkring Faldegård og mølle i Kværndrup ejerlav, bestående af 3 gårde og 6 huse i Kværndrup og 3 gårde i Trunderup. Blandt disse er muligvis den gård, som Lene Andersdatter Gøje skrev sig til i 1608. I 1664 var krongodset stort set intakt, medens den indensogns hovedgård Egeskov havde samlet 7 gårde og 3 huse. I 1778 var Egeskov nået op på 12 af byens 16 gårde og senere samledes yderligere gods, således at Egeskov i 1844 besad 15 gårde og 14 huse. Overgangen til selveje var afsluttet i 1903.

Antallet af gårde var i 1500-1600-tallet 18-19 (i 1610 mandtallet mangler de skattefri indensogns ugedagstjenere til Egeskovgård). Formentlig i forbindelse med en egalisering nedsattes gårdtallet inden 1774 til 16. Overgangen til selveje ledsagedes af en voldsom bebyggelses- og befolkningsekspansion.

Gårdene var i 1684 forholdsvis små. I 1778 var Egeskovs 12 gårde egaliserede med 8 hele gårde a 5-1-1-2½ tdr.htk. og 4 gårde a 2-4-2-2$\frac{3}{4}$ tdr. htk.

Ejerlav: Trunderup

SKEMA 6

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Ryslinge	Kværndrup

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse:		Interesse:	x	Stor interesse:		Særlig interesse:	

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den middelstore adelby af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er slynget vejby. Endnu i 1600-tallet var ejerlavet stærkt præget af skov. En Gammeltofte vidner om forgængeren for den nuværende bebyggelse.

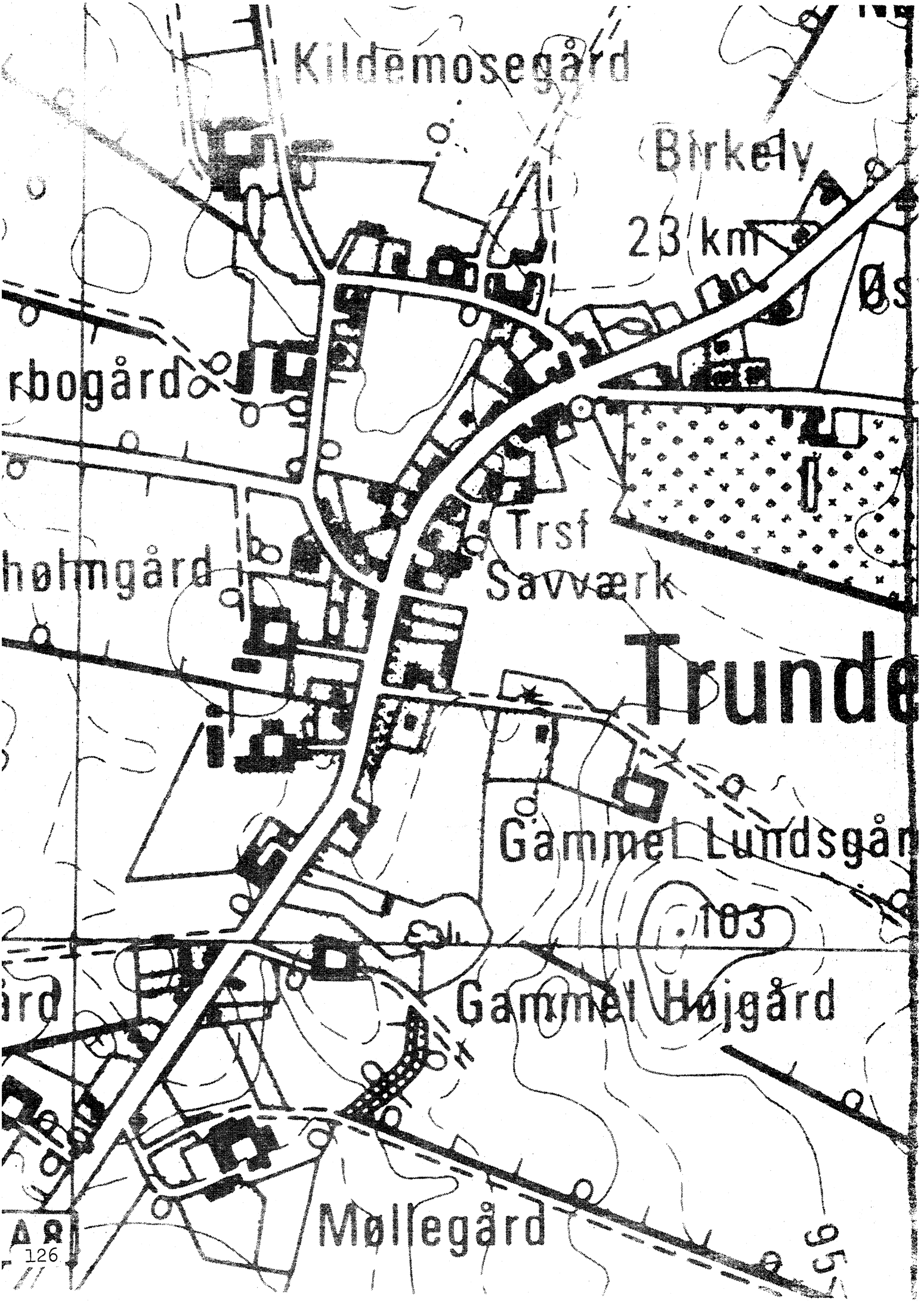
2) Udviklingstype.

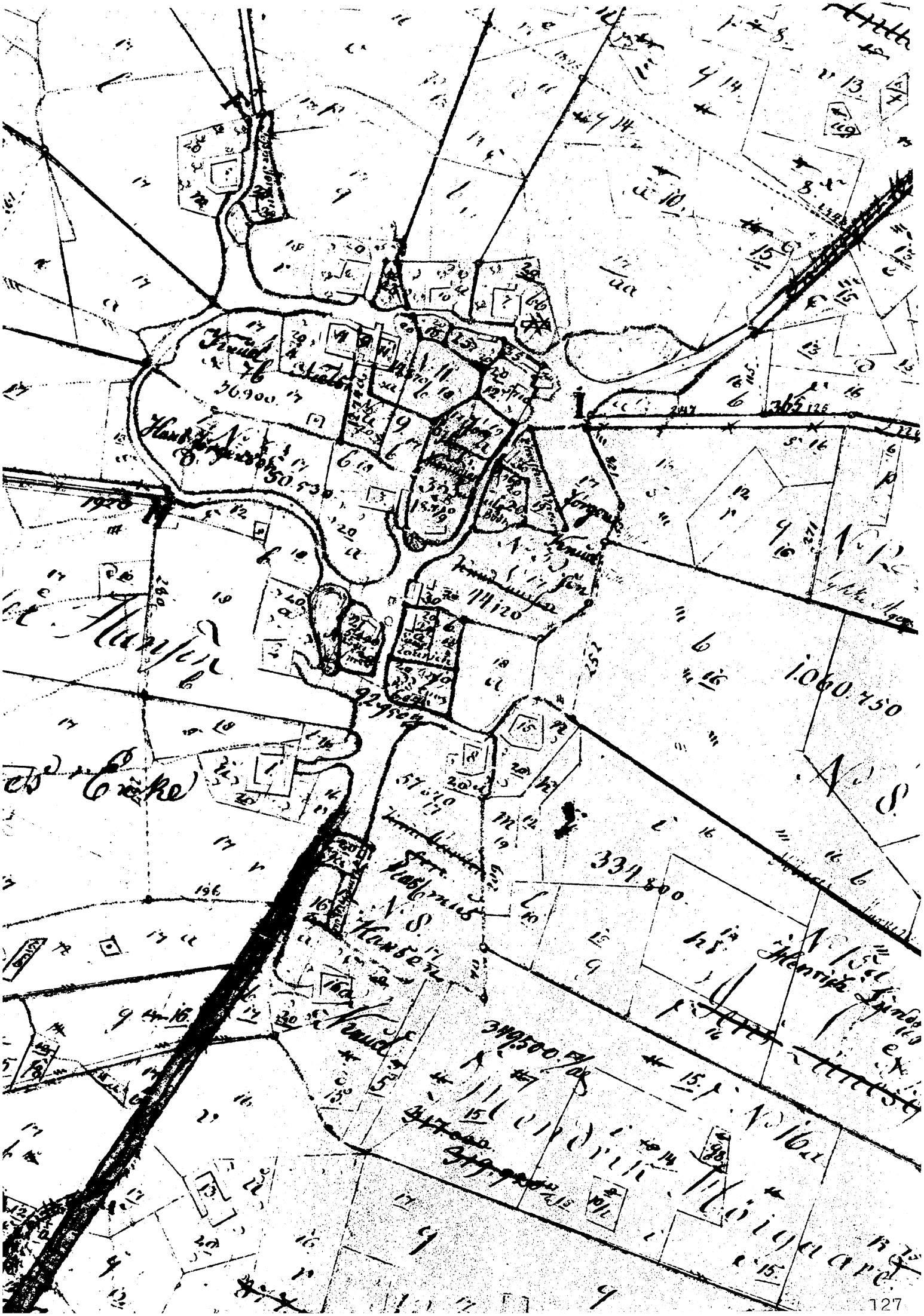
Byen husede i senmiddelalderen et betydeligt antal selvejere. Omkring 1600 var der i Trunderup en lille adelig sædegård. I løbet af 1600-1700-tallet samledes byen stort set under hovedgården Egeskov, der foretog en egalisering inden 1778. Overgangen til selveje ledsagedes af markant ekspansion.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

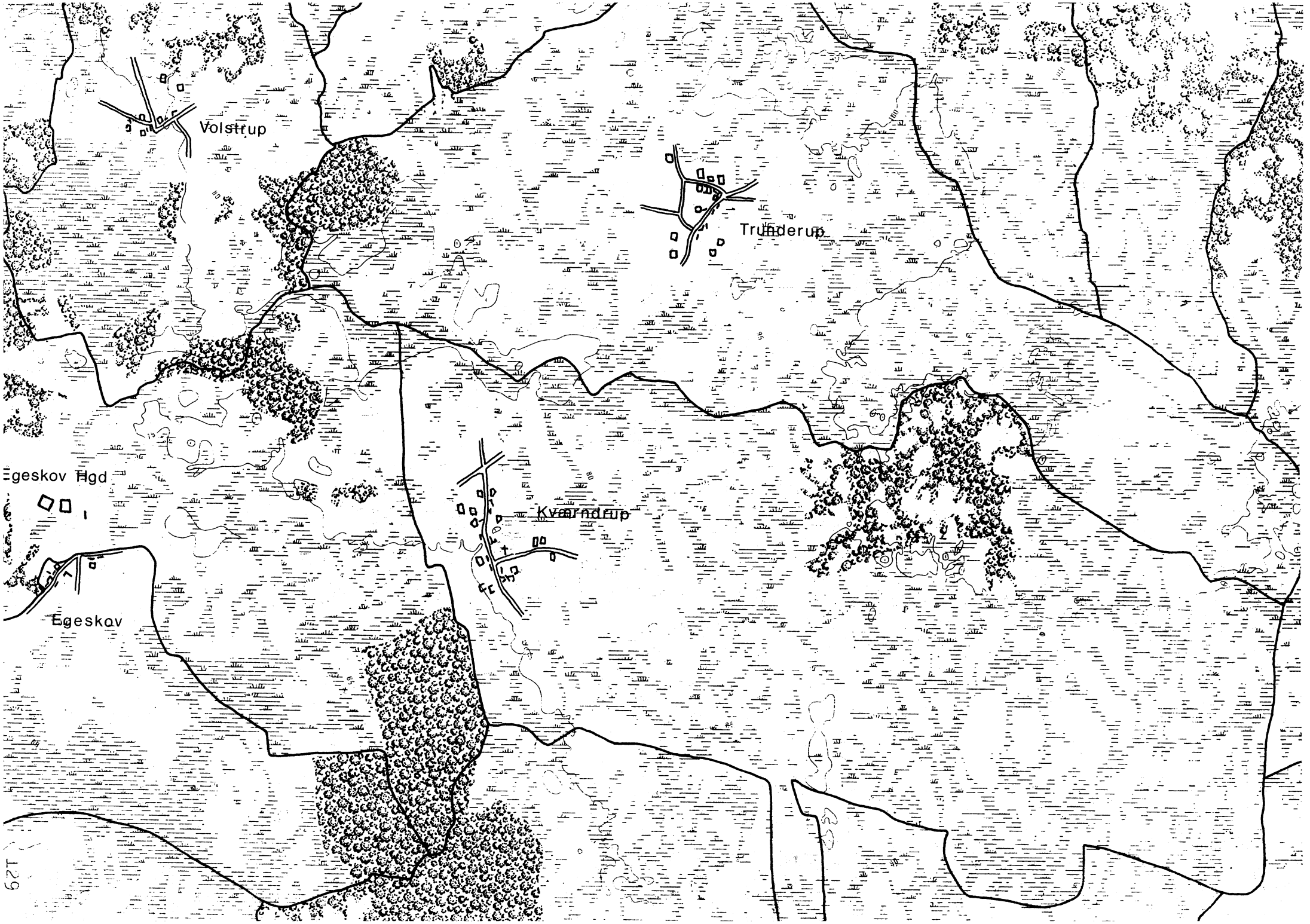
Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har bevaret en del hegn samt flere skov- og mosearealer.
3. Særlige relikter:-
4. Arkæologiske interesser: en Gammeltofte, 6 frilagte gårdtomter.

Kildemosegård
Birkely
23 km
rbogård
hølmgård
Trsf
Savværk
Trunde
Gammel Lundsgård
103
Gammel Højgård
Møllegård

Volstrup
Bleget
Trunderup
Trunderup Mark
Sandagergård
Kohavegård
Ravndrup Vænge
Søft
Trunderup Dong
Vestermarken
Rugbjerg Skov
Kværndrup
Fallegård
Nordtoften
Egeskov
Sønderhave
Højes Ris
KVÆRNDRUP VÆNGE
Kongenshave
Hansehave
Vandmose Huse
Bukgårdsjorden
Karlsmose
Rugbjerg
Milesten
Skovhus
Skole
Møllegård
Stærbogård
Stokholmgård
Ny Lundsgård
Gammel Lundsgård
Ny Højgård
Gammel Højgård
Trunderupgård
Spangbro
Dalslund
Birkelund
Birkevang
Feldholm
Mejeri
Englund
Rendsrbi Bro
Jørgensborghus
Rubbershus
Rensnmgsanlæg
Lindehøj
Rødhøj
Mildegård
Kobberbækgård
Kapersmeden
Ravnebo
Ravnehus
Bøgeskovgård
Nybavegård
Bøgeholm
Bukgård
Bakkely
Budde
Engvang
Nældebjerg
Cecilieland
Nældebjerghus
Egemosegård
Nørremosegård
Kildemosegård
Nørholm
Agerlund
Østerlund
Agertyst
Guldvedholm
Hjørnebakken
Skovly
Skovlund
Nybo
Enghavegård
Østergård
Trinbræt
Fuglsanggård
Elmegård
Lundhøj
Ærtebjerg
Højmark
Savværk
Holtegård
Frueskov
Spidshus
Volstrup Mose
Randbæksbus
Iskærhus
Iskærbakke
Kirkebakke
Elmehøj
Åtakke
Fælle Mose
Ejerslykke
Skibsdam
Sanderlykke
Skovvanggård
Bakkegård
Dyrebjerg
Negnsvang
Madegård
Højagergård
Skovvang
Tidselhave
Englund
Vandmosehus
Mørkenborg
Bøgeskovgård
Nybavegård
Bøgeskovgård
Vissenbjerg
Grønbjerg
Grønbakke
Kobbjerg
Dengegård
Kjærgård
Bissenbergegård
Ikast Mose
Ikast Mose
Trsf
Skovvej
Skovvej
Skovvej

Volstrup
Trunderup
Egeskov Hgd
Kværndrup
Egeskov